



**FARKLI PERSPEKTİFLERDEN
KADINA YÖNELİK ŞİDDET:
SORUNLAR, SÜREÇLER VE
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Editör: Doç. Dr. Münevver Çağın



Yayın Hakkı © 2023 BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ GELİŞTİRME VAKFI İKTİSADİ İŞLETMESİ

Her hakkı mahfuzdur, bu kitabın yayını işini gerçekleştiren Başkent Üniversitesi Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi dışında, telif hakkı yasası uyarınca, tümü ya da herhangi bir bölümü, resmi ve yazısı editörünün ve yayımcısının yazılı müsaadesi alınmadıkça tekrarlanamaz, basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi çıkartılamaz veya kopya anlamı taşıyacak herhangi bir işlem yapılamaz.

ISBN: ???

1. Basım: 2023 / Ankara

Editör: Doç. Dr. Münevver ÇAĞIN

Sayfa ve Kapak Tasarımı: Dr. Öğr. Üyesi Görkem TILIÇ KARAKUŞLU

Düzeltili: Dr. Öğr. Üyesi Ebru AKÇAY

Kapak Resmi: Dr. Bartu BEKTAŞ (Sanatçının İzniyle)

Basım Yeri: ERS MATBAA Kazım Karabekir Cad. Altuntop İş Hanı No: 87/7 İskitler/ANKARA

Kitapta yayınlanan makalelerin içerik ve atıf sorumluluğu yazarlarına aittir.



İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Nermin Yeniköse 5

ÖNSÖZ

Prof. Dr. İ. Haldun Müderrisoğlu 6

GİRİŞ

Doç. Dr. Münevver Çağın 7

ÖNEMLİ BİR İNSAN HAKLARI İHLALİ VE CİDDİ BİR HALK SAĞLIĞI SORUNU OLARAK KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Prof. Dr. Ayşe N. Akın 9

EKONOMİK ŞİDDETEN BİR ÇIKIŞ YOLU: KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

Prof. Dr. Nermin Yeniköse 21

KADINA YÖNELİK ŞİDDET: HABER METİNLERİNDE ÇERÇEVELER VE (YENİDEN) ÇERÇEVELER İÇİN REHBERLER

Prof. Dr. G. Senem Gençtürk Hızal 33

BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK ŞİDDET VE TOPLUMSAL ALGI TEMELİNDE ETKİLERİ

Doç. Dr. Münevver Çağın 47

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET FARKINDALIĞI

Doç. Dr. Ceyda Kuloğlu 59

TOPLUMSAL BİR OLGU OLARAK KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE EĞİTİMİN ETKİSİ

Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan ve Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu 73

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE VE HALKLA İLİŞKİLER: #SENDEANLAT KAMPANYASI ÜZERİNE BİR TARTIŞMA

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Akçay 85

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN RUH SAĞLIĞI BOYUTU

Uzman Psikolog Şenay Ölmez 97



ÖNSÖZ

Kadına yönelik şiddet, özellikle son yıllarda dünya üzerinde yaygınlaşmıştır ve ülkemizde de sıklıkla gündem başlıkları arasında yer almaktadır. Kadına yönelik şiddet maalesef halen çözülememiş, kanayan toplumsal bir yaradır.

Kadına yönelik şiddet dendiğinde akla sadece fiziksel güç kullanılarak oluşturulan şiddetin gelmemesi konusunda son yıllarda yapılan çalışmalar olumlu sonuçlar vermiştir. Kadına yönelik şiddet tanımının içine, her türlü fiziksel şiddetin yanı sıra ekonomik, cinsel, sosyal, psikolojik şiddet de girmiştir. Kadına yönelik şiddet, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1993 yılında kabul edilmiş olan “Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi”ne göre; “ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem, uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” şeklinde tanımlanmaktadır.

Başta insan hakları bağlamında ele alındığında, her türlü şiddet gibi kadına yönelik şiddet de bir suçtur. Bu açıdan bakıldığında; kadına yönelik şiddet sadece bireyi değil, tüm toplumu ilgilendiren önemli bir sorundur. Bu sorunun çözülebilmesi için Başkent Üniversitesi olarak her platformda yer almaya gayret etmekteyiz. Gerek kamu gerekse özel kuruluşlarla iş birlikleri yaparak bu mücadelede yerimizi almış durumdayız. Kadına yönelik her türlü şiddete karşı tutumumuzla gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerimize hız kesmeden devam edeceğiz.

Başkent Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi (TOCAM) olarak bugüne kadar, kadına yönelik şiddet konusunda pek çok çalışmayı siz değerli okurlarımıza sunduk. Eşit ve şiddetsiz bir dünya temennisi ile yaptığımız bu çalışmalara birini daha eklemiş bulunmaktayız. “Farklı Perspektiflerden Kadına Yönelik Şiddet: Sorunlar, Süreçler ve Çözüm Önerileri” başlıklı bu kitapta, değerli yazarlarımız, kadına yönelik şiddeti farklı boyutlarıyla ele alıp gözler önüne sererek beraberinde çözüm önerilerini de getirdiler. Başkent Üniversitesi TOCAM’ın katkılarıyla hazırlanan bu kitapta emeği geçen herkese teşekkür ederim.

“Farklı Perspektiflerden Kadına Yönelik Şiddet: Sorunlar, Süreçler ve Çözüm Önerileri” başlıklı bu kitabın, kadına yönelik şiddetle mücadelede gerekli farkındalığın oluşturulmasına ve ayrıca bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlamasını temenni ederim.

Prof. Dr. Nermin Yeniköse
Başkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekan V.
Başkent Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi (TOCAM) Müdürü

ÖNSÖZ

Ağır bir toplumsal sorun olan kadına yönelik şiddet sadece ülkemizde değil tüm dünyada görülen, gelir ve eğitim düzeyi ne olursa olsun kadınların ortak sorunudur. Kadınlara uygulanan şiddet bütün olarak ele alındığında görülmektedir ki söz konusu şiddet eylemi sadece kadınların bedenlerine, ruhlarına zarar vermekle kalmayıp beraberinde en başta aile olmak üzere tüm topluma ve gelecek nesillere zarar vermektedir.

Kadına yönelik şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği yatmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden doğan kadına yönelik şiddet eylemlerine karşı gerek ülkemizde gerekse dünyada, bugün kararlı bir mücadele sürdürülmektedir. Çoğu yasal düzenlemelerden oluşan bu mücadelede en önemli etmen şüphesizdir ki toplumsal bilinç ve farkındalık olmalıdır.

Bizler Başkent Üniversitesi olarak bu toplumsal bilinç ve farkındalığın artması ve arttırılması için her türlü çalışmayı yapma azmi ve kararlılığı içindeyiz. Başkent Üniversitesi Ailesi, 2023 yılı verilerine göre %59 kadın akademisyen, %58 kadın personel ve %54 kadın yönetici ile kadının en çok temsil edildiği kurumlardan biridir. Türkiye'deki üniversitelerdeki kadın akademisyen toplam oranı %44 iken, Başkent Üniversitesi'nin bütün birimlerindeki kadın akademisyen oranı %59'dur.

Eğitimin kadına yönelik şiddetin önlenmesinde en önemli unsur olduğu göz önünde bulundurulduğunda; Başkent Üniversitesi'nde ön lisans eğitimi gören kız öğrenci oranı %55, erkek öğrenci oranı %45'tir. Lisans eğitimi gören kız öğrenci oranı %59, erkek öğrenci oranı %41'dir. Lisansüstü eğitim gören kız öğrenci oranı %59, erkek öğrenci oranı %41'dir.

Yine Başkent Üniversitesi çatısı altında kurmuş olduğumuzu Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi (TOCAM) ile de kadına yönelik şiddete karşı, başta bilimsel çalışmalar olmak üzere toplumda gerekli bilinç ve farkındalığın oluşmasına katkı sağlamak amacıyla çok çeşitli faaliyetler yürütmekteyiz.

Başkent Üniversitesi TOCAM tarafından hazırlanan ve kadına yönelik şiddeti ve önleme yollarını çok değişik başlıklarda sizlere sunan "Farklı Perspektiflerden Kadına Yönelik Şiddet: Sorunlar, Süreçler ve Çözüm Önerileri" başlıklı bu kitap, kadına yönelik şiddet konusunda farklı bakış açıları sunmaktadır.

"Farklı Perspektiflerden Kadına Yönelik Şiddet: Sorunlar, Süreçler ve Çözüm Önerileri" başlıklı bu çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ederim. Ülkemizde ve dünyada kadına yönelik şiddetin önlenmesinde ve bitmesinde gerekli olan farkındalık ve bilinç düzeyinin oluşturulabilmesi adına, bu ve benzeri eserlerin çoğalmasını temenni ederim. Bu çalışmanın başta kadınlar olmak üzere, kadına yönelik şiddetin bitmesi için çalışan herkese gerekli faydayı sağlayacağını umuyorum.

Prof. Dr. İ. Haldun Müderrisoğlu
Başkent Üniversitesi Rektör V.



GİRİŞ

Bu kitap; fiziksel, ekonomik, psikolojik, eğitim, iletişim ve halk sağlığı alanları başta olmak üzere yaşamımızın her alanında, çeşitli biçimlerde yer alan şiddet olgusunun tanımını yapmak, nelerin şiddet kapsamına girdiği konusuna ışık tutmak ve kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık yaratmak amacıyla hazırlanmıştır.

Şiddet, genelde “güçlünün” kendinden daha güçsüz olduğuna inandığı kişiye karşı gerçekleştirdiği bir eylemdir. Burada tanımlanan güç yalnızca fiziksel anlamda değil, birçok biçimde ortaya çıkan bir tür güç gösterisidir. Genellikle şiddete maruz kalan kişilerin kadınlar ve çocuklar olması çoğu kez kültürel yaklaşımlar, örf ve adetler ve toplumsal inançlar çerçevesinde oluşan önyargıların cinsiyet temelli ayrımcılığa zemin hazırlamasından kaynaklanmaktadır. Kadına yönelik şiddet tüm dünyada devam eden evrensel bir sorun olmaya devam etmekte ve kadınlar yalnızca aile içinde değil toplum içinde de şiddete uğramaktadır. Konu, insan hakları çerçevesinde ele alındığı zaman ise dünyanın birçok yerinde bu konuda ağır insan hakları ihlalleri yaşandığı gözlemlenmektedir.

Öncelikle, bir sorun ile mücadele edebilmek için önce o sorunun varlığını *kabul etmek* ve bu konuda *hassasiyet* ve *farkındalık* geliştirmek gerekmektedir. Yapılan birçok araştırma, şiddet eğiliminin küçük yaşlardan başlayarak öğrenildiğini ve kanıksandığını ortaya koymuştur. Aile, yakın çevre, okul ve arkadaş ortamlarında gözlemlenen ve zaman içerisinde etkileşimle pekişen şiddet içeren davranışlar, çocukların küçük yaştan itibaren çevrelerindeki kişileri örnek alarak öğrendikleri davranış biçimleridir. Böylece, sosyalleşme sürecinde içselleştirilen şiddet eğilimi, bir kısır döngü halinde kendini tekrarlayarak zaman içinde normal olarak kabul gören bir algıya dönüşür.

Bütün yaş gruplarında, toplumun her kesiminde, her eğitim düzeyinde ve tüm sosyoekonomik kesimlerde şiddet ile mücadele edebilmek için öncelikle nelerin şiddet olduğunun tanımlanması önemlidir. Sosyal ve psikolojik bir travma olan şiddet türlerini iyi tanımak ve farkında olmak kişilerin hayat kalitesini de doğrudan etkileyen bir unsurdur. Şiddeti yalnızca fiziksel şiddet olarak sınırlamak birçok travmanın da üstünü örtmekle eşdeğerdir. Unutulmamalıdır ki, şiddete maruz kalan kişilerin büyük bir kısmı daha çok şiddetin görünmeyen ancak yaşamlarında tahribatı yüksek olan yönünden etkilenmektedir.

Kadına yönelik şiddet, uzun yıllar özel yaşam ve aile mahrumiyeti çerçevesinde ele alınmış ve bu algıyla birlikte birey hakları göz ardı edilerek değerlendirilmiştir. Oysa bu konu toplumsal bir sorun olarak ele alınmalı ve devletin ilgili tüm organlarının aktif katılımı ile çeşitli plan ve programlar çerçevesinde yapılandırılmalıdır. Toplumsal önyargılar ancak sosyal ve toplumsal destekle iyileştirilebilir. Bu nedenle, kurumlar arası iş birliği, devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının eşgüdüm içerisinde çalışarak projeler ortaya koymaları, şiddeti meşrulaştıran yapıların tespit edilerek iyileştirilmesi ve eğitim alanında çeşitli adımların atılması bu konuda hayati önem arz etmektedir.

Bu kitap, kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık yaratmak amacıyla, sekiz akademisyen tarafından şiddet türlerini ortaya koyarak hazırlanmış bir “kadına yönelik şiddete ilişkin farkındalık” kitabıdır. Bu çalışma, uzun yıllar önce tasarlanmış bir projedir. Kanımca bu projeyi farklı kılan en önemli unsur hepimizin gönülden ve samimiyetle bir araya gel-

mesidir. Aynı şehirde, Ankara’da ve aynı tarihlerde birbirimize çok yakın ancak birbirimizden habersiz geçen yılların ardından sevgili Prof. Dr. Nermin Yeniköse arkadaşımınla Çin’de başlayan dostluğumuz, bugün bizi bu kitapta bir araya getirmiştir. Çok değerli Prof. Dr. Ayşe N. Akın hocam her zaman yaptığımız çalışmalara son dokunuşları veren sihirli elimiz olmuştur. Prof. Dr. Ayşe N. Akın, Prof. Dr. Nermin Yeniköse, Prof. Dr. G. Senem Gençtürk Hızal, Doç. Dr. Ceyda Kuloğlu, Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan, Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu, Dr. Öğr. Üyesi Ebru Akçay ve Uzman Psikolog Şenay Ölmez tecrübeleri ile kitaba katkı veren çok değerli hocalarımızdır. Çalışmalarıyla kitapta yer alan kıymetli hocalarımıza ve bu çalışmaların kitap haline getirilmesindeki katkılarından dolayı Başkent Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi’ne (TOCAM) ve Impress Kadını Güçlendirme-Cinsiyet Eşitliği Araştırma ve Eğitim Merkezi’ne gönülden teşekkür ederim. Ayrıca, kitabın son okumasını yapan Dr. Öğr. Üyesi Ebru Akçay’a, kitabı yayıma hazırlayan Dr. Öğr. Üyesi Görkem Tılıç Karakuşlu’ya ve “Mor” isimli eseriyle kitabın kapak tasarımına katkı sunan Dr. Bartu Bektaş’a teşekkür ederim.

Kitapta; Prof. Dr. Ayşe N. Akın’ın “Önemli Bir İnsan Hakları İhlali ve Ciddi Bir Halk Sağlığı Sorunu Olarak Kadına Yönelik Şiddet” başlıklı, Prof. Dr. Nermin Yeniköse’nin “Ekonomik Şiddetten Bir Çıkış Yolu: Kadın Girişimciliği” başlıklı, Prof. Dr. G. Senem Gençtürk Hızal’ın “Kadına Yönelik Şiddet: Haber Metinlerinde Çerçevesel ve (Yeniden) Çerçevesel İçin Rehberler” başlıklı, Doç. Dr. Münevver Çağın’ın “Bir İletişim Biçimi Olarak Şiddet ve Toplumsal Algı Temelinde Etkileri” başlıklı, Doç. Dr. Ceyda Kuloğlu’nun “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet Farkındalığı” başlıklı, Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan ve Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu’nun “Toplumsal Bir Olgu Olarak Kadına Yönelik Şiddet ve Eğitimin Etkisi” başlıklı, Dr. Öğr. Üyesi Ebru Akçay’ın “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Halkla İlişkiler: #sendeanlat Kampanyası Üzerine Bir Tartışma” başlıklı ve Uzman Psikolog Şenay Ölmez’in “Kadına Yönelik Şiddetin Ruh Sağlığı Boyutu” başlıklı çalışmaları yer almaktadır.

Kadın çalışmalarıyla ilgili olan bu kitabımız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye’de birlikte yapacağımız çalışmalarımızın ilki olması bakımından bizler için çok anlamlı bir başlangıç çalışmasıdır. Bizler, birer akademisyen olarak kendi uzmanlık alanlarımızın yanı sıra bu konuda da yapacağımız çalışmalarımızla toplumsal zihniyet dönüşümü için gayret göstereceğiz. Bu kitabı aldığınız ve okuduğunuz için, bu konuda destek olduğunuz ve olacağınız için size içtenlikle teşekkür ediyoruz. Sevginin ve hoşgörünün aşamayacağı hiçbir engel olmadığına gönülden inanıyoruz.

Doç. Dr. Münevver Çağın
Editör

ÖNEMLİ BİR İNSAN HAKLARI İHLALİ VE CİDDİ BİR HALK SAĞLIĞI SORUNU OLARAK KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Prof. Dr. Ayşe N. Akın

*Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Kadın-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜKÇAM) Müdürü*

Giriş

Kadına yönelik şiddet (KYŞ), temel insan hakları ve özgürlükleri ihlali olup kadınlarla erkekler arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucu olarak ortaya çıkan bireyi, aileyi ve toplumu çok yakından ilgilendiren bir sorundur.

Temel nedeni “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” ve “cinsiyetler arası güç dengesizliği” olan KYŞ’in; fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik pek çok türü mevcuttur. Kadına, cinsiyeti nedeni ile uygulanan şiddet, son derece önemli, *sağlık sonuçları nedeni ile de ciddi bir halk sağlığı sorunudur.*

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin, toplumsal ve kültürel olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eden, toplumun, kişiyi cinsiyetine göre nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve ondan nasıl davranışlar beklediği ile ilgili bir kavramdır.

Şiddet, güç ve baskı uygulayarak insanların bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümü olarak tanımlanmakla birlikte, KYŞ uluslararası en sık kullanılan tanıma göre, “İster kamusal ister özel hayatta olsun tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı veren veya verme ihtimali olan, cinsiyete dayalı her türlü eylem” olarak tanımlanmaktadır.

KYŞ, genel şiddet tanımlarının dışında ve özel olarak değerlendirilmesi gereken bir alandır. Genellikle erkeklerin, kadınlar üzerinde otorite sağlamak, onu kontrol altında tutabilmek için başvurmuş olduğu bu şiddetin temelinde kadın ve erkek arasındaki iktidar eşitsizliği yer almaktadır. Diğer bir ifade ile KYŞ, “kadına sırf cinsiyeti nedeni ile uygulanan şiddettir”. Genellikle işsizlik, yoksulluk, hastalıklar gibi kişileri olumsuz etkileyen hazırlayıcı faktörlere bağlı olarak da şiddetin dozu iniş-çıkışlar göstererek çok çeşitli biçimlerde yaşanmaktadır.

KYŞ, önemli bir *insan hakları sorunudur*. Çünkü uluslararası belgelerin görüş birliğine vardığı haklar, “Yaşama, Evlenme ve Aile Kurmada Seçim Yapma, Çocuk Sahibi Olup Olmama Kararı Verme, Sağlık Bakımı Alma ve Sağlığın Korunması, *İşkence ve Kötü Muameleden Özgür Olma*, Eşitlik, Özgürlük, Mahremiyet, Bilgilenme ve Eğitim, Bilimsel Gelişmelerden Yararlanma, Siyasete Katılma Hakkı” olarak temel başlıklar altında toplanmaktadır. Bu başlıklardan yukarıda da belirtildiği gibi, insan onurunu yakından ilgilendiren, bireye, çocuklar dahil aileye, topluma zarar veren *“bireyin, doğuştan sahip olduğu, baskı, eziyet, şiddet,*

işkence görmeme hakkı vardır". Her insan hakkı gibi bu hak da asla ihlal edilmemesi gereken bir haktır. Oysa mevcut istatistikler, dünyada her üç kadından birinin bu hakkının yok sayıldığını, ihlal edildiğini ve kadının sırf cinsiyeti nedeni ile şiddet gördüğünü ortaya koymaktadır.

Kadına Yönelik Şiddetin Biçimleri

Kadınların karşılaştıkları şiddet biçimleri incelendiğinde, en yaygın olarak "*fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet*" şekillerine ve çeşitli biçimlerde uygulanan "*kontrol içerikli davranışlara*" maruz kaldıkları görülür.

Fiziksel Şiddet: KYŞ'in en sık ve yoğun yaşanan, en çok dikkati çeken, üzerinde en çok durulan formu olup şiddet gören tarafından da sıklıkla "şiddet olarak algılanıp ifade edilen" türüdür. Fiziksel şiddet; tokat atma ya da bir şey fırlatma, itme, tartaklama, saç çekme, yumruklama ya da bir cisimle vurma, tekmeleme, sürüklenme, dövme, boğazını sıkma, bir yerini yakma veya üzerinde sigara söndürme, kızgın ütü vb. aletler ile dağlama, ateşli-kesici ve delici bir aletle yaralama veya bu tür aletlerle tehdit etme, kezzap/sıcak su gibi yakıcı sıvılarla saldırma, kadını bir yere kilitleyip günlerce aç-susuz bırakma gibi şekillerde görülebilir ve gözle görülür izler bırakır. Kimi zaman, fiziksel şiddetin sonucu ölüme kadar gidebilmekte ya da psikosomatik çeşitli belirtilere, kronik sağlık sorunlarına yol açabilmekte ve çok ağır fiziksel sakatlıklar bırakabilmektedir.

Psikolojik Şiddet: Genel olarak tehdit unsurunu içermektedir. Daha çok küçümseme, aşağılama, alay etme, küçük düşürme, her türlü hakaret, korkutma, sevdiklerinden aile ve arkadaşlarından uzak tutma, kadını kendisine veya çevresindekilere zarar vermekle tehdit etme, gözdağı verme gibi unsurları içerebilir ve bu tür şiddet kadının benlik saygısında azalma, özgüven kaybı, depresyon gibi ciddi sorunlara yol açmaktadır.

Cinsel Şiddet: Genellikle kadının hoşlanmadığı cinsel davranış, sözle taciz ve dokunma ile başlayan, kadının istemediği zamanda ve biçimde cinsel ilişkiye zorlama, başkalarıyla ilişkiye zorlama, cinsel ilişki sırasında gebelikten korunmaya ya da korunmamaya zorlama gibi eylem ve davranışlardır.

Ekonomik Şiddet: Kadının çalışmasına izin vermeme ya da çalışmak istemediği bir işte çalışmaya zorlama, geliri üzerinde söz sahibi olmasını engelleme, kredi kartını, parasını, malını, ziynet eşyalarını elinden alma ya da kişisel zevk, beğeni ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik parayı imkânı olduğu halde kadına vermeme ya da belli çıkarlar doğrultusunda vermemiştir.

Kadının Yaşamını Kontrol Etmeye Yönelik Davranışlar: Kadının, ailesi ve arkadaşları ile görüşmesini engellemek, hareketlerini, giyim kuşamını kontrol etmek, her zaman nerede olduğunu bilmek istemek ve kadın, başka erkeklerle konuşunca sinirlenmek şeklinde gerçekleşmektedir.

KYŞ'in, yukarıda vurgulanan ve temel neden olan "toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin" yanı sıra, erkeğin şiddet uygulamasını, kadının da şiddet görme riskini artıran ve bilinmesi gereken bazı faktörler vardır. Bu *risk faktörleri* şu şekilde özetlenebilir:



Şiddet Uygulayana (Erkeğe) Ait Bireysel Faktörler: Genç yaş, aşırı alkol tüketimi, depresyon, kişilik bozuklukları, düşük entelektüel gelişim, düşük gelir düzeyi ve çok önemli risk faktörlerinden biri de çocukluk döneminde şiddet görmek ya da aile içinde şiddet uygulandığına şahit olmaktır.

Çiftler Arasındaki İlişki ile İlgili Faktörler: Evlilikte çatışma, evlilik yaşamında düzensizlik, ailede erkeğin baskın olması, ekonomik stres ve zayıf ailesel işlevlerdir.

Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet İçin Risk Faktörleri: 15-19 yaş grubunda genç erkekler daha saldırgandır ve bu nedenle birlikte oldukları kadınlar daha fazla risk altındadır. Birlikte yaşayan, ayrı yaşayan ya da boşanmış kadınlar halen evli olan kadınlara göre daha fazla şiddet görmektedir. Genel olarak öğrenim görmenin koruyucu etkisi vardır ve bu koruyucu etki ortaokul ve üzeri öğrenim görme durumunda daha belirgindir.

Toplumsal Faktörler: KYŞ'e karşı zayıf toplumsal tepki, toplumsal dayanışmanın zayıf olması, şiddet suçlarının yaygınlığı, aile yaşamının mahremiyeti ile ilgili inanışlar, erkeğin kadın üzerindeki otoritesi ile ilgili inanışlar, gelenekler ve kadının statüsünde değişim yaşanması, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, şiddeti destekleyen toplumsal değerler de bu kapsamda yer almaktadır.

KYŞ ile mücadelede, *kimlerin ve hangi özellikte olmanın risk oluşturduğunun bilinmesinin önemi vardır.* Bu bağlamdaki risk grupları; göçmen ve azınlık gruplara mensup kadınlar, engelli kadınlar, yoksul kadınlar, kırsal kesimde yaşayan kadınlar, gebeler, çocuk yaşta evlendirilen çocuklar, ergenler, kız çocukları, lezbiyen, biseksüel ve transgender (LBT) olanlar, yaşlı kadınlar, silahlı çatışmalarda ve sonrasında dönemdeki kadınlardır.

Şiddet bir travmatik yaşam olayıdır. Travmatik olay, *ya aniden (akut) ortaya çıkabilir ya da süregelen (kronik)* karakterde olabilir. Deprem, sel gibi doğal afetler ile *tecavüz, saldırı, işkence, kaza* gibi doğal olmayan olaylar akut travmatik olaylardır. *Aile içi şiddet, ihmâl ve istismar* ile ölümcül hastalıklar ise süregelen travmatik olaylardır. Dikkat çekeceği gibi KYŞ her iki kategoriye de girebilen özellikte "travmatik bir yaşam olayıdır".

KYŞ, istismar, saldırı gibi travmatik yaşam olayları yaşanırken ve sonrasında birey, muhakeme etme gücünü kaybeder, yaşanan olay tarafından çaresiz bırakılır, olağan baş etme becerilerini kullanamaz, beden bütünlüğüne yönelik tehdit, şiddet ya da ölümlü yüz yüze gelir, dehşet ve çaresizlik duyguları yaşar, kaçma-savaşma-donup kalma tepkileri verebilir.

Yazının tam bu noktasında, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 1948 yılında yapılan "*sağlık*" tanımının hatırlanması yazının gelen bölümünün anlamlandırılması yönü ile önemlidir. DSÖ, kuruluş anayasasında sağlığı "*Sadece hastalık ya da sakatlığın olmaması değil, bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik halinde olması*" olarak tanımlamaktadır. Bu tanım hatırlanarak KYŞ'in sağlık bağlantılı sonuçları irdelendiğinde, KYŞ gibi sağlığın fiziksel, ruhsal ve sosyal boyutlarını, yani sağlığın her yönünü, etkileyen, bozan başka hiçbir etkenin, olay, hastalık ya da durumun olmadığı sonucuna kolayca varılabilmektedir.

Yetişkinlerde sıklıkla yol açabileceği belirtiler yönünden ele alınırsa, *KYŞ'in sağlık etkileri* aşağıdaki gibidir:

Fiziksel Belirtiler: İştahta belirgin değişiklikler, mide/barsak sorunu, uyku düzeninde belirgin değişiklikler, uykusuzluk, kalp atımında ve solunumda hızlanma, nefessiz kalma, hava açlığı, terleme, irkilme, ürkeklik, kas ve baş ağrısı, gündelik işleri yapamama, kişisel bakımla ilgilenmeme, aşırı yorgunluk, sigara ve alkol tüketiminde artış.

Duygusal Belirtiler: Şok ve dehşet, korku ve endişe, güvensizlik, öfke, üzüntü, suçluluk, çaresizlik, umutsuzluk, utanç, değersizlik ve boşluk hissi, kendine acıma, intikam arzusu, tükenmişlik, dışlanmışlık ve terk edilmişlik hissi.

Zihinsel Belirtiler: Şaşkınlık, kafa karışıklığı, ne olup bittiğini anlayamama, inkâr, unutkanlık, dikkatsizlik, dalgınlık, düşünceyi toplayamama, ansızın ortaya çıkan olayla ilgili imge ve düşünceler, sürekli olay hakkında düşünme, düşünme ve kavramada yavaşlık, karar vermede zorluk, emin olamama, rahatsız edici rüyalar, her an tehlikede olduğu düşüncesi, zaman ve mekân algısında sorunlar, kendine ya da başkasına zarar verme düşüncesi.

Davranışsal-Sosyal Belirtiler: Ürkeklik ve diken üzerinde olma hali, tahammülsüzlük ve saldırganlık, sık sık tartışmaya girme, insanlardan uzak durmaya çalışma, içe kapanma, konuşma isteksizliği ya da her şeyi anlatma çabası, ağlama nöbetleri, olayı hatırlatan kişi, mekân ya da etkinlikten uzak durma, güvenlik arayışı, aşırı kontrol etme çabası, okul ya da iş yerinde zorluklar vb.

Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Yani Kadın-Erkek Eşitsizliği, Kadınları Nasıl Etkiler?

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ayrımcılığı; kadının, sağlık ve eğitimden yararlanmasını, istihdam, toplumsal yaşam ve karar verme süreçlerine katılma olanaklarını azaltmaktadır. Sonuçta ayrımcılığa uğrayan kadınlar, daha az eğitilmiş olma, çalışma yaşamına katılamama, karar alma mekanizmalarında yer alamama ve daha düşük statüde olma gibi durumlarla daha sık karşılaşmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve yol açtığı KYŞ gibi olumsuz sonuçlar, kadının sağlık hakkını, sıklıkla yaşam hakkını bile tehdit eden faktörlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

KYŞ, kadının düşük statüsünü ve kadın erkek arasındaki eşitsizlikleri daha da pekiştirmektedir. Şiddet gören kadınlar, kendi yaşamlarını yönetemedikleri ve kendi bedenlerine hâkim olamadıkları duygusunu yaşarlar. Bu durum kadınların ölüm korkusunu-kaygısını yükseltir. İşyerinde cinsel taciz, genellikle kadınların işyerindeki konumunu zayıflatmak için kullanılır. KYŞ kadın ticaretine yol açar. Şiddet biçimlerinin neredeyse tümü, kadını kontrol etmek ve özgürlüğünü yok etmek için kullanılmaktadır. Kadının özgürlüğü yok edildiğinde ise, erkek kadına tam olarak "hâkim" olur.

Yakın ilişkilerde erkeğin kadına uyguladığı şiddeti anlatmak, yorumlamak kadın için oldukça zordur. Şiddetin aslında "gerçek şiddetten" farklı bir şey olarak tanımlanması ve ciddiye alınmaması, uğranan şiddetle baş etmenin bir yolu olarak kullanılmaktadır. Ancak kadın ilişkisini bitirip şiddet ortamından tamamen uzaklaştıktan sonra, yaşadıklarını "gerçek şiddet" olarak tanımlamakta ve değerlendirmektedir.

KYŞ, Birleşmiş Milletler'in (BM) tahminine göre kadınların sağlıklı yaşanacak yıllarının %5-16'sını yok eden hem doğrudan bir sağlık sorunu ve sağlığı olumsuz etkileyen bir risk faktörü hem de ülkelerin kalkınmasının önünde ciddi bir engeldir.



KYŞ, kadının özgüvenini ortadan kaldırarak topluma katılımını önler, bilgiye ve hizmetlere ulaşımını engeller. Sosyal bir çevre oluşturmasını engeller. Çalışma olanağını yok eder, çalışma yaşamını olumsuz etkiler, kendine ve çocuklarına uygun şekilde bakmasını önler, kadının üretkenliğini azaltır, sağlık harcamalarını artırır.

Şiddet gören kadında; göğüs ve karın bölgesi yaralanmaları, çürükler, ezikler, kırıklar, organ kayıpları, kalıcı sakatlıklar, göz içi hasarları, astım, baş ağrısı, kronik ağrılar, sindirim sistemi bozuklukları, huzursuz barsak sendromu, pelvik enfeksiyon/kronik pelvik ağrı, korunmasız cinsel ilişkide bulunma, istenmeyen gebelikler, HIV dahil cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, hastalıklar, sağlıksız düşükler, infertilite, cinsel işlevlerde bozukluklar, erken doğum, düşük doğum ağırlıklı bebek, ölü doğum, azalmış benlik saygısı, utanç ve suçluluk duyguları, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve bunaltı, yeme ve uyku bozuklukları, fobiler ve panik ataklar, psikosomatik bozukluklar, intihar ve kendine zarar verme davranışı, alkol ve madde kullanımı, sigara içme, güvenli olmayan cinsel davranışlar, fiziksel aktivitede azalma gibi durumlar ortaya çıkar.

KYŞ'in Bazı Sağlık Sonuçlarına Örnekler: DSÖ'nün araştırmasına göre, partnerinden fiziksel ya da cinsel şiddet gören kadınların %42'si yaralanmıştır, gebelik döneminde şiddet görüldüğünde düşük doğum ağırlıklı bebek riski %16'dan daha fazladır, düşük yapma ihtimali 2 misli artmıştır, depresyon riski 2 misli artmıştır, yine şiddet gören kadında HIV ile bulaş 1,5 misli daha yüksek ve sifilis/frengi bulaşı 1,6 misli daha yüksektir.

Şiddetin Çocuklar Üzerine Olan Etkisi: Çocuklar ev içi şiddetten doğrudan ya da dolaylı etkilenirler. Çocuklara disiplin aracı olarak, fiziksel ya da küçük düşürücü ceza verme, çocuğa aile üyelerince cinsel taciz uygulanması, annesine şiddet uygulanmasına şahit olma, annesine baskı uygulamada çocuğun babası tarafından kullanılması vb. durumların çocuğu fiziksel, psikolojik ve cinsel sağlığının gelişmesine çok ciddi olumsuz etkileri olur. Annesine partneri tarafından şiddet uygulandığına şahit olmanın, çocuk fiziksel olarak hedef alınmasa bile anksiyete, depresyon ve diğer olumsuz sağlık sonuçları ile okul başarısızlığı gibi olumsuz sosyal sonuçları vardır. *Daha da önemlisi, ilerleyen yaşlarda yakın ilişkide oldukları partnerlerinden, kız çocukları için şiddet görme, erkek çocukları için şiddet uygulama gibi riskler vardır.*

Daha özet bir ifade ile, çocukluk döneminde şiddet görmek ya da şiddet uygulanmasına şahit olmak ileri yaşlar için "öğrenilen" ya da "uygulanmasını kabullenmek" şeklinde ortaya çıkmasına yol açan bir olgudur. Şiddete tanık olan ya da kendisi şiddet gören çocukta; kolay şaşırma, kaygılı görünme, aniden parmak emmeye başlama, yatak ıslatma, konuşma problemleri gibi gerileme davranışları, ana-babaya yapışma ve onlardan ayrılmama, uyku sorunu ve kabuslar, çevreyle ilişkilerde tutukluk ve ürkeklik, kontrol edilemeyen saldırganlık, travmayla ilgili tekrarlanan oyunlar, karın ağrısı, iştah kaybı, tikler, ani heyecanlanma, konuşma zorluğu, kaçınma davranışı ve içe kapanma, genel kaygı hali, hayvanlardan ve yabancılarından korkma, tekrarlanan oyun ve ritüeller, kendi hayal ettikleri şeylerle gerçek olanları karıştırma, şiddet olayında kendi kabahati olduğunu düşünme, okula gitmek istememe ve okul başarısının düşmesi, etkinlik ve arkadaşlardan uzak durma, utanma, saldırganlık, gevezelik, erkek çocuklarda özellikle silahlara, savaş oyunlarına vb. ilgi gösterme, ayrılık kaygısı ve doğal olaylardan (yağmur ve rüzgar gibi) korkma, isyankar davranışlar, vücutta ağrılar, karın ve baş ağrısı, dünya ve kendi gelecekleri hakkında olumsuz tutum, kendi kor-

kuları ve travmaya verdikleri tepkilerle ilgili endişe, risk alma veya duygularını dışa vurma davranışları, travmatik yaşantıdan sonra almak zorunda kaldıkları sorumluluklar nedeniyle yetişkinliğe erken girme gibi birçok sorun ve davranış gözlemlenmektedir.

KYŞ'in başka türleri de vardır: cinsiyet nedeni ile gebeliğin sonlandırılması, erkek çocuk tercihi, bekaret denetimi, fuhuşa zorlama, çocuk yaşta evlendirmeler, dünyadaki toplam sayıları 700 milyonu bulan çocuk yaştaki evlendirmeler. Dünyada ve Türkiye'de çok yaygın olup her 3 evlilikten biri çocuk evliliğidir. Yine kadının genital sakatlanması olan kadın sünnetinin toplam sayısı 200 milyon olup daha çok Afrika kıtası ülkelerinde uygulanmaktadır. Sözde namus adına işlenen cinayetler, istenmeyen gebelikler, kadını insan haklarını kullanmadan mahrum etme, örneğin eğitim, çalışma, sağlık hizmetlerine ulaşım gibi haklarını kullanamama vb. de KYŞ'in türleridir.

"Erken yaşta ve zorla evlendirmeler", sağlık sonuçları çok ciddi olan bu tür evlilikler, evlendirilen kız çocuğunda çoklu hak ihlallerine yol açan bir durumdur. Bilindiği gibi uluslararası tanıma göre 18 yaş altı bütün bireyler "çocuk"tur. Yani *18 yaşından küçük bir bireyin evlendirilmesi "çocuk evliliğidir" ve hiçbir yönü ile meşru, haklı görülmez.* Ne var ki gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere dünyadaki görülme sıklığı çok fazladır. Konu ile ilgili çeşitli sıklıklar belirtilse de en son "Save the Children" örgütü tarafından, 2016 yılında, 11 Ekim Dünya Kız Çocukları Günü dolayısıyla hazırlanan raporda, *dünya genelinde 700 milyon kız çocuğunun 18 yaş altında evlendirildiği açıklanmıştır.* Bunun yanı sıra, her yıl yaklaşık 7,5 milyon kız çocuğunun evlendirildiği, dünyada halen mevcut 3 evli kadından birinin çocuk yaşta evlendirildiği bilinmektedir. Erken yaşta evlendirilen çocuk hangi cinsiyetten olursa olsun sağlığı zarar görür ancak kız çocuklarının gördüğü sağlık ve sosyal etkilenme daha olumsuzdur ve sağlık sonuçlarının ise diğer cinsiyetle kıyaslanmayacak ölçüde daha ciddi olduğu bilinmektedir.

Yapılan araştırmalar, ülkelerin gelişmişlik düzeyi düştükçe çocuk yaşta evlendirilmenin daha yüksek oranlarda olduğunu göstermektedir. Örneğin, 15-19 yaş aralığında kızlarda evlenme Azerbaycan'da %12, Mısır'da %15,9, Peru'da %12,5, Afrika ve Güney Asya'da en yüksek sıklıktadır. Nijer'de oran %61,9, Mozambik'te %47,1, Kongo Cumhuriyeti'nde %74,2 olup Afganistan'da %54, Bangladeş'te %51'dir.

18 yaşından önce evlendirilen kız çocuklarının en ciddi sağlık sonuçları üreme sağlığı bağlantılıdır. Şöyle ki, bu grup annede olabilecekler, özetle sağlık hizmetlerine erişemezler, ekonomik güçleri yoktur, bağımsız karar veremezler ve bağımsız davranamazlar. Gebelikleri süresince toksemi (gebelik zehirlenmesi), kansızlık, zor doğum, ciddi kanama, sık gebelik, istenmeyen gebelik, düşükler, ölü doğum ve anne ölümü bu grupta 2-5 misli daha fazladır, eğitimden yoksun kalırlar, ilerideki çalışma imkanını kaybederler, yoksulluk, boşanma, şiddet görme de bu grupta çok daha sıktır.

Annelerinin yaşı 18'in altında olan bebeklerde de pek çok olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Özetlenecek olursa, istenmeyen çocuk; intra uterin (doğum öncesi-gebelikte) gelişme geriliği, düşük doğum ağırlıklı bebek, prematür doğum, ölü doğum, bebek ölümü, gelişmede gerilik, çocuk istismarı, okul başarısızlığı, eğitimi terk, işsizlik, yoksulluk gibi birçok sorunla karşılaşır.

Female Genital Mutilation (FGM) yani kadının daha çocuk yaşlarda “genital sakatlanması” olan ve dünyada sayıları 200 milyonu aşan terminolojik olarak tercih edilmemekle birlikte çoğu kez “kadın sünneti” olarak isimlendirilen bu durum, ölüme kadar giden ciddi sağlık sonuçları bulunan ve kız çocuğuna ileride kadın olarak “cinselliğini engellemek, yok etmek amacı” ile yapılan ve KYŞ’ye diğer bir örnek olup daha çok Afrika ülkelerinde uygulanmaktadır. Bu işlemde, kız çocuğunun dış genital organlarının bir kısmı ya da tamamı çıkarılmakta ve ortaya çıkan kanama; enfeksiyon, şok ölüme bile yol açabilmektedir. Ölüm olmaz ise yapılan işleme bağlı dış genital bölgede oluşan skar (yara nedbesi) nedeni ile bazen ilk âdet kanaması olamamakta, hematometra (rahimde kan birikmesi), infertilite-kısırlık gibi olaylara zemin hazırlanmakta, ilk koitusun (cinsel birliktelik) zor olması, vajende ya da ilk doğumda laserasyonların (yırtılmalar) oluşması sık rastlanan sağlık sonuçlarıdır. Kız çocuğunun o yaşta yaşadığı travmanın psikolojik yani ruh sağlığı üzerine olan etkisi de tüm yaşamını etkileyebilecek niteliktedir.

En ciddi insan hakları ihlallerinden biri olan KYŞ’in, dünyada ve bazı ülkelerde görülme sıklığı ile ilgili diğer bazı bulgular şöyledir: Kadın, özel ya da kamusal yaşamın her alanında cinsiyet temelli şiddetle karşılaşır ve yaşar. Çalışmalar şiddetin en fazla aile içinde görüldüğüne işaret etmektedir. Bütün yakın ilişkide öldürülenlerin 2/3’ü kadınlardır ve öldüren cinsel eşleridir. DSÖ’nün 11 ülkede, 24 bin kadın üzerinde yürüttüğü KYŞ araştırmasının sonuçlarına göre; fiziksel şiddet sıklığı %13-61 arasında, cinsel şiddet sıklığı %6-59 arasında, fiziksel veya cinsel şiddet sıklığı %15-71 arasında değişmektedir. İlişki yaşayan tüm kadınların %30’u cinsel partnerinden fiziksel ya da cinsel şiddet görmektedir. Global ölçekte ise yılda yaklaşık 1 milyar kadın, yani 3 kadından biri, yaşamının bir noktasında aile içi şiddete maruz kalmaktadır.

Türkiye’de 2013 yılında ülke çapında yapılan 2014 yılında yayınlanan son KYŞ araştırmasına göre; Türkiye’de fiziksel şiddet %36 (son 12 ay: %9,9), cinsel şiddet %12 (son 12 ay: %7) olarak bulunmuştur, fiziksel ve/veya cinsel şiddet gören kadınların %89’u, gördüğü şiddet nedeni ile hiçbir kamu ya da sivil toplum kuruluşuna başvurmamıştır. Azerbaycan’da yapılan bir araştırmada (2006) kadına yönelik fiziksel şiddet %12,8 (son 12 ay: %9,7), cinsel şiddet %10,2 (son 12 ay: %2,9) olarak bulunmuştur. Eğitimli kadınlar da eş şiddetine maruz kalmaktadır ancak eğitim, genel olarak fiziksel şiddet görme yönünden koruyucu etki yapmaktadır. Örneğin, Türkiye KYŞ araştırmasına göre (2014) hiç eğitimi olmayan grupta KYŞ sıklığı %43 iken, bu sıklık eğitim düzeyi arttıkça azalmakta, lise eğitimi alanlarda %27’e, lisans ve üzeri eğitimlilerde %21’e düşmektedir. Yine de bu grupta bile her 5 kadından biri partner şiddeti görmektedir.

Unutulmaması gereken, şiddete uğrayan kadın uğradığı şiddeti “söylememektedir”, daha doğrusu “söyleyememektedir”. DSÖ tarafından yapılan araştırmaya göre, şiddete uğrayan kadınların %20-70’i araştırma için kendileri ile görüşülene dek, daha önce hiç kimseye gördükleri şiddetten bahsetmemiştir. Benzer şekilde, Mısır’da fiziksel şiddete uğrayan kadınların %47’si bunu hiç kimseye söylememiş, Şili’de tecavüze uğramış kadınların sadece %3’ü olayı polise bildirmiştir. ABD’de kadınların sadece %16’sı tecavüzü polise rapor etmektedir. Avustralya’da 12 ay içinde fiziksel saldırıya uğramış kadınların %18’i bunu hiç kimseye söylememiş, Bangladeş’te kadınların %68’i kendisine dayak atıldığını hiç kimseye hiçbir zaman söylememiştir. Ciddi yaralanmaları olsa da şiddete uğrayan kadın, tıbbi bakım için dahi başvurmamaktadır.

Kadınların İkcilleştirilmesi ve Değersizleştirilmesi

Kadınların ikincilleştirilmesi ve değersizleştirilmesi neredeyse yüzyıllar boyu devam etmiş olan ve günümüzde de devam eden bir durumdur. Örneğin, 18. yüzyılda bir yazar kadınların erkekler gibi insan olduklarını ve kesinlikle farklı bir kökenden gelmedikleri uyarısında bulunmuştur. Bütün bu çelişkiler içinde kadının sosyalleşme süreci daha çok “iyi eş” ve “iyi anne” olmaya yönelik olurken, erkekler dış dünyaya ve aile reisi olmaya yönelik olarak sosyalleşmiştir. Bu süreçte kadının sosyal bağlamda gelişmesini en fazla eğitim hakkını kullanamaması, diğer bir ifade ile “eğitim hakkının kullandırılmaması” etkilemiştir.

Yine en temel insan hakkı olan “eğitim hakkının” kullandırılmamasına diğer bir örnek verilecek olursa, asıl adı Margaret Ann Bulkley olan Dr. James Barry (1789-1865) İngiltere’de, kadınlar tıp okuluna kabul edilmediği için erkek kıyafeti ile tıbbiyeyi bitirir. Önce Londra’da cerrah olarak çalışır sonra orduya girer, mesleğinde başarılı hizmetler verir. Ancak ölümünden sonra Barry’nin kadın olduğu fark edilir ve ordu bu bilgiyi 100 yıl için sansürler. Ancak 1950’li yıllarda tarihçiler bu bilgiye ulaşır ve bu bilgi yayınlanır. *Bu örnek bile kadınların geçmişten günümüze ne kadar haksız ve gereksiz hak ihlallerine maruz kaldıklarını açık olarak göstermektedir.*

Türkiye’de kadının sosyal konumunun, tarihsel süreçte Batı dünyasıyla benzer bir süreci izlediği görülmektedir. Şeriat kanunlarının geçerli olduğu Osmanlı İmparatorluğu’nda kadın, eğitim hizmetlerinden yoksun bırakılmaktadır. Kadınlar ücretli çalışma hayatında yer almazlar ve eşit yasal haklara sahip değillerdir. Tanzimat döneminde bazı ilerlemeler kaydedilse de bu gelişmeler istenilen düzeyde olmamıştır. Örneğin, ancak 1917 yılında Sıhhiye Meclis-i Umumisi kadınların hekimlik yapmalarında bir sakınca yoktur kararı almıştır. Tıp eğitimini 1921’de Almanya’da tamamlayan Dr. Safiye Ali ancak 1922 yılından sonra Cumhuriyet Türkiye’sinde hekim olarak görev alabilmiştir, tıp fakültesine kadınların kabulü de Cumhuriyet’le mümkün olabilmıştır. Daha önce vurgulandığı gibi, eğitim hakkının cinsiyet nedeni ile kullandırılmaması KYS’in ciddi bir biçimidir.

Türkiye’de kadının birey olarak görünür hale gelmesi, yasalar önünde eşitlik, sosyal yaşama girme ve temsil edilebilme, eğitim, sağlık, seçme seçilme gibi “insan haklarının” verilmesi ve bu hakları kullanabilmesi, Türkiye’deki pek çok konuda olduğu gibi, büyük ATATÜRK’ün önderliği ile başlatılmıştır. Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra Atatürk, Türkiye’nin tarihi geçmişinde var olan kadın kimliğini uygar dünyadaki kadın kimliği ile bütünleştirerek gerçekleştirmeye çalışmıştır. Böylece cinsiyet ayrımına dayalı ötekileştirmeler giderilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet ve Atatürk devrimleriyle kadına tarihteki eski değeri ve önemi kazandırılmaya çalışılmıştır.

Kadınların hak talepleri ile ilgili uluslararası gelişmeler incelendiğinde, bu mücadelenin başlangıcı 8 Mart 1857’ye dayanmaktadır. Bu tarihte, Amerika’nın New York (NY) kentinde konfeksiyon ve tekstil fabrikalarında çalışan kadın işçilerin insanlık dışı çalışma koşullarına ve düşük ücrete karşı başlatmış olduğu grev, polisin müdahalesi ve işçilerin fabrikaya kilitlenmesi ile engellenmeye çalışılmıştır. Arkasından çıkan yangın sonucu, çoğu kadın olan 129 işçi hayatını kaybetmiştir. Bu olaydan sonra 40 bin kadının NY sokaklarında yaptığı protesto yürüyüşü, kadın haklarının öne çıkması ve sahip olmaları gereken haklar bağlamında kadınların seslerini duyurabilmeleri için bir dönüm noktası olmuştur ve tarihe geçmiştir.

Yirminci yüzyıl, kadınların sağlığı, konumu/statüleri, hakları yönünden ciddi ilerlemelerin olduğu bir dönemdir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile erkeklerin çoğunun savaşa katılması nedenleri ile iş yaşamındaki boşlukları kadınlar doldurmuştur.

1946 yılında Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde Kadının Statüsü Komisyonu (KSK) kurulmuştur. BM tarafından 1975 yılı “Dünya Kadın Yılı” ve 1975-1985 “Dünya Kadın On Yılı” olarak ilan edilmiş olup daha sonra uluslararası yasa gücü kazanan “Kadınlara Karşı Her tür Ayırimcılığın Önlenmesi Sözleşmesini-CEDAW” bu dönemde hazırlanmıştır. 8 Mart tarihinin “Uluslararası Dünya Kadınlar Günü” olarak anılması da 1977 yılında BM Genel Kurulunda karara bağlanmış, bu dönemde kadın hakları ile ilgili uluslararası kongreler düzenlenmiş olup son derece önemli çalışmalar yapılmıştır. KSK aynı etkinlikle fonksiyonlarını günümüzde de sürdürmektedir. Kadının statüsü bağlamındaki olumsuz gelişmelerde, pek çok ülkedeki ataerkil değer yargıları da etkili olmuştur.

KYŞ ile mücadelede kadın ve erkek, “eşit bireyler” olduğu takdirde, kadını farklı bir kalıba koyma çabalarından vazgeçilmesi durumunda başarı sağlanabilecektir. KYŞ’in 5000 yıllık geçmişini 150 yıla dayanan hukuk yasalarıyla bir anda sonlandırmak kuşkusuz zor olmaktadır. Toplumun binlerce yıllık ataerkil geleneğinin hemen değiştirilmesi mümkün değildir. Bunun için ciddi “toplumsal cinsiyete duyarlı” hukuki düzenlemeler ve bu düzenlemelerin gerçek uygulamalara yansıtılması ve her alanda toplumda farkındalık yaratılarak bilinçlenmenin sağlanması, özetle ciddi bir “zihniyet değişimi” gerekmektedir, bunun sağlanması bu konudaki başarının ön şartıdır. İngiliz akademisyen *Jacqueline Rose*, *bir yazısında modern çağın karanlık yüzünü şöyle anlatmaktadır: “Günümüzde, 15-44 yaş arası kadın grubunda kadınların tecavüz ve aile içi şiddetten ölme riski; kanser, trafik kazası ve bazı bulaşıcı hastalıklardan ölme riskinden daha fazladır. Aile içi şiddet olaylarında ölen kadınlar, savaşlar ve küresel çatışmalarda ölenlerin tam iki katıdır.”*

Sonuç ve Yapılması Gerekenler

KYŞ gibi kadın, aile ve bütün toplumu, ülke kalkınmasını ilgilendiren bir konuda yapılması gerekenler şu şekilde özetlenebilir: “KYŞ”, temelde kadın-erkek eşitsizliğine, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı ortaya çıkmakta olup ciddi bir insan hakları ihlali ve suçtur. Yol açtığı sonuçlar bağlamında da sağlığın her yönünü etkileyen yıkıcı, ciddi etkileri ve sonuçları mevcuttur. *KYŞ, sektörler ve disiplinlerarası iş birliği ve iletişimle mücadele edilebilecek bir alan olup bu mücadelede politik kararlılık, alınan kararların sürdürülmesini sağlayacak “politik bir irade” mücadelenin olmazsa olmazıdır.* Bu bağlamda, toplum liderlerinin tutum ve davranışları ile dünya görüşü önemlidir ve toplumu etkilemektedir. Bir toplum lideri olan Hacı Bektaş-ı Veli’ye yanındaki kadın için, eşiniz mi diye sorulmuş. Hacı Bektaş-ı Veli buna şu cevabı vermiş, “Hayır eşim değil eşitimidir”. Toplumun bu anlayıştaki ebeveynlere ve öncülük yapacak liderlere ihtiyacı vardır.

Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadelede Başarılı Olunabilmesi İçin Temel Stratejiler

En temel strateji “kadının güçlenmesi” olmalıdır ve 1995 yılında Pekin’de yapılan “IV. Kadın Konferansında” karara bağlandığı gibi, kadının güçlenmesine “kız çocuğundan” başlanması gerekmektedir. Bu bağlamda eşit muamele, kadının eğitimi, çalışması, ekonomik özgürlüğü, karar mekanizmalarında yer alması vb. gerçekleştirilmelidir.

Mücadelede KYS'in nedenlerine yönelik olarak; toplumun konu ile ilgili farkındalığının artırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, şiddet meydana geldiğinde şiddetin fark edilmesi ve kadına ulaşılması, şiddet sonrasında şiddet gören kadına mutlaka destek sağlanması temel stratejilerdir. Şiddet gören kadına yönelik sağlık hizmeti, psikolojik ve sosyal destek, barınma (sığınma evi), hukuksal, maddi destekler sağlanması ve yine mutlaka vakanın sorumlu bir birim/ekip tarafından izlenmesi gereklidir. Özetlenen stratejiler uygulandığında "KYS ile Mücadelede" mutlaka başarılı olunacaktır.

Ancak başarının diğer unsurları da ihmal edilmemelidir. Şöyle ki, KYS ile mücadele tek bir sektörün üstesinden gelebileceği bir mücadele alanı olmayıp bu konuda her birey, her sektör ve her disiplin üzerine düşeni yapmalıdır. Yine "toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların ülkede anaakımlaştırılması" yani "toplumsal cinsiyet bakış açısının, ülkenin ana plan ve programları ile yasalarına entegre edilmesi" sağlanmalıdır.

Türkiye dahil pek çok ülkede çoğu kez eksik olarak gerçekleştirilen husus teoride oluşturulan - doğru yaklaşımların, yasaların gereği kadar uygulamalara yansıtılmamasıdır. *Yani politik irade, yazılanların, uygulamalara yansımaları garanti edebilmelidir. Diğer bir ifade ile sözcükler eyleme/uygulamalara tam olarak yansımalıdır.*

Son olarak, tüm kadınlar, kendi haklarını bilmeli ve hizmete ulaşabilmek için gerekli bilgilere sahip olmalıdır. KYS ile mücadele için hem STK'lar arasında hem de STK'lar ve kamu kurumları ve üniversiteler arasında ortaklıkların kurulması ve geliştirilmesi "diğer temel bir strateji olmalıdır."

Bitirirken, bu kitap kapsamında ve bu yazıda özellikle vurgulanmak istenilen "kadınlara cinsiyetleri nedeni ile uygulanan her tür şiddetin kabul edilemez bir insan hakları ihlali ve suç olduğudur"; bununla mücadele tüm insanlığın görevi olup başarmak ise "devletlerin anayasal temel görevidir".

Kaynakça

Akın, A., Özvarış, Ş. B. (2012). Kadın Sağlığı/ Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması. İçinde: Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Eds., Güler, Ç., Akın, L. Hacettepe Üniversitesi yayını. Ankara. Bölüm 6. s. 210-241.

Beijing+20: The Platform for Action (BPfA) and the European Union Area C: Women and Health”, European Institute for Gender Equality,2013:1-4Erişim adresi:<https://eurogender.eige.europa.eu>. Erişim tarihi: 01.01.2018

Berktaş, F. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları. no:7. s.1-17. Erişim adresi:http://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/berktay_std_7.pdf. Erişim tarihi: 10.01.2018

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 Tarihinde Kabul Edilmiştir.). Erişim adresi: www.unicef.org/turkey. Erişim tarihi:10.01.2018

HÜNEE. (2014). 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. T. C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, Türkiye. Elma Teknik Basım Matbaacılık Ltd. Şti. Yayın No: NEE-HÜ.14.01, ISBN 978-975-491-390-3, Ankara.

International Planned Parenthood Federation- IPPF. (1997). Sexual and reproductive rights. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi. Erişim adresi: <http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyanamesi.pdf>

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmacılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW). Erişim adresi: www.unicef.org/turkey. Erişim tarihi: 01.02.2018

Kıbrıs Türk Tabipleri Birliği'nin (KTTB) -Kadına Yönelik Şiddet Çalıştayı: Çalıştay Raporu. <http://www.kibrismanset.com/guncel/kadina-yonelik-siddet-calistayi-basladi-h28652.html> Erişim tarihi: 02.02.2018

Mihçioğur, S., Erbaş, F., Akın, A. (2010). Erken evlilikler – çocuk gelinler ve beklenen olumsuz sonuçları. Sağlık ve Toplum, 1: 3-12 Ankara

Önal, G. (2011). Tıp tarihinde kadın hekimler. ppt sunum. Erişim adresi: <https://www.slideserve.com/shada/tip-tarihinde-kadin-hekimler>

Öztürk-Türkmen, H. (2011). Tarihsel olarak kadın şifacılık ve tıbbın değerleri. Lokman Hekim Dergisi, 1 (2): 21-27.

Sexual violence against women in Cyprus past-present & Future, 2015): <http://mfa.gov.ct.tr/tr/kibrista-kadina-yonelik-cinsel-siddetin-dunu-bugunu-yarini/>, Erişim tarihi: 10.01.2018

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara.



Yıldırım, N. (2006). Dünyada ve Türkiye’de ilk kadın hekimler ve kadınların hekim olma mücadelesi. *Toplumsal Tarih*, 147: 50-57. Erişim adresi: https://dokupdf.com/queue/nuran-yldrm-dnyada-ve-trkiyede-lk-kadn-hekimler-ve-kadnlarn-hekim-olma-mcadelesi-toplumsal-tarih-say-147-mart-2006-s-50-575a028020d64ab2b9bdc1969c_pdf?queue_id=5a3d1389d64ab2a7c59393bd. Erişim tarihi: 02.02.2018



EKONOMİK ŞİDDETEN BİR ÇIKIŞ YOLU: KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

Prof. Dr. Nermin Yeniköse

Başkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekan V.

Başkent Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi (TOCAM) Müdürü

Giriş- Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet

Şiddet bir insan hakları ihlalidir. Şiddet kavramına odaklanmadan önce insan haklarına ve kadının insan haklarına odaklanmak gerekmektedir. Kadının insan hakları, insan hakları kavramını dünya kadınları açısından yeniden yorumlayarak oluşturmayı amaçlayan bir kavramdır. Kadının insan hakları şunlardır:

Kadının Evlilikle İlgili Hakları: İsteddiği kişiyle evlenme hakkı, eşit miras hakkı, evlilik içinde cinsel birleşmeyi reddetme hakkı, şiddete maruz kalmama hakkı, kendi malına sahip olma hakkı, kumayı reddetme hakkı, resmi nikâh hakkı.

Kadının Boşanma ile İlgili Hakları: Ev tutarak ayrı yaşama hakkı, boşanmak için mahkemeye başvurma hakkı, çocuklarının velayetini alma hakkı, nafaka alma hakkı, kendi malını beraberinde götürme hakkı.

Kadının Bedensel Hakları: Kendi cinselliğini yaşama hakkı, tecavüzsüz, tacizsiz, enseste maruz kalmadan yaşama hakkı, doğum kontrolünü kullanma veya kullanmama hakkı, sağlıklı yaşama hakkı, kadının bedeninin yalnızca kendine ait olması hakkı.

Kadının Kamu Yaşamındaki Hakları: İsteddiği zaman kocasından izin almadan istediği işte çalışma hakkı, eşit ücret hakkı, eşit eğitim hakkı, kendi istediği partiye oy verme hakkı, siyasi partiye katılma hakkı, ev kadını veya tarımda aile işçisi olarak çalışsa bile sigortalı olma hakkı, dini yaşama katılma ya da katılmama hakkı.

Kadının insani hakları derinlemesine irdelendiğinde, şiddet kaynaklı olarak kadınların bu hakların çoğuna ulaşamadığı görülmektedir.

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002).

Büker ve Kıran (1999) “şiddet sadece olaylar değil, en az olaylar kadar onları dizginleme, yargılama görme ya da görmezden gelme biçimidir” şeklinde şiddeti tanımlamıştır. Yani şiddetin tanımlanması kadar algılanması da önemlidir. Toplumdan topluma kültürden kültüre şiddet kavramı farklı şekillerde algılanabilmektedir. Uygulanan şiddet tipine göre şiddet:

- a) Fiziksel şiddet
- b) Cinsel şiddet
- c) Duygusal şiddet
- d) Ekonomik şiddet
- e) Siber şiddet olarak sınıflanmaktadır.

Kadına yönelik şiddet dediğimiz zaman akla ilk olarak fiziksel ve cinsel içerikli şiddet türleri gelmektedir. Bunların sonucu olarak da kadın cinayetleri gündemimizden hiç düşmemektedir. Doğal olarak kadına yönelik şiddet konusunda yapılan çalışmalar ve hayata geçen politikalar fiziksel şiddete odaklanmaktadır. Daha derinlemesine irdeleme yapıldığında bütün şiddet türlerinin temelinde yatan en önemli sebeplerden birinin ekonomik sorunlar olduğu görülmektedir. Ekonomik şiddet, diğer şiddet türleri kadar ele alınmasa da tüm şiddet türleri kadar önemlidir.

Kadına yönelik ekonomik şiddet, “kadının emeğine, yarattığı/ürettiği değere, varlıklarına, kazanma gücüne, kazancına, karar alma hakkına el koyma; gelecekteki üretme ve kazanma gücünü elinden alma anlamına gelen bilgisiz bırakma ve gelecekteki ekonomik güvencelerini ortadan kaldıran biçimde güvencesiz bırakma” (Kaya vd., 2014) şeklinde tanımlanmaktadır. Ekonomik şiddet 3 şekilde meydana gelebilir:

- a) Bireyin ekonomik kaynaklara erişimini kontrol etmek,
- b) Bireyin iş bulma ve sürdürme yeteneğini sabote etmek,
- c) Bireyin kişisel ekonomik durumunu istismar etmek olmak üzere şiddet uygulayıcı tarafından ekonomik durumu kontrol etmek amacıyla ortaya çıkabilir (Demirel, 2019).

Ekonomik şiddet; ekonomik kaynakların ve paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır. Ekonomik şiddet davranışları:

- a) Kadının çalışmasına izin vermeme,
- b) İstemediği işte zorla çalıştırma, çalışıyorsa iş hayatını olumsuz etkileyecek kısıtlamalar getirme,
- c) Sık sık işyerinde olay çıkartarak çeşitli bahanelerle işe girmesine engel olma,
- d) Çalışma yaşamında ilerlemesine engel olma,
- e) Kişinin maaşına, gelirine, mal varlıklarına el koyma,
- f) Az para verme,
- g) Para harcama özgürlüğünü elinden alma,
- h) Çok az para verip yapılması mümkün olmayan şeyleri talep etme,
- i) Yiyecek/giyecek gibi ihtiyaçlarını almasına izin vermeme, sağlık hizmetlerinden yararlanmasını engelleme,
- j) Ailenin tasarrufları, gelir ve giderleri konusunda bilgi vermeme,
- k) Aileyi ilgilendiren ekonomik konularda kadının fikrini almadan tek başına karar verme,
- l) Kadının ev ekonomisine katkısını kabul etmeme,
- m) Ortak miras, mal-mülk konusunda ayrımcı davranışlar sergileme ve bu davranışları boşandıktan sonra da devam ettirme,
- n) Çalışmayı reddedip, kişinin (kadının) gelirini harcama gibi durumları içerir (Gürkan ve Coşar, 2009).

Ekonomik şiddet her toplumda görülen bir durum olmasına rağmen, toplumun kültürel ve sosyal yapısı, toplumsal roller, ülkenin ekonomik yapısı, ülkedeki istihdam olanakları, toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı ve dini inançlar ekonomik şiddet riskini artırmaktadır. Ekonomik şiddet, diğer şiddet türleri kadar görünür olmadığı için etkisi hemen hissedilmemektedir. Hukuki alanlarda dahi ekonomik şiddet ile mücadele konusunda yetersizlikler olmakla beraber doğrudan bir mücadele yaygın olarak görülmemektedir. Ekonomik şiddetin en önemli özelliği, diğer şiddet türleri kadar görünür olmamasından dolayı kadınlar maruz kaldıkları durumu bilmemekte ve farkındalıkları çok düşük olmaktadır. Ayrıca ekonomik şiddet diğer şiddet türleri ile ilişkili ve tetikleyici bir yapıda olduğu için kavranması ve mücadeleye edilmesi oldukça önemlidir (Polat, 2016). Demirel (2019) ekonomik şiddetin etkisi olarak 4 tespitte bulunmuştur:

1. Etki: Ekonomik şiddetin sonucunda kadınlar şiddetli fakirliğe düşmektedir.
2. Etki: Ekonomik şiddet, genel sinirlilik hali ve gerilim atmosferi yaratır, bu da fiziksel şiddete yol açar.
3. Etki: Sosyal yetersizliğe sebep olarak kadın ve genç kızların daha yaşlı erkekler tarafından cinsel amaçlı kullanımlarını artırır.
4. Etki: Ekonomik şiddet sonucunda ekonomik ve üretken iş gücü azalır.

Ekonomik şiddetin en önemli ve diğer etkileri de azaltacak etkisi kadının ekonomik hayattan uzaklaştırılmasıdır. Bununla beraber, kadınların eğitim haklarına da ulaşamaması bu etkileri daha da artırmakta, kadın işgücünün ziyan olması yanında kadınları çiftçi, seyyar satıcı, ev işleri, çıraklık gibi vasıfsız işlere yöneltmektedir.

Kadının Ekonomik Hayattaki Yeri

Dünyanın her yerinde kadınların ekonomik imkanlara ulaşması ve ekonomik hayatta yer alması konusunda zorluklar bulunmaktadır. En genel anlamda toplumsal yaşamda özel olarak ise çalışma yaşamında kadınların risk grubu olarak değerlendirilmesinin temel nedeni, *toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü* ve bu iş bölümü kapsamında ortaya çıkan *toplumsal cinsiyet rolleri* ve kalıplarıdır. Toplumsal cinsiyetçi iş bölümü ve bu iş bölümü içerisinde şekillenen roller kapsamında erkeklerin üretim faaliyetlerine, kadınların ise asıl olarak yeniden üretim faaliyetlerine (çocuk doğurma, çocuk, yaşlı bakımı ve ev hizmetleri gibi) odaklanması, bir üretim alanı olan işgücü piyasaları da kadınları ikincil işgücü konumuna iterek risk grubu haline getirmektedir. Bu model, kadınların işgücü piyasalarına katılımındaki artış ve değişen aile yapıları nedeniyle sürdürülemez bir konuma sürüklenmiştir.

Kadın yaşamını önemli oranda etkileyen, kadını bağımlı ve fakir hale getiren şiddet türü ise ekonomik şiddettir (Fawole, 2008). Ekonomik şiddet gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin toplumsal ve ekonomik kalkınmalarına engel olmaktadır (Köse ve Beşer, 2007). Ekonomik durumun iyi olması kadının refah içinde yaşamasına neden olur ve şiddet görme oranı azalır denilebilir. Ancak "ters tepki hipotezi" bu duruma farklı bir yaklaşım getirir. Ters tepki hipotezine göre özgürlüğü ve statüsü artan kadının şiddete uğrama oranı yükselir (Riger ve Krieglstein, 2000).

Kadınların iş hayatına katılamamasının başlıca sebepleri arasında kadının çalışmasının toplum tarafından hoş karşılanmaması, eğitiminin olmaması, herhangi bir mesleki becerisinin

olmaması, aile ve iş yaşamını dengede tutamama, çalışma hayatında yaşanan cinsel taciz ve cinsel şiddet, kadının evde çocuk bakmaya mecbur bırakılması, istihdam imkanlarının kısıtlı olmaması yer almaktadır. Bu nedenlerin çoğu da ekonomik şiddeti doğurmaktadır.

Türkiye’de kadının ekonomik şiddetine neden olan ve ekonomik hayattan uzaklaşmasını doğuran sebepleri TÜİK raporlarını değerlendirerek tespit etmek mümkündür.

TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2021 yılında, kadın nüfus 42 milyon 252 bin 172 kişi, erkek nüfus 42 milyon 428 bin 101 kişi olmuştur. Türkiye’de toplam nüfusun %49,9’unu kadınlar, %50,1’ini ise erkekler oluşturmaktadır. Yine TÜİK istatistiklerine göre en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranı cinsiyete göre incelendiğinde; 2008 yılında, kadınlarda %72,6, erkeklerde %89,8 olan bu oran, 2020 yılında sırasıyla %87,7 ve %98,1 olmuştur. Başka bir ifade ile oran artsa da kız çocuklarının hala %12,3’ü eğitim almamışken, bu oran erkeklerde %1,9’dur. Okuryazarlık oranlarına bakıldığında ise yine 2020 verilerine göre 25 yaş üstü kadınların %6,5’i, erkeklerin ise %1’inin okuryazar olmadığı görülmektedir. En az üniversite mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştaki nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2008 yılında %9,8 iken 2020 yılında %22,1 olmuştur. Bu oran cinsiyete göre incelendiğinde; 2008 yılında 25 ve daha yukarı yaşta olup en az üniversite mezunu olan kadınların oranı %7,6, erkeklerin oranı %12,1 iken bu oran 2020 yılında kadınlarda %19,9, erkeklerde ise %24,4 olmuştur. Toplumun geneline bakıldığında okuryazarlık ve eğitim oranları bakımından kadınlar aleyhinde eşitsizlik olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022).

Kız çocuklarının brüt okullaşma oranının, erkek çocuklarının brüt okullaşma oranına olan göreceli büyüklüğünü ifade eden cinsiyet eşitliği endeksi değeri 1’e eşit ise, kız ve erkek çocukları arasında eşitlik bulunduğu anlamına gelmektedir. Cinsiyet eşitliği endeksi değerinin 1’den küçük olması, erkek çocukları lehine eşitsizlik, 1’den büyük olması ise kız çocukları lehine eşitsizlik olduğunu göstermektedir. Cinsiyet eşitliği endeksi öğretimi türüne göre incelendiğinde; ilköğretim öğrenci cinsiyet eşitliği endeksinin 1,009, ortaöğretim cinsiyet eşitliği endeksinin 0,943 ve yükseköğretim cinsiyet eşitliği endeksinin 0,964 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022).

Eğitim oranı ortaöğretimde düşme göstermesine rağmen yükseköğretimde az da olsa bir artış (%0,2) göstermektedir. Kaliteli ya da nitelikli istihdamı ve kadının statüsünü güçlendirmek için yükseköğretimin önemi büyüktür. Eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde de kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmektedir. Bu anlamda yükseköğretimdeki kız öğrencilerin durumunun analiz edilmesi gerekli olmaktadır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2021 yılı verilerine göre Türkiye’deki 207 yükseköğretim kurumunda, 8 milyon 219 bin 518 öğrenci bulunmaktadır ve erkek öğrencilerin oranı 4 milyon 178 bin 286 ile %51, kız öğrencilerin oranı ise 4 milyon 41 bin 232 ile %49’dur (YÖK, 2021).

TÜİK hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2020 yılında, Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %42,8 olarak gerçekleşmiş olup bu istihdam oranının %59,8’i erkek, %26,3’ü ise kadın olmuştur. Eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde, kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmektedir. Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %12,4, lise altı eğitimli kadınların işgücüne katılım oranı %24,1, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı



%29,9, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %37,0 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %65,6 olmuştur.

Kadınların çocuk sahibi olması kadınları ekonomik hayattan uzaklaştırmaktadır. Eğitim durumuna bakmaksızın hanesinde 3 yaşın altında çocuğu olan 25-49 yaş grubundaki kadınların istihdam oranı %25,2 olmuştur. Aynı statüdeki erkeklerin istihdam oranının ise %85,5 olduğu dikkate alındığında, çocuk sahibi olmanın kadınları iş yaşamından uzaklaştırdığı bir kez daha anlaşılmaktadır. Tam zamanlı işlerde kadınların erkeklere göre daha az istihdam edilmesi yanında, yarı zamanlı işlerde kadınların daha çok istihdam edildiği görülmektedir. 2020 yılında yarı zamanlı işlerde çalışma oranı toplamda %12,4 olurken, kadınlarda bu oran %19,5, erkeklerde ise %9,3 olmuştur.

Kadınların, üst düzey yöneticilik kademelerinde olamamalarını 1980'lerde gündeme gelen cam tavan ya da şeffaf tavan (*glass ceiling*) kavramlarıyla da açıklamak mümkündür. Cam tavan kavramı, profesyonel kişilerin (özellikle kadınların) hak ettikleri halde cinsiyet ayrımı nedeniyle üst düzey yönetime ulaşamadıklarını ifade etmektedir. Tavan sözcüğü, yukarıya çıkmanın engellenmesinden, cam sözcüğü ise görülmeyen ama varlığı hissedilen bir engelden bahsetmektedir. Bu kavramın altında yatan temel düşünce ise kadının bir gün gelip ailesi ve kariyeri arasında tercih yapması gerekirse ailesini tercih edecektir düşüncesidir (Gökkaya, 2011).

Türkiye'de kadınların üst düzey daha nitelikli işlerde çalışma oranlarına bakıldığında yine erkeklerin çok gerisinde kaldığı ve cam tavanlara maruz kaldığı görülmektedir. Örneğin Dışişleri Bakanlığı verilerine göre; kadın büyükelçi oranı sadece %26,5 olurken, Türkiye Büyük Millet Meclisi verilerine göre; 2021 yıl sonu itibarıyla Meclise giren kadın milletvekili oranı %17,4 olmuştur. Yükseköğretim istatistiklerine göre; yükseköğretimde görevli profesörler içinde kadın profesör oranı 2020-2021 öğretim yılında %32,4, doçent kadrosunda görev yapan kadın oranı %40,1, öğretim görevlisi kadrosunda görev yapan kadın oranı ise %50,6 olmuştur. Liyakate dayalı olan akademik hayatta kadınların daha fazla istihdama katıldığı görülmekteyse de unvan artıka oranın düştüğü de bir gerçektir. Diğer bir önemli gösterge olan şirketlerde üst düzey ve orta kademe yönetici pozisyonundaki kadın oranı incelendiğinde 2020 yılında bu oranın sadece %19,3 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022).

Kadının Ekonomik Hayata Dahil Olarak Ekonomik Şiddeti Önlemek İçin Girişimcilik

Şiddet tipleri içerisinde iki tezat davranışı içinde barındıran bir şiddet türü olarak ekonomik şiddet çok dikkat çekmektedir. Kadın ya da çocuğun para kazanması ve onu elinden alma işlemleri ekonomik şiddetin bir alt başlığını oluştururken tam tersi çalışabilecek kadının ekonomik özgürlüğünü kısıtlamak ve çalışma izni vermemek ya da istihdam imkânı sağlamamak ekonomik şiddetin diğer önemli alt başlıklarını oluşturmaktadır. Kadın istihdamı insan hakları ve sosyal bakış açısının yanı sıra ekonomik kalkınma için bir zorunluluktur. Aksi takdirde insan gücünün %50'sinin kullanılmadığı bir ekonomiden söz ediyor olunmaktadır.

Birçok ülke için bu durum daha da önemlidir. Çünkü kadın gücü ve istihdamı sadece ekonomi açısından değil aynı zamanda modernleşme ve kadının statüsünün güçlendirilmesi açısından gereklidir. Bu noktada girişimcilik ile kadınların bir kırılma noktası yaratacağı kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Kadınların çalışma hayatına katılımı eğitim durumuna

göre değişmekte ama girişimcilik, kadına eğitim durumu düşük olsa bile statüsünü yükseltme ve ekonomiye katılma şansı vermektedir. Cam tavanların ortadan kalkması ve kadının güçlenmesi için girişimcilik bir kaldıraç olarak kullanılmalıdır.

Girişimciliğin, iktisadi gelişmenin motoru olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Girişimcilik tarihsel süreç içerisinde farklı dönemlerde farklı yazarlar tarafından değişik anlamlarla ifade edilmiş olsa da kavramın iktisadi gelişmedeki anahtar rolü herkes tarafından kabul edilmiştir. Schumpeter (1911) yüz yıldan fazla bir süre önce, girişimciyi, yeni bir ürün geliştirmek, yeni bir pazarı ele geçirmek ya da yeni bir teknoloji tasarlamak için “yeni üretim (faktörü) kombinasyonları” bulan yaratıcı ve azimli bir birey olarak tanımlamıştır ve çok iyi bilindiği gibi, içsel gelişimi, girişimci faaliyet ile ilişkili yaratıcı eylemlere bağlamıştır (ASPB, 2005).

Girişimciyi, kısaca kaynaklar konusunda öngöründe bulunarak işi planlayan, insan kaynaklarını örgütleyerek girdilerin işlenmesini sağlayan ve elde edilen çıktıyı da karlılık yaratacak biçimde tüketicilerin kullanımına sunan kişi şeklinde tanımlamak mümkündür (Hisrich ve Peters, 1998). Kadın girişimci literatürde, ev dışı bir mekânda, kendi adına kurduğu bir işletmesi olan, bir işletmede tek başına veya çalıştırdığı diğer kişilerle birlikte çalışan veya sahibi olarak ortaklık kuran, iş ile ilgili olarak çeşitli kamu ve özel kuruluşlarla temaslara geçen, işletmenin geleceği ile ilgili planlar yapan, işletmeden elde ettiği kazanç üzerinde söz sahibi olan ve işletmesi adına tüm riski üstlenen kadın olarak tanımlanmaktadır (Soysal, 2010). Girişimci kadın;

- Ev dışında veya evinde kurduğu en az bir iş yerine sahip olan,
- Kurduğu iş yerinde yalnız başına, istihdam sağladığı kişilerle çalışan veya ortaklı iş yeri kuran,
- Herhangi bir mal veya hizmetin üretimi, dağıtımı, pazarlanması ve satışında kendisi görev alan ya da görevlendirme yapan,
- İşi gereği irtibat içinde olduğu kişi, kurum ve kuruluşlarla kendi adına iletişim kuran,
- İşi ile ilgili; örgütlenme, üretim planlama, yürütme, büyüme veya kapatma kararlarını kendisi verebilen,
- Elde ettiği kazancın değerlendirilmesi ile ilgili tek başına karar verebilen kişi (Ecevit'ten akt. Kutanis, 2006) olarak tanımlanmaktadır.

Literatürde kabul gören kadın girişimcilik türlerinin bazıları şunlardır (Tekin vd., 2002):

- İşletmenin işleri hususunda sadece kendisi söz sahibi olan kadın girişimciler.
- Kendi adına kurduğu bir veya birden fazla işyeri olan kadın girişimciler.
- Bir işyerine ortak olarak girişimcilik yapan kadın girişimciler.
- Bir mal ve hizmetin üretimi ve pazarlamasını yapan veya yaptıran kadın girişimciler.
- İşletmeyle ilgili olarak kendi adına işlemler ve faaliyetler yapan kadın girişimciler.
- Yönetici konumunda yer alan kadın girişimciler.

İşteki Durum	Toplam İstihdam	İstihdamda Dağılım	Kayıt Dışı İstihdam	Kayıt Dışı İstihdam Oranı
Ücretli-Yevmiyeli	4971	%61,7	997	%26,9
İşveren	95	%1,2	9	%0,2
Kendi Hesabına	707	%8,8	599	%16,1
Ücretsiz Aile İşçisi	2286	%28,4	2107	%56,8
Toplam	8058	%100	3711	%100

Tablo 1. İşteki Durum ve Ekonomik Faaliyetlere Göre Kadın İstihdamı (TÜİK,2022)

Ülkemizdeki durumu değerlendirmek için Tablo 1 incelendiğinde, kadınların %28,4'ünün ücretsiz çalıştığı, %61,7'sinin ücretli çalıştığı, sadece %10'unun işveren veya kendi namına çalıştığı görülmektedir. Bu istatistikler irdelendiğinde, işveren olarak kadın girişimciliğinin artırılmasının hem istihdamı artıracacağı hem de kayıt dışı istihdamı azaltacağı ortadadır.

Girişimciliği; kültür, aile, sosyal çevre, eğitim ve psikolojik faktörler etkileyebileceği gibi, siyasi ve idari faktörler ile mali çevre de etkileyebilecektir (İraz, 2005). Girişimciliği etkileyen diğer bir faktör ise ekonomik şiddettir. Türkiye'de 1990'lı yıllardan itibaren kadın çalışanlar ile ilgili yapılan çalışmalar özetlenecek olursa; iş kadınlarının yarısından fazlasının ticaret sektöründe girişimci olduğu, genellikle 30-39 yaş diliminde yer aldığı ve yarısına yakınının eğitim düzeyinin sadece lise eğitimi düzeyinde kaldığı ve genellikle kentli oldukları belirlenmiştir. Kadınlar, erkek girişimcilerle karşılaştırıldığında kârdan çok sosyal itibara önem vermekte, risk almada erkek girişimcilere oranla daha temkinli hareket etmekte ve daha az özgüvenli bulunmaktadır (Yetim, 2008).

Bu bağlamda Tablo 1'de de görülebileceği gibi Türkiye'de işverenler içerisinde kendi işini kuran ve girişimcilik faaliyetleri içerisinde olan kadınların oranı %10'dur. Türkiye'de yapılan araştırmalar sonucunda kadın girişimcilerle ilgili ortaya çıkan ortak sorunların başında, sosyal ve kültürel ortamda kadın rollerinin kalıplaşmış olması, eğitimlerinin yetersizliği, aile tepkileri, iş yükünün fazla oluşu, finans bulma güçlüğü, iktisadi teşviklere erişimdeki zorluklar, güvenilirlik sağlamak için kadınların erkeklerden daha fazla çaba gösterme gerekliliği ve kadınların kişisel özgürlüklerini kullanabilme ihtiyaçlarının artması gelmektedir (Kutanış Hancı, 2004).

Kadının genelde iş yaşamı, özelde girişimcilik açısından ikincil konumda olmasında kültür önemli bir yer tutmaktadır. Kültürel sistem içinde kadına biçilen rolün ev dışı çalışma yaşamına karşıt biçimde konumlanması, çalışma sürecinin kadının ev dışında ücretli bir işte istihdam olunmasına karşıt değerlerden beslenen eril bir bakış açısı temelinde biçimlenmesi ve toplumsallaşma sürecinin bu bağlamda gerçekleşmesi, mevcut duruma yol açan başlıca kültürel faktörler arasında yer almaktadır (İlhan, 2005). Kadın girişimciliğini desteklemek açısından kadın girişimci profilinin incelenmesi gerekmektedir. Türkiye'de girişimci kadın-

ları belirleyen temel karakteristikler; kendine güvenli, cesaretli ve sabırlı olmalarıdır. Bu noktada sorulması gereken soru, kadın girişimciliğini desteklemek için neler yapılması gerektiğidir.

Kadın girişimciliği konusunda; bütüncül bir bakışın sağlanması, politika geliştirme ve uygulama, örgütlenme, destek verenler açısından kurumsal çeşitlilik, koordinasyon zorlukları ve engelleri kaldırmaya yönelik yapılanma başlıca adımlar olarak düşünülebilir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı”nda (2018-2023) kadın istihdamını artırmak yanında Şekil 1’de görüleceği gibi 6. hedef olarak “Kadın girişimciliği desteklenerek, ülkemizde işveren ve kendi hesabına çalışan kadın sayısını artırmak” hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için yapılan planlar ise aşağıdaki gibidir:

1. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde başta kuluçka merkezleri olmak üzere kadın girişimciler özelinde çalışmalar yapılacaktır.
2. Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında verilen desteklerde kadınlara öncelik verilmesi sağlanacaktır.
3. Kadın girişimcilerin e-ticarette güçlenmelerini sağlamaya yönelik eğitim programları ve seminerler düzenlenecektir.
4. Kadın girişimcilere iş geliştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek etkin bir sistem kurulması sağlanacaktır.
5. Kadınlar arasında girişimcilik kültürünün geliştirilmesi amacıyla bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.
6. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kadın girişimciliğini destekleyen programlara ve projelere öncelik vermesi sağlanacaktır.
7. Kadın girişimcilerin devlet tarafından verilen desteklere ulaşmasını kolaylaştıracak bir sistem oluşturulacaktır.



Şekil 1. Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)



Birçok sayıda kurumun sorumlu olarak belirlendiği girişimcilik hedeflerinin sonuçlarına ilişkin henüz bir belge yayınlanmış değildir. Girişimciliği özendirmek için verilecek destekler kadar kadınları motive edici faktörlerin tespit edilerek motivasyonu artırıcı çalışmalar yapılması da önem arz etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Kadınların maruz kaldığı söz konusu bu ekonomik şiddetin ortadan kalkması, bireylerin (kadın ve erkek) eğitim seviyesinin yükseltilmesine, toplumsal anlamda onların bilinçlenmesine, toplum tarafından benimsenmiş mevcut kültürel öğelerin yeniden kurgulanarak inşa edilmesine ve toplumdaki demokrasi kültürünün olması gerektiği gibi işlemesine bağlıdır.

Girişimcilik kadına; diğer işlere kıyasla daha fazla özerklik, bağımsızlık ve geleceğe yönelik hedeflerine ulaşabilme fırsatları sunmaktadır. Günümüzde kadınlar güçlerini; ekonomi, sanat, bilim, siyaset, sosyal yaşam, basın, yerel yönetimler, hukuk, çeşitli dernek ve vakıflar gibi çok değişik alanlarda göstermekte, bu alanların önemli bir kısmını oluşturmaktadırlar. Bunun yanında pek çok profesyonel iş kolunda kadın sayısında görülen artış ciddi boyutlara ulaşmış durumdadır. İş hayatında karar mekanizmalarının en tepe noktalarında yer almayı başarmış ve yer aldıkları noktalarda kendi güç ve iletişim ağlarını yaratmayı başarmış kadınlar, girişimci olarak da yaptıkları başarılı çalışmalarla kendilerini kanıtlamışlardır (Cem ve Ünal, 2006).

Yapılan araştırmalar sonucu elde edilen veriler birleştirildiğinde girişimcilikte başarılı olabilmek için şu niteliklere sahip olmak gerekmektedir (Başar, 2013):

Yaratıcılık: İş yapmak için yeni ürünlerin, servislerin ya da yolların geliştirilmesini sağlayan kıvılcımdır. Yeniliğin ve gelişmenin itici gücüdür. Kalıp yargıların dışından bakarak düşünmek, sürekli öğrenmek ve sorgulamaktır.

Kendini Adama: Bir girişimciyi, özellikle başlangıç aşamasında, başarılı olabilmesi için, haftanın 7 günü ve günde 12 saatten fazla olabilecek kadar çok çalışması için motive eden güdüdür. Başarılı olabilmek için çok çalışmaya, planlama ve fikir üretmenin de katılması gerekmektedir.

Kararlılık: Başarıya ulaşmak için duyulan normalin üzerinde güçlü bir arzudur. Aynı zamanda istikrar ve zor zamanlardan sonra yeniden kendini toparlama becerisini içerir.

Esneklik: Değişen pazar ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde cevap verebilme yeteneğidir. Bir hayale sadık kalırken aynı zamanda piyasa gerçekliğinin de farkında olmaktır. Bu gerçeklik, gerekiyorsa girişimcinin vizyonunu değiştirmesine bile yol açabilir.

Liderlik: Kurallar yaratmak ve hedefler oluşturmaktır. Kurallara uyulacağını ve başarıya ulaşılacağını görerek hareket etme kapasitesidir.

Tutku: Bir girişimciye başlangıçı yaptıran faktördür. Girişimciye, kendi vizyonuna inanmaları için başkalarını ikna etme gücü verir. Planlamanın yerine geçemez ama girişimcinin



odaklanmış bir şekilde kalabilmesini ve girişimcinin planının diğer insanlar tarafından görülmesini ve uygulanmasını sağlar.

Kendine Güven: Belirsizliği ve risk seviyesini azaltan planlar sayesinde gelişir. Uzmanlığın da kendine güvenin oluşmasında katkısı vardır. Kendine güven, girişimciye kolayca aklı çelinmeden ve gözü korkmadan başkalarını dinleme yeteneği verir.

Bu bölümde kadının statüsünün ekonomik yönden güçlendirilmesi, ekonomik şiddet ve girişimcilik çerçevesinde değerlendirilmiştir. Atılacak ilk adımın kadının eğitim düzeyinin artırılması olması hiçbir zaman gözden kaçırılmamalıdır. Eğitim düzeyi arttıkça istihdam oranı ve nitelikli işlerde çalışma oranı yükselmekte, ekonomik şiddet olasılığı da düşmektedir. Ancak mevcut durumda bir çözüm olarak kadın girişimciliğinin artırılması hem kadının statüsünün artırılarak ekonomik şiddetin azaltılması hem de ekonomik kalkınma için bir fırsattır. Kadın girişimciliği konusunda farkındalığın artırılması ve kadının statüsünün güçlendirilmesi faaliyetlerinde kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelere oldukça önemli görevler düşmektedir.

Kaynakça

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye’de Kadın Girişimciliği: Paternler, Özellikler ve Eğilimler Raporu, 2015

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023), Erişim: <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023/>, 2022.

Başar M., Girişimcilik, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2013.

Büker S, Kıran A., Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet, Alan Yayınevi, İstanbul, 1999.

Cem F., Ünal E., “Türkiye’nin En Güçlü Kadınları”, Forbes Dergisi, Sayı: 4, Ocak 2006.

Demirel M. Y., Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet: İzmir İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Enstitüsü, 2019.

Gürkan, C., Coşar, F. “Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri” Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 124-129, 2009.

Gökkaya, V. B., “Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet” C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 12: 2, 2011.

Gürol, Y., Bal, Y., Türkiye’de Girişimciliğin Evrimi ve Gelişimi İçin Girişimcilik Eğitiminin Önemi, Yıldız Teknik Üniversitesi Ekonomi Bölümü Working Papers, Sayı 19, 2009.

Hisrich, R., Peters, D., Michael, P., Entrepreneurship, Pennsylvania: McGrawhill,1998.

İlhan, S., “Bazı Değişkenler Açısından Elazığ’da Girişimci Profili,” Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Elazığ, Cilt: 15, Sayı: 1, 2005.

İraz, R., Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ’ler, Konya: Çizgi Kitapevi, 2005.

Kutunis, R. ve Hancı, A., “Kadın Girişimcilerin Kişisel Özgürlük Algılamaları”, Osmangazi Ü. İ.İ.B.F., 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongre Bildirisi, Eskişehir, 457-464, 2005.

Polat, O., “Şiddet”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22:1, 2016.

Soysal, A., “Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme”, Ankara Ü. SBF Dergisi, 65(1), 83-114, 2010.

Tekin, M., Özilhan, D., Uçar, H., Kadın Girişimciler ve Başarılı Eğilimleri ile İlgili Bir Uygulama, II. Ulusal Orta Anadolu Kongresi, Niğde, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:666, 2002.



TÜİK (2022), Hanehalkı İşgücü İstatistikleri, Ankara, 2021.

Yetim, N., "Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği," eab.ege.edu.tr/pdf/2_2/C2-S2-%20M8.pdf, 2008.

World Health Organization, World Report on Violence and Health. Geneva: WHO. http://www5.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000582, 2002.

YÖK, Kadınların Mesleki Eğitimi ve İstihdamı Sempozyumu Kitapçığı, Ankara, 2017.

YÖK, "Akademide Kadın", <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2021/turk-universite-lerindeki-kadin-profesor-orani-avrupa-ortalamasini-gecti.aspx#:~:text=Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim%20Kurulu%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1&text=Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretimdeki%20erkek%20%C3%B6%C4%9Frenci%20say%C4%B1s%C4%B1%204,ile%20y%C3%BCzde%2049%20orana%20sahip>, 2022.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET: HABER METİNLERİNDE ÇERÇEVELER VE (YENİDEN) ÇERÇEVELER İÇİN REHBERLER

Prof. Dr. G. Senem Gençtürk Hızal

Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekan V.

Küresel olarak, 15 yaş ve üzerindeki kadınların yüzde 26'sı (641 milyon), yaşamları boyunca en az bir kez partneri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır.

13 ülkede 2021'de yapılan bir ankette, kadınların yüzde 45'i kendilerinin veya tanıdıkları bir kadının COVID-19'dan bu yana bir tür şiddete maruz kaldığını bildirdi.

Ulusal parlamentolarda kadınların küresel payı, 2015'te yüzde 22,4'ten, 1 Ocak 2022 itibarıyla yüzde 26,2'ye ulaştı. Bu hızda, kadın ve erkeklerin ulusal parlamentolarda eşit olarak temsil edilmesi bir 40 yıl daha alacaktır.

2019'da, pandemiden önce, kadınlar toplam istihdamın yüzde 39,4'ünü oluşturuyordu. 2020'de kadınlar, küresel istihdam kayıplarının yaklaşık yüzde 45'ini temsil ediyordu.

Dünya genelinde yönetici pozisyonlarındaki kadınların oranı 2015'ten 2019'a yüzde 27,2'den yüzde 28,3'e yükselirken, 2013'ten bu yana artış göstermeyen ilk yıl olan 2019'dan 2020'ye kadar değişmedi.

Giriş

Başlığın altındaki durum tespitleri “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2022 Raporu”ndan (UN, 2022) alıntılanmıştır. Kadına yönelik şiddet 2023 yılı itibarıyla, hala “mücadele” edilmesi gereken sadece toplumsal değil, siyasal, kültürel, ekonomik boyutları olan bir insan hakları sorunu, konusu ve ihlalidir. Ortadan kaldırmaya yönelik her tür çaba ve çalışmaya karşın, giderek artan kadına yönelik şiddet “küresel bir salgın” olarak nitelendirilmektedir (Brixi ve Fu, 2023). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2021) verilerine göre küresel düzeyde on beş yaşın üzerindeki her üç kadından biri hayatı boyunca en az bir kez şiddete maruz kalmaktadır. Birleşmiş Milletler (2023) kadına yönelik şiddeti kamusal ya da özel yaşamda kadınlara fiziksel, cinsel veya zihinsel zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma olarak tanımlamaktadır. Fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik, sözlü, dijital gibi çeşitlerine ayrılan kadına yönelik şiddet ile kamu kuruluşlarından özel sektöre, ulusüstü kurumlardan sivil toplum kuruluşlarına bireysel ve örgütsel düzeylerde mücadele süregelmektedir. Mücadele; danışma, koruma, önleme, engel olma, cezalandırma gibi aşamalarla söylem-eylem ikilisinde politikalara eşlik eden hukuki alt yapıların güçlendirilmesiyle devam etmektedir. Farkındalıkların artması, dayanışmanın

güçlenmesi ve bilinçlenmeyle kadına yönelik şiddetin türü, tanımı, mekânı ve odağı kim olursa olsun sonlanması mücadelenin nihai hedefidir.

Medya, ürettiği içerikten kamuoyu oluşturma gücüne kadar farklı açılardan kadına yönelik şiddet konusunda sorumluluk sahibi olması gereken kurumlardan biridir. Bu çalışma, belirleyici bir yaklaşımla kadına yönelik şiddetin medyada haber metinlerinde nasıl çerçevelendiğini uluslararası literatürden farklı araştırmalar eşliğinde ortaya koymaktadır. Ardından çalışma kadına yönelik şiddetin ortadan kalkmasında yaygınlaştırıcı bir kurumsal yapı olarak konumlandırılan medyanın, haber metinleriyle bu rolünü yerine getirmesini sağlayacak çerçevelerin nasıl olması gerekliliğine yönelik hazırlanan rehberleri paylaşarak haber metinlerinin inşası üzerine yeniden düşünebilmeyi hedeflemektedir. Çalışma, medyaya ve metinlerine yönelik stratejiler geliştirebilmenin yollarını da yeniden gözden geçirme konusunda örtük bir amaç taşımaktadır.

Kadına Yönelik Şiddetin İzi: Bireyselden Toplumsala, Yerelden Küresele

Birleşmiş Milletler tarafından 1975 yılında Meksika’da düzenlenen ilk Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen Dünya Eylem Planı’nda aile üyelerinin onuru, eşitliği ve güvenliği ihtiyacı vurgulanırken, şiddete herhangi bir atıfta bulunulmamaktadır (UN, 2023). 1975-1985 yılları arasında, dünya genelinde kadınlar için eşit hak ve fırsatların teşvik edilmesini sağlamak amacıyla “Kadın On Yılı” ilan eden Birleşmiş Milletler, 1980 yılındaki Kopenhag’da düzenlenen Konferans’ın sonuç raporunda, dövülmüş kadınlar ve aile içinde şiddet konulu bir kararı kabul etmiş ve nihai raporunda ev içi şiddete atıfta bulunmuştur (Gemelli, 2018). Yine Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 1979 yılında kabul edilen ve 1981 yılında yürürlüğe giren “Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi”nin (CEDAW, 1979) satırlarında “şiddet” geçmemektedir. Komite’nin, 20 Aralık 1992 tarihinde “Kadınlara Karşı Şiddet” konulu tavsiye kararı, şiddeti karara taşımış, takip eden yılda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen “Kadına Yönelik Şiddeti Ortadan Kaldırma Bildirgesi” (United Nations Declaration on the Elimination of Violence against Women, 1993) şiddetin başlı başına bir mücadele alanı haline getirildiğini, kadına yönelik şiddetin de tanımını yaparak, uluslararası düzeyde açıkça ilan etmiştir. Bu yıldan itibaren kadına yönelik şiddet ve şiddetle mücadele, şiddeti ortadan kaldırma konusunda çalışmalar, araştırmalar yoğunlaşarak süregelmiştir. Dünya barışını, güvenliğini korumak ve uluslararası iş birliği oluşturmak için kurulan, uluslararası bir örgüt olan Birleşmiş Milletler ancak 1990’lı yıllardan itibaren geniş kapsamlı ele almaya başladığı konunun bireysel değil toplumsal, yerel değil küresel olduğunu adeta kabul etmiş, konuyu insan hakları çerçevesinin içine almıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nde toplumsal cinsiyet eşitliği hedefinin ikinci maddesinde insan ticareti, cinsel ve diğer sömürü türleri de dahil olmak üzere, kamusal ve özel alanlarda tüm kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin her türünün ortadan kaldırılması çağrısı yapılmaktadır (UN, 2015). Şüphesiz Birleşmiş Milletler’in kadına yönelik şiddeti tespit, önleme ve ortadan kaldırmaya yönelik anılan raporları ve çalışmaları, kadına yönelik şiddetin varlığının başlangıcı değildir. Batıda ataerkilliği doğal kabul eden düşünce geleneği, kültürün bir parçası olarak kadına yönelik şiddeti, tarihin başından itibaren erkek egemenliğinin doğal ifadesi olarak değerlendirmiştir (Fox, 2002: 15). Kadınların toplumda tahakküm altına alınmasına ve ayrımcılığa uğramasına neden olan, kadın ve erkek arasındaki tarihsel olarak eşit olmayan güç ilişkilerinin tezahürüdür (Vega Montiel, 2014: 18). 17. yüzyıldan itibaren ise kadın-erkek eşitliği devrimler ve aydınlanma düşüncesi eşliğinde

tartışılmaya başlanmış, liberal paradigma ataerkilliğin dayattığı eşitsizlikleri ve ona eşlik eden şiddet biçimini teşhir etmeye başlamıştır (Fox, 2002: 28).

Kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına ilişkin sorumluluk yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzlemlerde devletlerden sivil topluma, bireylerden yasa yapıcılara kadar tüm paydaşlara aittir. Bu paydaşlardan biri de medyadır. CEDAW Komisyonu, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasında medyanın merkezi öneminin altını çizmektedir. Komisyon, üye devletlerin medya ve reklamcılıktaki cinsiyetçi klişeleri ortadan kaldıracak mekanizmalar benimsemesini, medyanın üretim kuralları oluşturmasını ve konunun kamuoyunda tartışılmasını teşvik etmektedir (Vega Montiel, 2018). “Pekin Eylem Platformu Deklarasyonu”nda (UN, 1995: 53-54) medyanın basmakalıp olmayan kadın ve erkek imajlarını teşvik etme ve şiddete yol açan medya sunum modellerini ortadan kaldırma konusundaki sorumluluğunun, farkındalığının artırılması ve medya içeriğinden sorumlu olanların profesyonel yönergeler ve davranış kuralları oluşturması ile ilgili eyleme geçilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

García ve Olea (2018: 4) BM Kadınının Statüsü Komisyonu olarak medya, enformasyon ve iletişim teknolojileri üzerine yaptıkları incelemede de bu yapıların kadınları ve kız çocuklarını damgalayabilir, aşağılayabilir ve şeyleştirebilir olduğunu, onlara karşı şiddeti teşvik etmenin yanı sıra onları ayrımcılığa uğratan ve hafife alan toplumsal cinsiyet modellerini ve klişelerini yeniden üretebildiğini belirtirler. Ayrıca, yazarlar iletişim, bilgi ve teknolojinin doğru kullanımını teşvik etmek, klişelerin unutulmasına yardımcı olmak, kadınlara yönelik ayrımcı ve zararlı uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla hükümet ve devlet kurumları, eğitim kurumları, reklam ajansları, sivil toplum kuruluşları, akademi ve diğer aktörlerin bir aradalığının önemini belirtir. Onlara göre bu ortak çabada, eğitim ve iletişim profesyonelleri ile çalışmayı güçlendirmek, kapsayıcı ve cinsiyetçi olmayan bir dilin kullanımını teşvik etmek, dilin ve medyanın kadınlara ve diğer gruplara karşı şiddeti yeniden üretme üzerindeki olumsuz etkisini analiz etmek ve olumsuz temsili yasaklamak ve cezalandırmak için yasama ve yargı organlarıyla birlikte çalışması gerekmektedir.

Medya İçeriklerinde Kadına Yönelik Şiddet

Gerek raporlar gerekse akademik çalışmalar, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırıldığına dair sonuçlara ulaşmaktan henüz uzaktadır. Bu araştırmaların bir bölümünü de medya hakkında ve medya metinleri üzerine yapılanlar oluşturmaktadır.

1995'ten bu yana beş yıllık aralıklarla yapılan “Global Media Monitoring Project” (2020) başlıklı çalışmada, 2015 yılı itibariyle elde edilen sonuçların değişmediğinin altı çizilmektedir. Çalışmada medyada kadınların erkeklere oranla dramatik bir şekilde yetersiz temsil edilerek görünmez kılındığı, habere konu olan, röportaj yapılan kişilerin sadece dörtte birinin kadın olduğu, kadınların konu edinildiği haberlerde kadının uzman, profesyonel veya otorite figürleri olarak değil, “yıldız” veya “sıradan insan” olarak ele alındığı, kadına yönelik şiddet haberlerini seslendiren dış sesin erkek olduğu, özetle genel olarak küresel haber medyasında dünya nüfusunun yarısının neredeyse hiç olmadığı belirtilmektedir. Kadına yönelik şiddeti medya içerikleri üzerinden analiz eden araştırmalar, farklı kuramsal ve metodolojik yaklaşımlardan beslenmiş; etki çalışmalarının yanı sıra kültürel çalışmalar, ekonomi-politik yaklaşımlar, feminist yaklaşımlar medya çalışmalarında öne çıkmıştır. Vega Montiel (2018) alandaki ilk çalışmalarda medya içeriğinin kadın bedeninin metalaştırılması yoluyla cinsel saldırı ve şiddet biçimlerinin normalleşmesine nasıl katkıda bulunduğunu ve

cinsiyet eşitsizliklerini nasıl güçlendirdiğini göstermek için cinsel şiddetin temsiline odaklanan disiplinlerarası çalışmalar olduğunu belirtmektedir. Tuchman'ın kadınların medya söyleminde ihmal, önemsizleştirme ve kınama yoluyla sembolik olarak yok edildiğini ileri süren çalışması ile alanda çalışmaların devam ettiğini ifade eden Montiel (2018), medyada kadın temsiline ilişkin çalışmaların içerik analizi ile sürdürüldüğünü ve istatistiksel veriler üreten çalışmaların sıklıkla yapıldığını geniş literatür incelemesi ile ortaya koymaktadır. Literatürdeki çalışmaların ortak bulguları arasında; medya içeriğinde erkek kimliğinin şiddet, tahakküm, bağımsızlık, saldırganlık ve güçle ilişkilendirildiği; kadınların duygular, kırılabilirlik, bağımlılık ve duyarlılıkla bağlantılandırıldığı ve cinsiyetçi klişelerin yeniden üretildiği, özellikle kadına yönelik şiddetle ilgili haberlerde, kadınların mağdur oldukları şiddetin sorumlusu olarak gösterildiği, saldırganların haberin bileşeni olmadığı, kadına yönelik şiddetin, toplumdaki kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu olan yapısal bir sorun olarak değil, sadece ev içinde yaşanan bireysel bir deneyim olarak sunulduğu yer almaktadır.

Tuchman (1978: 38) kadınları, hayatlarını ev ve ocakla sınırlayan medya mesajlarının zulmünden nasıl kurtarabiliriz? sorusunu, şu soruyu takiben sorar: Medya nasıl değiştirilebilir? Saktanber ise (1993: 232) Türkiye'de kadına yönelik şiddet ve medya üzerine olan kitap bölümünü şu cümle ile bitirir: "...Türkiye'de kadınlar kendi kimliklerini oluşturabilmek ve ona sahip çıkabilmek için ciddi bir mücadele vermek durumundalar ve medya da bu anlamda Türkiye'de kadınlar için açılmış yeni bir mücadele alanı oluşturmaktadır."

Medya metinleri kadına yönelik şiddetle ilgili bir yandan farkındalık yaratma gücüne sahipken, diğer yandan kadına yönelik şiddeti olağanlaştırma, normalleştirme ve buna bağlı olarak duyarsızlaştırma gücünü de elinde bulundurmaktadır. Meltzer (2023), medyanın kadına yönelik şiddeti tasvir etme biçimiyle, toplumun sorunu anlamasına ve toplumsal olan bir sorunu sona erdirmesine katkıda bulunabileceğini belirtmektedir. Bu noktada yazı, görüntü ve sesi mecrasına göre harmanlayarak kullanan haberin dilinin neyin içeriye aldığı ve neyi dışarıda bıraktığı, bir diğer ifadeyle çerçevelerin nasıl kurulduğu önemli hale gelmektedir. Tuchman (1978: 193) haber çerçevesinin gündelik gerçekliği organize ettiğini ve gündelik gerçekliğin ayrılmaz bir parçası olarak haberin temel özelliklerinden biri olduğunu belirtmektedir.

Çerçeveleme(me): Haberin Çerçeveleri

Schudson (1996: 141), haberi "habercilerin yaptıkları şey", "haberciler tarafından üretilen şey" olarak tanımlamaktadır. Fowler'ın belirttiği gibi haber, doğrudan doğruya gerçekliğin kendisinden ortaya çıkan doğal bir olgu değil, bir üründür; bir endüstri tarafından üretilir, bu endüstrinin ekonomik ve bürokratik yapısı ile medyanın diğer endüstrilerle arasındaki ilişki tarafından biçimlendirilir (1991: 222). Buna bağlı olarak da profesyonel gazetecilik anlayışının yarattığı özerklik, tarafsızlık, nesnellik gibi gazetecilik pratiğine dair normatif değerler de bir mite dönüşmektedir. Bir diğer mit ise haberi, haber yapan, haberin yayınlanma ölçütünü oluşturan nitelikler olarak kavramsallaştırılan "haber değeri"dir.

Medya toplumsal görevini gerçekliği açıklamak üzere tanımlar ve bu gerçekliği, söylemlerini düzenleyen "çerçeve" adı verilen anlatılar aracılığıyla ortaya koyar (Gorosarri, 2021: 76). McCombs'a göre bu çerçeveler "yorumlayıcı kılavuzlar", Carbadillo'ya göre ise "bilgi kılavuzları" olarak izleyicinin algısını yönlendirir ve özünde gazetecilik pratiğinin kendisi- "anlamaların yaratılmasını" içerdiğinden- bir çerçeve çizme sürecidir (akt. Gorosarri, 2021: 76). Entman'a (1993: 52) göre çerçeveleme, "algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve

bunları iletişim halindeki bir metinde daha belirgin hale getirmek” anlamına gelmektedir.

Haberlerin hem sunulması hem de anlaşılması için çerçevelerin şemalar olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri süren Scheufele (1999) iki çerçeveden bahseder: bireysel çerçeveler ve medya çerçeveleri. Bireysel çerçeveler, insanların haber olaylarını anlamak ve yorumlamak için kullandıkları şemalardır; bir medya çerçevesi, medya kuruluşlarının izleyicilere gönderdiği mesajları temsil ediyorsa, bireysel çerçeveler bize bu mesajların izleyiciler tarafından nasıl alındığını anlatır (Wang vd., 2014: 6). Gitlin (1980: 6-7) çerçevelerin, neyin var olduğuna, ne olduğuna ve neyin önemli olduğuna dair zımnî teorilerden oluşan seçim, vurgu ve sunum ilkeleri olarak iş gördüğünü ifade ederken, ayrıca gazetecilerin de bilgileri hızla tanımlamalarına, sınıflandırmalarına ve izleyiciye iletmek için paketlemelerine olanak sunduğunu belirtmektedir. Medya çerçevelerini kendi içinde tematik ve epizodik çerçeveler olarak ayıran Iyengar’a (akt. Springer ve Harwood, 2014) göre, epizodik çerçeve konuyu açıklamak için belirli bir bireyin deneyiminden veya belirli tekil bir olaydan yararlanır, tematik çerçeveleme bir konudaki daha geniş eğilimleri veya arka plan bilgilerini vurgular. Öte yandan yazar iki çerçeve arasında zaman zaman net bir ayırım yapmanın mümkün olmayacağını belirterek haberlerin baskın çerçevede sınıflandırıldığını ileri sürer.

Kadına Yönelik Şiddet Haberleri: Coğrafyalar Farklı Çerçeveler Aynı

Ceyhan (2014: 29) kadına yönelik şiddet haberlerinin, bir haber kategorisi olarak 1980’lerden itibaren Türk basınında yer almaya başladığına ve 1990’lardan itibaren de artış gösterdiğine işaret etmektedir.

CEDAW (1993: 18) Türkiye raporunda, medyada kadınların sözlerinin ve düşüncelerinin sınırlandırıldığı, şiddete maruz kalan kadınların “zavallı” veya “kurban” edilmiş olarak sunulduğu belirtilmektedir. Raporda “Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Projesi” çerçevesinde gerçekleştirilen “Medya, Şiddet ve Kadın” çalışmasına da yer verilmektedir. Türkiye’de kadına yönelik şiddeti araştıran ilk çalışmalar arasında anılan “Medya, Şiddet ve Kadın” (Aziz vd., 1994) başlıklı araştırma, şiddetin medyada toplumsal değil, bireysel bir sorun olarak konumlandırıldığını ortaya koymuştur. Kadına yönelik şiddet haberlerinin epizodik bir çerçevede sunulması gerek Türkiye’de gerekse uluslararası literatürde yapılan pek çok çalışmanın da ortak noktasını oluşturmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde kadına yönelik şiddet haberleri üzerine yapılmış çerçeveleme analizlerini içeren birkaç çalışmaya yer verilmekte ve kadına yönelik şiddet haberlerinin farklı coğrafyalarda benzer biçimlerde çerçevesi olduğu ortaya konmaktadır.

Berns (2004), çalışmasında kadına yönelik şiddeti sona erdirmeye yönelik toplumsal ve siyasi hareketin, neredeyse yalnızca mağdur olanlara odaklanan bir söylem çerçevesinde şekillendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçeve Berns’e göre tanımları, anlamları, anlamları ve tepkileri etkilediğinden kamu bilincini, söylemini ve eylemini önemli ölçüde şekillendirmektedir. Ev içi şiddeti ABD’de yayınlanan çeşitli dergilerde incelediği çalışmasında Berns (2004) kadın dergilerinde mağduru güçlendirme, erkek dergilerinde antifeminist, liberal politik dergilerde sosyal adalet çerçevelerinin belirgin olduğuna dikkat çekmekte ve bu çerçevelerde ev içi şiddetin beslendiği kültürel ve sosyal yapıların ihmal edildiğinin altını çizmektedir.

İspanya’da yayınlanan *El País* ve *El Mundo* gazetelerini çerçeveleme teorisini kullanarak, içerik analizi yoluyla toplumsal cinsiyet temelli şiddet bağlamında analiz eden Gorosarri

(2021) bu analizde daha önce çeşitli akademik çalışmalarda yaygın olarak belirginleşen dört çerçeveyi kullanır. Bu çerçeveler, failden çok suçlayanın daha ayrıntılı tanımlanması, failin ırksal farklılığının inşası, suçun sorumluluğunun ilanı ve suçlayanın güvenilirliğinin azalması olarak sıralanmaktadır.

Meltzer (2023) 2015 ve 2019 yılları arasında Almanya’da tabloid, yerel ve ulusal düzeyde yayınlanan toplam on yedi gazetede yaklaşık üç bin dört yüz seksen dokuz haberi kadına yönelik şiddet ekseninde çerçeveler üzerinden içerik analizi ile analiz etmekte ve haberlerin çerçevelerini ortaya koymaktadır. Çalışmada kadına yönelik şiddet haberlerinin ulusal ölçekte gazeteciler tarafından gazete sayfalarına taşınmadığı, buna bağlı olarak ulusal siyasi gündemde yer almadığı ve böylelikle yardım ve müdahale programlarının koordinasyonunun başlatılmadığı belirtilmektedir. Çalışma kapsamında analiz edilen haber metinlerinde yakın partner şiddetinin boyutunun gizlendiği ve yapısal bir sorun olarak sunulmadığı, kadına yönelik şiddetin eylem ve değişim gerektiren önemli bir toplumsal sorun olarak yansıtılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda Meltzer, çalışmasında haberlerde özellikle eş şiddetinin bireysel sorumluluk çerçevesinden özel bir mesele olarak anlaşılabilirliği, hükümetin eylemi ve müdahalesi için uygun olmayan bir mesele olarak konumlandırıldığı, toplumsal bağlamların büyük ölçüde göz ardı edilerek, şiddetin münferit olaylar olarak sunulduğunu belirtmektedir.

Haberin çerçevelenme biçiminin izleyiciye etkisini araştıran Schnepf ve Christmann (2023) ABD’de suçun, cinayet yerine “aşk cinayeti” olarak çerçevelendiğinde; erkeklerin, kadın okuyuculara kıyasla erkek faili sevgi dolu biri olarak algıladığını ortaya koymuşlardır. Çalışmada yazarlar, gazetelerde kadınların yakın partnerler tarafından öldürülmesinin genellikle “ev içi suçlar”, “aile trajedileri”, “tutku suçları” ve hatta “aşk cinayetleri” olarak adlandırıldığını, bu ifadelerin kadına yönelik suçları bireysel vakalar olarak temsil ettiğini ve fail ile mağdur arasındaki kişisel ilişkiye odaklandığını belirtmektedir.

Avustralya’nın üç eyaletinde, 2015 yılında dört aylık bir süre boyunca basılı haberleri, radyo ve televizyon haberlerini analiz eden Sutherland vd. (2016), haberlerin %61’inin bir şiddet olayının hikayesini anlatmaya odaklanan epizodik haber olduğunu, ancak %21’inin kadına yönelik şiddeti, konuyu ve öncüllerini tartışarak daha geniş toplumsal terimlerle tanımlayan tematik haber olduğunu ortaya koymuşlardır.

Hernández (2017) Hong Kong medyasında İngilizce yayınlanan bir gazetede 2013 yılında toplam 124 haberi analiz etmektedir. Yazar, Hong Kong medyasında yer alan aile içi şiddete ilişkin kültürel anlayışı, haberlere yönelik yaptığı çerçeve analizi ile ortaya koymaktadır. Genel olarak, haberlerin çoğu aile içi şiddete ilişkin bilinen görüşleri desteklemekte, faili haklı çıkararak konuyu münferit suç olarak sınıflandırmaktadır. Bu çerçeveler yazar tarafından önemli bir kültürel faktör olarak Konfüçyüsçülükle ilişkilendirilmekte, kadınların tarihsel tabiiyetinin haber çerçevelerine yansıdığını ileri sürmektedir.

Chagnon (2020) ABD’de New York Times’da 1992 ve 2013 yılları arasında kadına yönelik şiddet ile ilgili toplam 1223 haberi, içerik analizi ile incelemektedir. Analiz edilen haberlerin hikayesinde Chagnon’un (2020: 487) tanımladığı çerçeveler şöyledir: polisin eylemlerine odaklanan polis çerçevesi, adli konulara odaklanan yargı çerçevesi, ABD’de bir suça, tek sosyal bir soruna odaklanan ev içi toplumsal problem çerçevesi, yabancı kültürün rolüne odaklanan sapkın kültür çerçevesi, beklenmedik unsurlara odaklanan yeni suç çerçevesi, önemli birey ya da grupları ilgilendiren skandallara odaklanan ünlü skandal çerçevesi, ceza

adaletindeki hatalara odaklanan sistem başarısızlığı çerçevesi, kampüs ya da askeriyedeki suça odaklanan kurumsal sorun çerçevesi, kadına yönelik şiddetle ilgili politik sorunlara odaklanan politika çerçevesi, gerçek olmayan iddialara odaklanan asılsız suçlama çerçevesi. Çalışmada kadına yönelik şiddet konusundaki haberlerinin kültürle ilişkilendirilerek çerçevlendiğini, eğer habere konu olan toplum ABD’li ise sosyal bir sorun çerçevesinde sunulduğu, habere konu olan toplum din olarak İslam’ı benimsemiş bir toplumsa şiddetin giderek artan bir şekilde dinle ilişkilendirildiğini ortaya koymuştur. Chagnon buna bağlı olarak haberin, “ilerici” Batılı ulusları “geri” Doğulu uluslarla yan yana koyan Oryantalist ikiliğin kültürel kabulüne katkıda bulunduğunu ileri sürmektedir.

Halim ve Meyers (2010) Suudi Arabistan, Bahreyn ve Kuveyt’te İngilizce yayınlanan gazetelerde Müslüman kadınlara yönelik şiddet haberlerini söylem analizi ile ele almakta oldukları çalışmalarında, haberde kullanılan çerçevelerin Batı kültürlerinde medya tarafından kullanılan haber çerçevelerinden çok az farkı olduğunu belirtmekte ve anılan ülkelerde haberciliğin Batı’daki kadına yönelik şiddet haberciliği ile benzer çerçeveleri kullandığı sonucuna varmaktadır.

Çerçevelemeden Bir Adım Önce: Medya Rehberleri

Çok sayıda araştırma, rapor ve yayın kadına yönelik şiddet konusunun sonlanması için farklı alanlarda verilen mücadelede medyanın da üzerine önemli rol düştüğünü ısrarla işaret etmesine rağmen medyanın ne kadar hassas ya da rolünün farkında olduğu tartışmalıdır. Elbette kitle iletişiminin örgütlenmiş yapısı olarak medya, farklı aktörleri, yaklaşımları, iktidar ilişkilerini içinde barındırmakta, dışarıda da birçok hukuki, kurumsal, siyasi, ekonomik etkileşimlerin içinde yer almaktadır. Dolayısıyla medya aynı anda hem bir kamu kategorisi hem de kamuoyu oluşturma gücüyle etkilenme ve etkileme alanına sahiptir. Çözüm önerileri arasında medyanın önce kendi içinde ya da örgütsel yapısında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin düzenlemeleri hayata geçirmesi beklentisi bulunmaktadır. Medyanın erkek egemen örgütlenmesinin medya içeriklerini de belirlediği hatta kadın çalışanların, karar vericilerin niceliksel artışının medyayı ve içeriklerini de dönüştüreceği, ilgili literatürde pek çok çalışmaya da konu olmaktadır.

Dimmick ve Coit’e (1982) göre, medya, üretim süreçlerinde karar verme mekanizmalarıyla iş gören farklı hiyerarşilerin birbirine bağlı olduğu bir yapıdır. Dokuz düzlem olarak betimledikleri bu hiyerarşinin en altında gazeteciler yer almaktadır. Diğer düzlemler şöyledir; (2) gazetecilerin kişisel ve mesleki ilişkileri ile kurulan iletişim ağı, (3) yayın kurulu, meslek örgütleri gibi informel ya da formel topluluklar, (4) kurumların politikası, örgütsel yapısı, çalışma rutini ve iktidar ilişkileri, (5) kurumun pazardaki yeri, (6) kurumun sahiplik ve yönetim yapısı, rekabet koşulları, (7) kurumun endüstriyel üretim içindeki yeri, yatay, dikey ilişkileri, (8) ulus-devletlerin politikaları, (9) davranış ve mesleki pratikleri, politikaları düzenleyen uluslararası örgütler ve koşullar. Dimmick ve Coit’e göre (1982) alt düzeylerde yer alan karar birimleri uluslarüstü düzeyde de etki gösterebilirler. Elbette yazarlar kararlar alındıktan sonra dahi, mevzuat, kurallar, politikalar veya resmi olmayan anlaşmaların, gazetecilerin eylemlerini etkileme veya kısıtlama imkanına sahip olduğunun da altını çizmektedir.

Dursun (2010: 24) gazetecilik ve haberciliğin etik ilkelerinin ve mesleki kodlarının, “gazetecilik mesleğini belirli kurullarla bağlantılı kılmaya yarayan; uygun çalışma yordamlarını yapılandırmayı kolaylaştıran ve gazetecinin toplum gözünde mesleki konumunu haklaştı-

tırmasına elveren düzenlemeler” olduğunu belirtmekte ve gazetecilerin toplumsal sorumluluklarından hareketle mesleklerine dair yine kendilerinin, gazetecilerin oluşturdukları kurumsal yapıların varlığına ve bu yapıların düzenlemelerine dikkat çekmektedir. Dursun (2010: 24) “gazetecilik ve haberciliğe dair bugüne kadar geliştirilmiş olan genel mesleki ve etik kodlar, kadına yönelik şiddet haberlerinde göz önüne alınabilecek etik çerçeveyi de işaret etmektedir” diye belirtmekte, söz konusu kodların özünde insan haklarına dayalı olduğunu da hatırlatmaktadır.

Gazetecilik alanında faaliyet gösterenlerin kurduğu, oluşturduğu ve mesleki etik kodları, kuralları ortaya koyan, çalışma koşullarını iyileştirmeye yönelik hak savunuculuğu yapan, bu konuda çalışmalar sürdüren, belgeler üreten örgütlenmeler bulunmaktadır. Basın Konseyi, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Gazeteciler Sendikası Türkiye’de ilk akla gelen sivil toplum kuruluşlarındandır. Anılan kuruluşlardan bazılarının son on yılda özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinden etik ilkelerle ilgili rehberler hazırlaması, yukarıdaki araştırmalarla da belirginleşen haber ve buna bağlı izleyici çerçevelerinin yeniden oluşturulması adına önemli bir stratejik unsur olarak değerlendirilmelidir. Zira bu rehberler, gazetecilerin hem kendileri hem de içinde çalıştıkları yapılarda haberin nasıl yapılması gerektiği konusunda referans metinler olarak da işleme özelliğine sahiptir.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) (2016) Kadın Komisyonu’nun 2016 yılında yayınladığı ve web sayfasında da paylaştığı “Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu” “toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı habercilik anlayışını yaygınlaştırmak, eril, cinsiyetçi dilin yerine eşitlikçi bir dil yapısını oturtmak, bu yönde aktif görevler üstlenmek ve gerek medyada yer alan gerek medyaya konu olan kadını ikincil konumdan çıkarıp; kadının beceri, bilgi ve donanımları ile hakkettiği biçimde yeniden konumlandırılmasına katkı sunmak” amacıyla hazırlandı (TGC, 2016: 13). Beş bölümden oluşan rehberin üçüncü bölümünde kadına yönelik şiddet haberlerinin nasıl yapılmasına ilişkin uyarı, öneri ve örnekler bulunmaktadır. Doğrudan şiddet haberi yaparken, Kılavuzda aşağıdaki hususlara dikkat çekilmekte ve tematik bir çerçevelemenin ana hatları belirginleştirilmektedir (TGC, 2016: 61-62):

İşsizlik, ekonomik yoksulluk, kültürel yoksunluk kadınlara yönelik şiddette, suçun hafifletici nedeni olarak sunulmamalı.

Şiddet, uygulayan erkeğin “hasta” olduğu ve tedavi edilmesi gerektiği söylenerek suç ve suçlu masumlaştırılmamalı. Şiddetin bir hastalık olarak kabul gördüğü hallerde, öncelikle ve sistematik olarak neden kadınlara yönelindiği sorgulanmalı.

Şiddetin bir suç olduğu unutulmamalı, geleneklerin bir parçası olarak algılanıp, anlayışla karşılanmasına neden olacak şekilde meşrulaştırılmamalı.

“Gizli aşk”, “yasak aşk”, “çılgın aşk” gibi tanımlamalardan kaçınmalı.

Sorunun kamusal olduğu, kamu yetkililerinin de sorumluluklarının bulunduğu unutulmamalı.

Haberi hazırlarken failin gerçekliği kanıtlanmamış, çoğu kez -mağdur hatırlanmadığı için- kanıtlanması mümkün olmayan ifadelerle odaklanmak



yerine, sorumluluğu bulunan kamu görevlilerinin beyanlarına, Adli Tıp Kurumu raporlarına, failin varsa geçmiş sabıklarına, varsa şiddetin öteden beri süregeldiğini bilenlerin tanıklığına vs. yer verilmeli.

Şiddeti öven, çaresizliği öğreten ve şiddete “terbiye aracı” olarak bakan ifadelerden uzak durulmalı, dilden temizlenmeli. Kalıplaşmış sözcükler ve inanışlar dönüştürülmeli; örneğin dayak “yenmez”, dayak “hak edilmez”, tecavüze “davetiye çıkaran kadın” diye bir tanım yoktur.

Şiddet haberlerinin başlıklarına çok dikkat edilmeli; haber metni mağdurdan yana olsa da, düşünmeden atılan bir başlığın muhabirin niyetini belli ettiği unutulmamalı.

Şiddete uğrayanın değil, şiddeti uygulayanın fotoğrafları yayınlanmalı.

Mağdurun kişilik haklarına saygı duyulmalı, örneğin yaşadıklarını ayrıntılarıyla anlattırma gayretinde olunmamalı.

Olabilirdiğince şiddet mağdurlarına yol gösterecek somut bilgilere yer verilmeli. Şiddete maruz kalındığında neler yapılabileceği, nereye başvurabileceği, hangi telefon numaralarının aranabileceği vb.

Kadına yönelik şiddet, kadın cinayeti, cinsel saldırı, taciz, tecavüz haberi gibi haberin nasıl yapılması gerekliliği Rehberde örneklerin analizi ile sunulmaktadır.

Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın 2019 yılında yayınladığı ve web sayfasında da paylaştığı “Cinsiyetçiliği Yok Sayma, Yapmadığını Varsayma” başlıklı “Etik Gazetecilik İçin Cinsiyet Eşitliği Rehberi” gazetecilerin haberlerinde cinsiyet eşitliğini nasıl sağlayacaklarına ve nelere dikkat etmeleri gerektiğine odaklanmaktadır. Cinsiyetçiliğin, sistematik bir sorun olduğu belirtilen Rehberde (2019: 6), “ayrımcılık ve cinsiyetçilikle mücadele de sistematik yürütülmelidir. Bu mücadelede, yaygın olarak kabul gören klişelerin, önyargıların, varsayımların asılsız olduğunu göstermek, bunların yerine ‘gerçekleri’ ve ‘doğruları’ koymak için medyanın çok önemli bir rolü ve görevi var” denilmektedir. Rehberde “var sayma ve yok sayma” örnekleri üzerinden değerlendirmeler yapılmakta, haber yazımına ilişkin örneklerle yine çerçevelerin yeniden tanımlanabilmesinin yolu sunulmaktadır. Örneğin; “haberlerde sıklıkla failerin ‘cani’, ‘canavar’ gibi sıfatlarla yer aldığını, bu yaklaşımın şiddet olayının, ‘caninin teki tarafından gerçekleştirilmiş, tekil bir vaka’ olduğu izlenimi yarattığını unutma!” diyerek Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği Kadın Komisyonu'nun şu ifadelerine yer verilmektedir (TGS, 2019: 8):

Kadın cinayetleri gündelik hayatta sıkça karşılaşılan tacizlerden, kadınların maruz kaldığı diğer psikolojik, ekonomik, cinsel ve fiziksel şiddetten; ayrımcı pratiklerden uzak ya da bağımsız değildir. Bu nedenle de şiddeti uygulayan erkeklerin gözü dönmüş caniler, hasta ve sapıklar, cinnet geçirenler, yani ‘öteki’ erkekler olduğunu söylemek, ülkemizde kadına yönelik şiddetin ve kadın cinayetlerinin vardığı boyutu sadece azımsamaya ve yaşananları münferitleştirmeye hizmet etmekle kalmaz, faili yine erkekler olan diğer şiddet biçimlerini de görünmez kılar ve normalleştirir.

Şiddetin bireysel değil toplumsal bir sorun olduğu ve haberde mutlaka bu şekilde ele alınmasına ilişkin olarak Rehberde (2019: 24) şu ifadeler yer verilmektedir:

Kadına yönelik şiddet ve nefret suçlarında bu suçların çoğunlukla gruplar değil de bireyler tarafından işleniyor olması söz konusu suçun toplumsal boyutunun gözden kaçmasına neden oluyor. Suçun toplumsallığını yok sayma...

Faili tek başına öne çıkararak her haber, sorunun toplumsal ve siyasi bir çözüme ulaşmasına değil, linç kültürünün beslenmesine hizmet eder. Faile yönelik hak ihlallerinin “önemsiz” olduğunu varsayma! Sistematik bir sorunun, tek bir faile yönelmiş öfke haline gelmesine sebep olma.

Söz edilen iki metin de gazetecilik etiği, haber üretimi ve medya okur yazarlığı bağlamında, alandaki diğer etik ve mesleki düzenlemelerle birlikte başvuru kaynakları olarak değerlendirilmelidir. Öte yandan tüm bu yönlendirme, öneri, ilkel metinlere karşılık halen haber metinlerinin, başlıklarının yıllardır benzer biçimde verilmeye devam etmesi bu konularla ilgili çok çalışılması gerekliliğini de bizlere hatırlatıyor.

Ceyhan (2014: 54) 2013 yılında aşağıda bazıları yer verilen haber başlıklarına ilişkin şu değerlendirmeleri yapmaktadır: “...Belli nedenlerin şiddete yol açabileceği bilgisi okuyuculara iletilmekte ve şiddet dolaylı olarak meşrulaştırılmaktadır. Bu gerekçeler, dolaşım özgürlüğü, boşanma hakkı, ayrılma hakkında olduğu gibi kadının en temel insan haklarını ve özgürlüklerini ihlal eden gerekçeler de olabilmektedir”:

“Boşanmak İsteyen Eşini Kesti” 29.11.2013, Hürriyet, 3. s.

“Boşanmak İsteyen Karısını Boğazını Keserek Öldürdü” 29.11.2013, Habertürk, 3. s.

“Boşanmak isteyen eşini kurşunladı” 26.10.2013, Habertürk, 16. s.

“Boşanmak isteyen eşini öldürdü” 29.11.2013, Yeni Şafak, 23. s.

2023 yılında internette yayınlanan gazetelerde yapılan küçük bir tarama ile haber başlıklarının değişmediği, kadın cinayetinin, eşin boşanma isteği gerekçe gösterilerek, bu vahim olayı şiddet uygulayan kişinin perspektifinden çerçevelendirilmesinin devam ettiği görülmektedir:

“Kilis’te kadın cinayeti: Boşanmak isteyen eşini öldüren erkek tutuklandı”
5 Ocak 2023, Cumhuriyet

“Tuzla’da koca dehşeti! Boşanmak isteyen karısını defalarca bıçakladı”
3 Kasım 2022, Milliyet

“Boşanmak isteyen eşini bıçakladı, genç kadının durumu ağır”
7 Eylül 2022, Hürriyet

“Boşanmak isteyen karısını 6 yerinden bıçakladı! Nizip’te koca dehşeti”
12 Ekim 2022, Habertürk



Sonuç

Meltzer'in de ifadelendirdiği gibi kadına yönelik şiddet önlenabilir ve medya haberciliği, konuyu münferit olaylar yerine toplumsal cinsiyete dayalı bir sosyal sorun olarak bildirerek önlemeye katkıda bulunabilir. Elbette kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması tüm paydaşların ortak sorumluluk alanıdır. Kadına yönelik şiddetin ortadan kalkmasında medyanın ve tüm paydaşların gereken sorumluluklar, etik ilkeler ve kurallarla hareket etmesi gerekliliği çok açıktır. Mücadelenin nihayetlenerek kadına yönelik şiddet haberlerinin son bulduğu ve dolayısıyla bu konunun sadece tarihsel olarak araştırılıp tartışılabileceği metinleri yazıp okuyabilmenin mümkün olacağı zamanı paylaşmak bu yazının varmak isteyeceği yegâne sonuç olacaktır.

Kaynakça

Aziz, A. vd. (1994). Medya, Şiddet ve Kadın. 1993 Yılında Türk Basınında Kadınlara Yönelik Şiddetin Yer Alış Biçimi. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.

Berns, N. (2004). Framing the victim: Domestic violence, media, and social problems. New York: Aldine de Gruyter.

Brixi, H. ve Fu, H. (2023). International Women's Day 2023: Three important facts (and charts) from the World Bank's Gender Data Portal <https://blogs.worldbank.org/opendata/international-womens-day-2023-three-important-facts-and-charts-world-banks-gender-data>

CEDAW (1979). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women New York, 18 December 1979- <https://www.ohchr.org/sites/default/files/cedaw.pdf>

CEDAW (1993). İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Periyodik Türkiye Raporu. Ankara. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/151/ekutuphane3.5.1.1.11.pdf?sequence=1&i-sAllowed=y>

Ceyhan, S. (2014). Yazılı Medyada Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Kullanılan Dilin ve Görsellerin İncelenmesi (Uzmanlık Tezi) T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Dursun, Ç. (2010). "Kadına yönelik şiddet karşısında haber etiği," Fe Dergi 2 (1): 19-32.

Entman, R. (1993). "Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm," Journal of Communication. 43 (4): 51-58.

Fox, V. C. (2002). Historical Perspectives on Violence Against Women. Journal of International Women's Studies, 4(1), 15-34. Available at: <https://vc.bridgew.edu/jiws/vol4/iss1/2>

Garcia, V. D. ve Olea, A. T. (2018). Review Theme: Participation and access of women to the media and information and communication technologies, as well as their impact and use as an instrument for the advancement and empowerment of women. UN Women. https://lac.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Americas/Documentos/Publicaciones/2017/10/20170927_CEDAW_ICT.pdf

Gemelli, M. C. "United Nations Decade for Women". Encyclopedia Britannica, 29 Jan. 2018, <https://www.britannica.com/topic/United-Nations-Decade-for-Women>. Accessed 24 March 2023.

Global Media Monitoring Project (2020). Who Makes The News https://whomakesthe-news.org/wpcontent/uploads/2021/07/GMMP2020.ENG_FINAL20210713.pdf

Gorosarri González, M. (2021). Frames of gender-based violence: a comparative study of news reports about crime with victims (1996- 2016). Doxa Comunicación, 32, ss. 75-94.



Halim, S. ve Meyers, M. (2010). News coverage of violence against Muslim women: A view from the Arabian Gulf. *Communication, Culture & Critique*, 3(1), 85-104

Hernández, M. (2017). "Killed Out of Love": A Frame Analysis of Domestic Violence Coverage in Hong Kong. *Violence Against Women*. 24. 107780121773858. 10.1177/1077801217738581. 1454-1473.

Kadına ve kızlara yönelik şiddet (2023). Violence against women and girls <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>.

Meltzer, C. E. (2023). Isolated Incidents. Media Reporting on Violence Against Women in the German Press, *Journalism Practice*, DOI: 10.1080/17512786.2022.2162952

Scheufele D. A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 49: 103-122.

Schnepf, J. ve Christmann, U. (2023). "Domestic Drama," "Love Killing," or "Murder": Does the Framing of Femicides Affect Readers' Emotional and Cognitive Responses to the Crime? *Violence Against Women*, 29(5): 1-23.

Springer, S. A. ve Harwood, J. (2014). The Influence of Episodic and Thematic Frames on Policy and Group Attitudes: Mediational Analysis. *Human Communication Research*: 1-19.

Sutherland, G., McCormack, A., Pirkis, J., Vaughan, C., Dunne-Breen, M., Easteal, P. ve Holland, K. (2016). Media representations of violence against women and their children: Final report (ANROWS Horizons, 03/2016). Sydney: ANROWS.

Tuchman, G. (1976). "What is News? Telling Stories", *Journal of Communication*, September, Vol: 26(4): 93-97.

Tuchman, G. (1978). Introduction: The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media. In: G. Tuchman, A. Kaplan Daniels and J. Benét, eds. 1978. *Hearth & Home: Images of Women in the Mass Media*. New York: Oxford University Press. ss.3-38.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu https://www.tgc.org.tr/images/kadin_ve_medya_kilavuz.pdf

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) (2019). Etik Gazetecilik İçin Cinsiyet Eşitliği Rehberi. <https://tgs.org.tr/wp-content/uploads/2019/11/TGS-KADIN-YOK-SAYMA-VAR-SAYMA.pdf>

United Nations Declaration on the Elimination of Violence against Women (1993). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>

UN (1995). Beijing Declaration and Platform for Action <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>

UN (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>

UN (2022). The Sustainable Development Goals Report 2022. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf>

Vega Montiel, A. (2014). "Violence against women and media: advancements and challenges of a research and political agenda", ed. Vega Montiel, A. Gender and Media: A Scholarly Agenda for the Global Alliance on Media and Gender. Paris: UNESCO / IAMCR. ss. 17-21.

Vega Montiel, A. (2018). Violence against women in media and digital content. <https://waccglobal.org/violence-against-women-in-media-and-digital-content/>

WHO (2021). Violence Against Women Prevalence Estimates, 2018: Global, Regional and National Prevalence Estimates for Intimate Partner Violence Against Women and Global and Regional Prevalence Estimates for non-Partner Sexual Violence Against Women. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/341337>.

Wang, Kevin Y.; Atkin, David J.; and Lau, Tuen-Yu (2014). "Media Versus Individual Frames and Horizontal Knowledge Gaps: A Study of the 2010 Health Care Reform Debate Online" (2014). Scholarship and Professional Work - Communication. https://digitalcommons.butler.edu/ccom_papers/117



BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK ŞİDDET VE TOPLUMSAL ALGI TEMELİNDE ETKİLERİ

Doç. Dr. Münevver Çağın

*Lefke Avrupa Üniversitesi Eski Rektör Yardımcısı
KKTC Cumhurbaşkanlığı Eski Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü*

Giriş

Şiddet kavramı bugün dünyanın her yerinde çeşitli çözüm önerileri ile gündeme gelen ve toplumsal uzlaşının sağlanması bakımından önem arz eden bir konudur. Özellikle, kadına yönelik şiddet konusunda yapılan birçok çalışma gün geçtikçe şiddetin arttığını göstermektedir. Bu çalışmalarda sayısal değerlerdeki artışın nedenlerinden biri de daha önce dile getirilmeyen ve sürekli saklanan şiddet unsurunun artık cesaretle dile getirilme oranının artmasıdır. Kadın ve çocuğun hak ettiği değeri görmediği toplumlarda şiddetin doğru orantılı olarak arttığı gözlemlenmektedir. Şiddet en çok aile içinde gerçekleşirken eğitimsizlik, ekonomik nedenler, toplumsal ve insani değerlerdeki zayıflamalar ve bunlar karşısında cezai müeyyidelerin yetersizliği de şiddetin yaygınlaşmasında önemli etkenlerdir.

Tarih boyunca şiddet, bireysel ve toplumsal düzeyde farklı boyutlarda görülmüştür. Şiddet uygulamak çoğu kez öfke kontrolü ile ilişkili olarak değerlendirilmiş ve insan doğasında var olan bir özellik olarak kabul edilmiştir. Bazen kişiler, karşısındaki kişiyi veya kişileri ikna etmek yerine isteklerini güç kullanarak yaptırmayı tercih etmektedir. Bu davranışın uygulandığı ortam ve durumlar ise çeşitlilik gösterebilmekte ve şiddet uygulayan bir kişinin başka bir ortamda bunu tekrarlamadığı gözlemlenmektedir. Bu durum, şiddetin her zaman kontrolsüz bir davranış olmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Kasıtlı olarak “anlam çarpıtılması” ve “aşağılayıcı davranışlara ve dile başvurma” da şiddet kapsamında değerlendirilmelidir (Tutar, 2004: 13; Harcar vd., 2008: 52).

Şiddet; bilinçli, kontrollü, planlanmış ve sistematik bir eylemdir. Kişinin ruhsal sağlığında bir sorun olmadığı durumlarda farklı şiddet türlerine başvurusu tesadüfi bir eylem değildir. Tamamen karşısındaki kişiyi üzme, rencide etme, zarar vermek ve küçük düşürme için başvuru bir yöntemdir.

Şiddetin tanımını yapabilmek, ancak şiddetin tüm boyutlarıyla ele alınmasıyla mümkündür. Şiddetin türleri temelde beş başlık altında toplanmaktadır; fiziksel, ekonomik, psikolojik, sosyal ve cinsel şiddet. Bireyler genellikle ilk kez şiddete aile içinde maruz kalırlar. Annenin ve babanın çocuklara şiddeti veya eşlerin birbirlerine şiddeti veya diğer aile büyüklerinin çocuk veya yetişkinlere şiddeti bunlar arasındadır.

Kişilerin birbirlerine şiddet uygulama hakkı yoktur. Bir kişiye şiddet uygulamak, insan hak ve özgürlüklerine aykırı bir davranıştır. Ancak kişiler zaman zaman ellerindeki gücü diğer kişilere şiddet uygulamak için kullanırlar ve bunun da hakları olduğunu düşünürler. Bu noktada, toplumsal düzeni sürdürülebilirlik ve sağlıklı gelişimini gözetmek için yasal dü-

zenlemeler yapılır ve böylelikle kişilerin hakları korunmaya ve mağduriyetleri giderilmeye çalışılır. Son yıllarda yapılan birçok çalışma şiddetin herkes tarafından görünen tarafından daha çok görünmeyen tarafının mağdur olan kişilerin hayatını olumsuz etkilediğini göstermektedir. *Fiziksel şiddetten daha çok şiddetin diğer türleri hakkındaki farkındalığın düşük olması, şiddet mağdurlarının maruz kaldıkları ruhsal ve psikolojik çöküntüyü tam olarak tanımlayamamalarına neden olmaktadır.*

Şiddet türleri ile ilgili farkındalığın az olmasının yanı sıra, şiddetin devam etmesindeki en önemli etkenler, şiddeti “kişinin kanıksanması”, “kendi kendine itiraf etmekte zorlanması” veya “diğer kişilerle bunu paylaşmaktan kaçınmasıdır”. Bu nedenle, “*şiddetin tanımının iyi yapılması*”, “*farkındalığın artırılması*” ve “*şiddetin varlığını kabul etmek*”, şiddetle mücadelede en temel adımlardır. İkinci adım, şiddet algısının toplum içindeki yerinin tespit edilmesi ve gelecekte bu algının iyileştirilmesi için atılacak adımların planlanmasıdır. *Toplumsal algı ve algının içerdiği roller, ilişkilerin başladığı andan itibaren ilişkilerin seyrini doğrudan etkilemektedir.*

Şiddete maruz kalan kişilerin bunu normal bir davranış olarak algılaması ve şiddetin farkında olmamaları birçok psikolojik sorunla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bu tür davranışların meşrulaştırılması toplumsal olarak kadın ve erkeğe yüklenen rollerle yakından ilişkilidir. Ataerkil toplumlarda kadınların her zaman ikinci planda yer almasından kaynaklanan ve doğru kabul edilen algısal sorunlar vardır. Geleneksel kültür erkeğe, kadının davranışı üzerinde önemli bir kontrol hakkı vermekte (Tezcan, 1996: 106; Şenol-Yıldız, 2013: 4) ve bu nedenle erkek en küçük bir olayda şiddete yönelebilmektedir.

Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddet

Şiddet genellikle birbirlerini tanıyan kişiler arasında gerçekleşir. Birbirini tanıyan kişiler iletişim içerisinde ve bu iletişim her zaman sağlıklı bir iletişim süreci olmayabilir. Bunun neticesinde bazı kişilerarası çatışmalar çeşitli şiddet türleri ile sonuçlanmaktadır. Birbirini tanımayan kişiler arasında da şiddet unsuru yaşanmaktadır ancak özellikle iletişimin yoğun olduğu aile içinde şiddetin yaşanma oranı diğer ortamlara oranla daha yüksektir.

Genelde şiddet mağdurları çoğu kez kadın ve çocuklardır. Bunun nedeni, “mağdur” kelimesinin ifade ettiği anlam içerisinde zaten kendini açıklamaktadır. Şiddet, “bir kişiye güç ve baskı uygulayarak istenen bir şeyi yapmaya zorlama”dır ve bunun uygulanmasında genelde kendini güçlü addeden kişinin diğer kişi/kişilere yaşattığı mağduriyettir. Bu noktada, *gücün* tanımı önemlidir çünkü güç bu anlamda göreceli bir şekil almaktadır. Kültürel yapı, toplumsal yargılar ve kadına yüklenen roller, algı olarak zaten kadının zayıf ve güçsüz kabul edilmesine neden olmaktadır. Birçok toplumda erkeğe yüklenen roller ise hem sorumluluk bakımından hem de güç bakımından (fiziksel, ekonomik, psikolojik) farklıdır. Erkek fiziksel olarak güçlü olmakla birlikte evi geçindiren kişi olarak da ekonomik gücü elinde tutmaktadır. Erkekler psikolojik olarak da daha güçlü algılanırlar ve “erkekler ağlamaz” gibi yaklaşımlarla bu algı sürekli pekiştirilmeye devam eder. Oysa aile içi ilişkiler güç gösterilecek, birbiri üzerinde tahakküm kurulacak ilişkiler olmayıp mutlaka eşitlik ilkesine dayandırılması gereken ilişkilidir.

Sağlıklı bir iletişim *güç* gösterisi temelli değil *paylaşım* temelli olmalıdır. *Birlikte bir hayat*



paylaşan kişilerin kendi güçlü yönlerini karşısındaki kişiler ile birleştirerek daha iyi, daha mutlu, hoşgörülü bir hayat sürmeleri ve birbirlerine saygı duymaları şiddet eğilimini azaltacak olan bir davranış biçimidir.

Kadınlar, dünyanın birçok yerinde bir insan yaşamının gerektirdiği temel fonksiyonlardan yoksun kalmaktadırlar. BM Gelişim Programı, 1999 yılı “İnsani Kalkınma Raporu”na göre, en basit sağlık ve gıda hizmetlerinden politik hayata katılım ve ekonomik aktivitelere kadar, kadınlara erkekler kadar eşit koşullar sağlayabilen hiçbir ülke yoktur. Bu da kadınların toplum içinde algılanan statülerinin halen istenilen düzeyde olmadığını göstermesi bakımından önemlidir.

Bir toplumun yaklaşık olarak yarısını oluşturan kadınların toplum içerisinde gerekli değeri görmemeleri ve (iş hayatı, aile hayatı, sosyal ortamlar gibi) karar alma mekanizmalarına katılım oranı olarak birçok alanda sürekli geri planda yer almaları, aslında birçok sosyal problemi de beraberinde getirmektedir. Sosyal olarak gerekli değeri görmeyen kadınlar zaman içinde başta aile yaşantılarında ve diğer birçok alanda haklarından bir şekilde mahrum bırakılmakta ve bunun neticesinde özsayıgılarını sorgulayabilmektedir. Bu tür ortamlarda hakkını talep etmek veya düşüncesini söylemek bir kadın için suç gibi nitelendirilebilir veya talep etmesi durumunda tepki olarak şiddetle karşı karşıya kalma olasılığı yükselmektedir.

Aile İçi İletişimde Şiddetin Yeri

Kişilerarası iletişimin temelinde karşılıklı *saygı* ve *anlayış* vardır. Kişilerin çevreleriyle olan ilişkileri küçük yaştan itibaren şekillenmeye başlar. Gerek aile gerekse okul yaşantısının kişilerin sosyal ortamlarda diğer kişilerle etkileşimleri ve davranış biçimleri üzerinde önemli etkileri vardır. Dolayısıyla aile içinde öğrendikleri “doğru” ve “yanlışlar”, alışkanlıklar, anne ve babanın iletişim biçimleri ve aynı zamanda yaşadıkları toplumdaki gelenek ve görenekler, inançlar kişilerin karakterlerinin oluşumunda, değer yargılarında ve tutumlarında önemli bir yer tutar.

Şiddetin toplum tarafından nasıl algılandığı da önemlidir çünkü “kabul gören” şiddet meşrulaşmış olur. Hatta, şiddet genellikle bir yaşam biçimi olarak benimseniyorsa sorun olarak görülmez ve sorun çözmenin bir aracı olarak onay görür (Ergil, 2001: 40). Bir toplumda hangi eylemlerin şiddet olarak algılandığı, o toplumun sosyal yapı özelliklerine göre farklılık göstermektedir. O toplum içinde yaşayan insanların, şiddet eylemlerini şiddet eylemi olarak algılayıp algılamamaları, yani kültürel yapıda geçerli olan değer yargıları da şiddetin boyutunu belirlemektedir (Şenol-Yıldız, 2013: 3)

1993 yılında BM Kadının Statüsü Komisyonu'nun “Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirgesi”nin 4. Maddesi'nin (k) fıkrasında aile içi şiddetin tüm türlerine atıfta bulunulmakta ve farkındalığın ve araştırmaların önemi vurgulanmaktadır; “Özellikle aile içi şiddet üzerine, kadınlara yönelik şiddetin değişik türlerinin yaygınlığına ilişkin araştırmaları özendir-meli, veri toplamalı, istatistikler çıkarılmalı ve kadınlara yönelik şiddetin sebepleri, niteliği, ciddiyeti ve sonuçları üzerine ve kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ve tazmin edilmesi için uygulanan önlemlerin ne kadar etkili olduğu üzerine yapılacak araştırmalar teşvik et-melidirler; bu istatistikler ve araştırmaların bulguları mutlaka kamuoyuna açıklanacaktır” olarak belirtilmektedir.

Yapılan bir araştırmaya göre, erkeklerin özellikle işlerini kaybettikleri zaman veya gelirlerinde bir azalma olduğu zaman şiddet eğilimleri artmaktadır. İlginçtir ki, 800 çift ile yapılan bir çalışmada da kadının erkekten daha statülü ve daha yüksek gelire sahip olduğu durumlarda da erkeklerin şiddet eğilimi artmaktadır (Mc.Closkey, 1996; Harcar vd., 2008: 61). Bunu genetik, alkol/uyuşturucu, medya, okul gibi nedenlere bağlamak mümkündür ancak en önemlisi aile ve sosyal çevre tarafından öğretilen roller ve rollerin içerdiği kalıplardır. Rollerin dışına çıkan tüm davranışlar şiddet içerikli tepkiyle karşılanmaktadır.

Şiddet Nedir?

Şiddet, temelde duygu ve düşüncelerin bir dışavurum şeklidir. Şiddet, bir iletişim biçimidir. Şiddet tesadüf değildir. Şiddet, kişi tarafından tercih edilmiş olan ve bilinçli olarak yapılan bir iletişim biçimidir. "Elinde olmadan yaptı" gibi ifadelerle ört bas edilmek istense de - bazı psikolojik rahatsızlıklar haricinde - aslında şiddet içeren davranışlar bir tercihtir ve karşısındaki kişiye karşı bir gövde gösterisidir. Atalarımızın bir sözü bunu çok iyi anlatır. Kişiler "dişinin kestiği" kişilere şiddet uygular. Evde eşine şiddet uygulayan bir kişinin iş yerinde kendinden üst pozisyonda olan bir kişiye şiddet uyguladığı durumlar nadirdir. Bu gibi durumlarda, kişi duygu ve düşüncelerini kontrol ederek sosyal ortamda ve iş ortamında uyumlu bir birey olmayı tercih etmektedir. Evde ise şiddeti uyguladıkça bir tatmin elde etmekte, karşı tarafın da bunu kanıksaması veya buna katlanması/izin vermesi onu daha da cesaretlendirmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre şiddet, bir yaralanma ya da yaralanma tehlikesi, ölüm, psikolojik hasar, gelişim bozukluğu ya da yoksullukla sonuçlanma, bir kişiye, kişinin kendi kendine, bir grup ya da topluma kasıtlı olarak fiziksel ya da duygusal zor kullanması, güç uygulaması veya tehdididir.

Şiddetin Türleri ve Aile İçi Şiddet

Kişiler tanımadıkları kişilerden çok daha fazla oranda kendi aile bireyleri tarafından şiddete uğramaktadır (WHO, 1998). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre aile içi şiddet; aile içindeki bir bireyin diğerini cezalandırmak, güç göstermek, zorlamak, aşağılamak, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla yöneltmiş olduğu şiddet olarak tanımlanmaktadır.

Aile içi şiddet; bireyin eşine, çocuklarına, ana-babasına, kardeşlerine ya da yakın akrabalarına yönelik ve onların fiziksel, psikolojik, sosyal, cinsel ve ekonomik bağımsızlığını ihlal eden, etkileyen hareketlerin tümüdür (Ulusun ve Kayhan, 2016: 434). Başka bir tanımda aile içi şiddet; kadının yuva olarak nitelendirdiği ve toplumdaki en güvenilir yapı olarak kabul edilen "aile" içinde gerçekleşen, kadın üzerinde hakimiyet ve baskı kurmayı amaçlayan, fiziksel-psikolojik-cinsel-ekonomik zararlar sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel olan her türlü eylemi ve tehdidi kapsamaktadır (UNICEF, 2000; Uçar, 2016)

Aile içi şiddet de dört temel boyutta ele alınmaktadır: Fiziksel, psikolojik/duygusal, ekonomik ve cinsel şiddet.

Fiziksel Şiddet: Güç kullanımına dayanan ve herhangi bir fiziksel zarar vermeye yönelik saldırgan davranışların tümü fiziksel şiddet olarak değerlendirilmektedir (Atman, 2003:

333; Harcar vd., 2008). Tokat atmak, tekme vurmak, yumruk atmak, hırpalamak, kolunu bükme, boğazını sıkmak, bağlamak, saçını çekmek, kesici, delici veya vurucu aletlerle yaralamak, kezzap, asit ya da kaynar suyla yakmak, vücudunda sigara söndürmek, ellerini ve ayaklarını ezmek, sakat bırakmak, işkence yapmak vb. sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakarak sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olup bedensel zarar görmesine neden olan eylemlerin tümü fiziksel şiddettir (T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 7; Karınca, 2010: 3; Ulusan ve Kayhan, 2016: 435).

Cinsel Şiddet: İş, ev ya da her türlü ortamda gerçekleştirilebilen, cinsel ilişkiye zorlama, istenmeyen cinsel davranışlarda bulunma, cinsel taciz ve tecavüz, rahatsız etme, cinselliği vurgulayan eleştirilerde bulunma ve sözler söyleme, istenmeyen cinsel içerikli konuşmalar yapma davranışları (WHO) cinsel şiddeti tanımlar. Cinsel şiddetin var olduğu ortamlarda aşırı kıskançlık ve şüphecilik, karşıdakine cinsel obje gibi davranma, cinselliği cezalandırma yöntemi olarak kullanma ve aldatma gibi davranışlar yer almaktadır (Şenol-Yıldız, 2013: 5).

Psikolojik Şiddet: Bireyin benlik duygusunu ortadan kaldırmaya yönelik tüm saldırıların psikolojik şiddet olarak tanımlanması mümkündür. Psikolojik şiddet, bireye sürekli kötü niyetli davranışlarda bulunma, alay etme, küçük düşürme, toplumsal itibarını zedeleme gibi yollarla saldırmaktır (Davenport vd., 2003: 15; Harcar vd., 2008). Psikolojik şiddet duygusal bir saldırı şeklindedir. Sonuç olarak da kişinin özgüvenini zedeleme, duygusal çöküntüler yaşamasına neden olma ve benliğinin zarar görmesine sebebiyet vermektedir.

Benliğimiz kimliğimizi oluşturan bir altyapı unsurudur ve kendimizi tanımlamadaki en önemli araçtır. Benlik, “insanın kendisini kendisi yapan özellik, kişinin öz varlığıdır”. Onu başka insanlardan ayıran özelliktir. Kişinin kendi benliğini sorgulamaya başlaması özgüven kaybına ve tedirgin olmasına neden olur. Böylelikle diğer kişilerle etkileşim süreçleri de olumsuz yönde etkilenmeye başlar.

Ekonomik Şiddet: Ekonomik şiddet kadınların erkeklere bağımlı olarak yaşamasına ve hak etmedikleri davranışlara katlanmalarına neden olur ve ekonomik olarak özgürlüklerinin ellerinden alındığı şiddet türlerinden biridir. Tanım olarak, “ekonomik kaynakların kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak düzenli bir şekilde kullanılmasıdır”. Kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanmalarını ve sürekli bir işleri olmasını engellemek, kısıtlı harçlık vermek veya hiç para vermemek, çalışan kadınların parasını elinden almak ve biriktirmesine engel olmak, evin masraflarını kadının yapması için onu zorlamak, ekonomik şiddettir.

Ekonomik şiddet kadınların boşanmasını zorlaştıran ve hatta caydırıcı bir etkidir. Ekonomik şiddet kadını parasal yönden mağdur eder ve yoksullaştırır. Dünyada 1,5 milyar yoksulun olduğu ve bunların da %70’ini kadınların oluşturduğu kabul edilmektedir (Duyan, 2011: 29-36). Ekonomik şiddet kadınların sosyal yaşama katılımını da etkilemekte ve onları pasifleştirmektedir.

Şiddet Hak Edilir mi?

Hiç kimse şiddete maruz kalmayı hak etmez. “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi”nin ilk beş maddesi insanların ırk, renk, cinsiyet, dil, din gibi farklılıklar gözetmeksizin onur ve

haklar bakımından eşit olduğunu ifade eder. “Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar” (Madde 1) ve “Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez” (Madde 5) ifadeleri kişilerin onurunu kırıcı hiçbir hareketin kabul edilemez olduğunu altını çizmektedir. Şiddet, aynı zamanda kişilerin onurunu incitmeye yönelik bir davranıştır ve kişilerin bunu “hak” ettiğini düşünmek kimsenin “hakkı olamaz”. Şiddete yönelmek ancak ilişkileri daha kötüye götürür ve kişileri duygusal olarak birbirinden uzaklaştırır.

Algı Nedir?

Algı, kişilerin çevrelerinde olup biten birtakım süreçleri yorumlama sürecidir. Kişiler, çevrelerinde olup bitenler hakkında duyuşsal veriler toplayarak onları süzgeçten geçirir ve bu yorumlama sonucunda çevreleriyle ve dünyayla ilgili bilgi üretirler. Kişiler bu bilgi ile de dünyayı anlamlandırır ve elde ettiği bu algıyı ilerde karşılaşacağı olayları anlamlandırmak için kullanır.

Algılama süreci bazen çeşitli çevresel ve kişisel faktörler nedeniyle içeriğin doğru anlaşılmasını engelleyebilir. Algının oluşmasında önemli olan duyu organlarının yapısı ve işleyiştir ve ardından duyuya anlam yüklenmesidir. Duyuya anlam yüklenmesi ile kişinin tepkisi gerçekleşir ve çevresi ile o çerçevede iletişim kurar. Kaynaktan çıkan mesaj/mesajlar kodlanıp alıcıya ulaştıktan sonra alıcı birtakım etkenler dikkate alınarak mesajı yorumlar ve anlamlandırır. Bu süreç algılama sürecidir.

Algılama sürecini etkileyen başlıca etmenler şunlardır: Duyularımız, ihtiyaçlarımız ve güdülerimiz, tutumlarımız, tecrübelerimiz ve öğrenilen davranışlar, neyi algılamaya hazır olduğumuz, kişisel özelliklerimiz ve ruh halimiz, sosyal etkenler, ortam ve şartlanma, beklentilerimiz ve kaygılarımız.

Tüm belirtilenler, bir olayı algımlarken nasıl bir sonuç çıkaracağımızı etkileyen unsurlardır. Aynı olay farklı kişiler tarafından tamamen farklı bir şekilde yorumlanabilir. İnsanlar genelde kendi ilgi alanlarına giren olayları ve nesnelere daha kolay ve farklı seçerler. Aynı şekilde kişiler beklentilerine ve düşüncelerine uygun olan görüşleri daha samimi ve yakın bulurlar.

Toplumsal algılar kişilerin algı sürecini doğrudan etkiler. Özellikle yıllar içinde kazanılmış tecrübe ve aile ve toplum tarafından öğretilenler karşısında kazanılan alışkanlıklar da algıda önemli rol oynar. Kültürel farklar, gelenek ve göreneklerin öğrettiği doğru ve yanlışlar ve sosyal normlar algı sürecinde farklı anlamların ortaya çıkmasına neden olur. Bu noktada özellikle önyargılar algı sürecinin kaçınılmaz unsurlarıdır. *Önyargısız bir süreçten bahsetmek zordur ancak bunları azaltmak ve daha hoşgörülü bir bakış açısı geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktır.*

Toplumsal Algı Yanılgıları

Toplumsal algı yanılgıları, aslında bize öğretilenlerin ve kanıksadığımız davranış modellerinden kaynaklanan ve bakış açımızı ve beklentilerimizi şekillendiren algısal yanılgıdır. Bu



nedenle, doğruyu ve yanlış ayırt etmek veya neyin doğru veya yanlış olduğuna karar vermek zorlaşır. Kaldı ki, doğru ve yanlış olarak kabul ettiğimiz davranışlar da aslında görecegidir çünkü kime, neye ve hangi duruma göre şekillendiği konusu her zaman için değişken bir durumdur. *Günlük yaşantımızı etkileyen toplumsal algılardan bazıları aşağıdaki gibidir:*

“Öfke kontrol edilemez ve şiddete neden olur”: Öfkesini kontrol edemeyen kişilerin bu konuda ciddi rahatsızlıkları var demektir. Bu rahatsızlıklar da psikiyatrinin ya da psikolojinin konusudur ve teşhisiyle birlikte tedavileri gerekebilir. *Ancak normal şartlarda kişiler, “öfkelerini kontrol edebilir ve şiddete başvurmazlar”. Şiddet bir davranış biçimidir ve bir tercihtir.* Kişiler bu tercihi karşısındaki kişiye göre yaparlar ve deyim yerindeyse “dişlerinin kestiği kişiye” öfke içeren davranışlar sergilerler. Öfkeyi kontrol etmekten kaçınmak genellikle gücünün zayıf olarak algıladığı kişiye yönelik bir davranıştır. Kişiler genellikle en yakınlarından, özellikle ev içinde öfke kontrolünde frene basmayarak gün içinde onları olumsuz etkileyen bütün olayların acısını, bir kişiden çıkarırlar.

Beynimiz bizi tehlikeli ve sakıncalı davranışlardan koruyan sinyalleri anında devreye sokar ve bizim duygularımızı kontrol ederek mantık yolunu seçmemiz için dengeleri sağlar. Ev içinde öfke patlaması yaşayarak eşine şiddet uygulayan kişinin iş yerindeki arkadaşlarına veya fiziksel olarak çok güçlü birine kafa tuttuğunu görmek pek mümkün değildir.

“Aile içi şiddet yalnızca fiziksel olduğu zaman zararlıdır”: Şiddet, birçok kişi tarafından yalnızca dayak, itekleme veya vurma olarak algılanır. Şiddeti içeren birçok görsel öge de fiziksel şiddete uğrayan kişilerin mağduriyetlerini yansıtır. Oysa en az fiziksel şiddet kadar önemli ve zarar veren başka şiddet türleri de vardır. Şiddetin boyutu ve türü kişiler üzerinde tahrip edici etki bırakarak onları depresyona sürükleyecek kadar tehlike içermektedir ve dikkat edilmesi gereken bir konudur. *Bir kişiyi aşağılamak, ekonomik yönden sömürmek veya para vermemek, cinsel olarak zorlamak, başkalarının önünde küçük düşürmek gibi davranışların tümü “şiddet” olarak tanımlanır ve kişiler için en az fiziksel şiddet kadar tehlikelidir.*

“Aile içi şiddet abartılacak kadar yaygın değildir”: Aile içi şiddetin yaygın olmadığına ilişkin algı aslında tam da toplumsal algı yanlışasına verilebilecek en tipik örnektir. Unutmayalım ki, şiddet zaten aile içinden başlamaktadır ve kişilerin birbirine uyguladıkları şiddet kapalı kapılar ardında yaşanmaktadır. Bunların itiraf süreleri uzun olduğu için ve ancak bıçak kemiğe dayanınca dışarıya sızdığı için toplum tarafından hep göz ardı edilmiştir. Aynı zamanda, aile içindeki tartışmaların veya anlaşmazlıkların bir mahremiyet olarak görülmesi ve bunun göreceli olarak bir ölçüsünün olmayışı, aile içi şiddetin varlığının sürekli hasır altı edilmesine neden olmuştur.

Bir evden ancak bağırma, çığlık ve ağlama sesi geldiği zaman şiddetin fark edilmesi, toplumsal olarak konuya ne kadar dar bir sınır çizildiğini göstermektedir. Oysa yapılan araştırmalar aile içi şiddet oranlarının hiç küçümsenmeyecek boyutta olduğunu göstermektedir. *Kişilerin eğitim düzeyi arttıkça şiddet biçimleri değişmektedir.* Fiziksel şiddeti kullanmaktan kaçınan kişi aslında bazen toplum tarafından dışlanmamak için bu davranıştan kaçınmaktadır, bazen de eşinin ekonomik olarak ona bağımlı olmaması ve karşısında daha güçlü durması onu fiziksel şiddetten uzak tutabilmektedir. Ancak bu durumda şiddet uygulayan bu kişiler de diğer şiddet türlerine baş vurarak egolarını tatmin edebilmektedirler. *Dola-*

yısıyla, kişilerin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe şiddet çok azalmaktadır algısı tümü ile doğru olmayıp ne yazık ki şiddet, tür değiştirerek devam etmektedir. Eğitimli ve yüksek ekonomik düzeydeki ailelerde şiddetin var olduğunu saklama eğiliminin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Şiddeti uygulayan da farklı şiddet biçimlerinin arkasına saklanarak bunu gerçekleştirmekte, şiddete uğrayan da bunu kendisine ve çevresine itiraf etmekte daha fazla zorlanmaktadır.

“Aile içindeki şiddet, ailenin sevgi bağları nedeniyle kişilere önemli zararlar vermez”: Şiddete uğrayan hiç kimse hayatına kaldığı yerden devam edemez. Mutlaka günlük yaşantısında ve daha sonraki yaşamında bunun izlerini taşır ve karşısındaki kişi ile ilgili duygu ve düşünceleri zaman içinde olumsuz yönde değişmeye başlar. *Öncelikle, aile içi şiddet eşlerin birbirlerine olan sevgi ve saygısını kaybetmelerine neden olur. Sevginin ve en önemlisi saygının olmadığı bir ilişki ve iletişim biçimi sonsuza kadar yaşayamaz ve mutlaka bir yerden kopmaya başlar.*

“Eğer aile içinde şiddet varsa kişi zaten yasal yollara başvurur veya evi terk eder”: Aile içinde şiddetin var olması kişilerin hemen evi terk etmesine neden olmaz çünkü toplumsal algımız aile birlikteliğinin hemen vazgeçilecek bir kurum olmadığına yöneliktir. Ev içinde yaşananlar normaldir ve gelip geçen bir durumdur. Aynı şekilde, çocukların varlığı evliliklerin bitirilmesi düşüncesini sürekli erteleyen önemli bir faktördür. Bu davranış gerek ekonomik nedenlerden gerekse gelenek ve göreneklerden kaynaklanan bir inanıştır ve fedakârlık olgusu kişileri sürekli ilişkiyi düzeltmek için çaba sarf etmeye veya olduğu gibi kabul etmeye yöneltmektedir. Defalarca denemeye rağmen yürümeyen bir ilişki ısrarla devam ettirilerek gerekli fedakarlığın yapıldığı hissi ile tatmin sağlanmaya çalışılmaktadır. Böylelikle kişi uğradığı psikolojik baskı ve mağduriyeti göz ardı etmek için çaba göstermeyi tercih etmektedir.

Ekonomik nedenler, çocukları aile birlikteliği içinde büyütme isteği, bazen çaresizlik, toplum ve aile büyüklerinin baskıları, nasıl yardım alacağını bilememe gibi durumlar da kişinin evi terk etmesini veya yasal yollara başvurmasını engellemektedir. Kaldı ki, yasal yollara başvurmak da ayrı bir maliyet ve psikolojik güç istemektedir. Mahkeme süreçlerinin uzaması, beraberinde maddi ve manevi mağduriyetler getirebilmektedir. Dolayısıyla, yukarıda sayılanların tümü kişinin bu yola başvurmasını caydırıcı nedenler arasında yer almaktadır.

“Şiddet terbiye etmenin bir yoludur”: Özellikle çocukların birtakım davranışları öğrenmeleri için aile içinde ve okulda zaman zaman şiddete uğramalarının normal karşılanmasının altında yatan nedenler arasında, “onlara ders vermek”, “doğruyu öğretmek”, “adam olmasını istemek” gibi algılar yer almaktadır. Oysa şiddete uğrayan çocuklar kendilerine olan saygılarını, özgüvenlerini ve büyüklerine karşı duydukları güveni kaybetmeye başlarlar.

Şiddet, beraberinde şiddet getirir. Şiddet içeren davranışlar çocukları incitirken aynı zamanda da onlar için örnek davranış olarak algılanır. Babaları, anneleri, ağabeyleri, ablaları, öğretmenleri onlar için birer rol modeldir ve onların uyguladıkları şiddete yönelik davranışlar taklit edilerek öğrenilir. Kişilerarası iletişim açısından ele alındığı zaman şiddet, kişileri diyalog kurmaktan uzaklaştırır. Böylelikle, birbirlerinin gerçek anlamda duygu ve düşüncelerini anlamakta zorluk yaşarlar ve yaşanan bu “iletişimsizlik” birbirlerini “doğru” anlamalarına engel olur.

Sağlıklı İletişimin Yolları

Sağlıklı iletişim aslında sağlıklı ilişkiler anlamına gelir. İlişkilerin sağlıklı olması ise sağlıklı ortamların var olmasına bağlıdır. İyi ve etkili bir iletişim süreci için öncelikle “iyi niyet”, “etkin dinleme” ve “empati”ye ihtiyaç vardır. *Sağlıklı ilişki demek karşılıklı anlayış, saygı ve hoşgörü demektir.* Aynı zamanda karşımızdaki kişinin fikirlerine- katılmasak bile - saygı duyabilmektir. Sağlıklı bir ilişkide hiç çatışma yaşanmaması beklenmez. Karşılıklı ilişkilerde mutlaka çatışmalar gerçekleşir. Önemli olan çıkan sorunların karşılıklı anlayış temelinde çözümlenmesi için niyetli olmak ve uzlaşıcı bir tutum sergilemektir.

Kişilerarası iletişim, duygu, düşünce ve bilgi paylaşımı sırasında karşımızdaki kişiye karşı duyduğumuz saygı, hayata bakış açımız, değerlerimiz, hoşgörümüz ve insanlara karşı duyduğumuz güven ile doğrudan ilişkilidir. İnsanın, kendini geliştiren bir varlık olarak, doğru “iletişim sürecini” sürdürebilmek için güçlü yanlarını iyi kullanması ve iletişim becerilerini geliştirmesi gerekmektedir. İşte, bu kabul ve farkındalık, kişileri daha etkili iletişim kurmaya ve sağlıklı ilişkiler geliştirmeye yönlendirecek olan en önemli unsurlardır.

Empati Nedir?

Kendimizi başkalarının yerine koyabilmek, duygularını anlamaya çalışmak ve (katılmasak bile) düşüncelerine saygı göstermektir. *Empati demek size yapılmasını istemediğiniz davranışları başkalarına yapmamanız demektir.* Empati kurmak için karşınızdaki kişiyi gerçekten dinlemeniz gerekir. Empatik dinleme, karşınızdaki kişiye gerçekten değer verdiğimiz ve ona yardım etmek ve onu anlamak için çaba harcadığımız zamanlarda gerçekleştirdiğimiz bir dinleme şeklidir.

İlişkilerin sürdürülebilir ve kişilerarası iletişimin daha etkili olabilmesi için kişilerin;

- Saygıya önem vermesi
- Karşındaki kişileri dinlemesi
- Karşındaki kişinin sözünü kesmemesi
- Duygularını kontrol etmesi ve ani tepkilerden kaçınması
- Toleranslı olması
- Emin olmadığı durumlarda sorular sorarak konuya açıklık getirmesi
- Samimi olması
- Olumlu düşünmesi önemli adımlardır. Bu adımlar, ilişkilerin daha hoşgörülü temeller üzerine inşa edilmesine yardımcı olan ve kişilerarası saygıyı pekiştiren davranışlardır.

Sonuç

Bir toplumda şiddetin varlığının kabul edilmesi kadına yönelik şiddetle mücadeleyi kolaylaştırması ve cesaretlendirmesi bakımından önemlidir. Öncelikle “şiddet algısı”nın tespit edilmesi ve neyin şiddet olarak kabul edilip edilmeyeceğinin ortaya konması gerekmektedir. Bu adım bir farkındalık adımıdır ve toplumsal algıların dönüşümünü içerir. Aslında en zor adım da budur çünkü gelenek ve görenekler, kültür ve ekonomik koşullar gibi hassas ve toplumsal değerleri taşıyan unsurların farklı bakış açılarıyla yeniden şekillenmesi zordur ve zaman alan süreçlerdir. “Dünya Ekonomik Formu Raporu”na göre (2017) küresel

bağlamda kadın ve erkekler arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için 100 yıla ihtiyaç vardır. Yine aynı şekilde kadınların siyasi temsiliyet açısından erkeklerle eşit statüye gelmeleri ancak 55 yıl sonra mümkün olabilecektir.

Bir ülkede kadın ve çocuk hakları ile ilgili yasaların var olması ve bu yasaların uygulamasında gerekli ivmenin kazanılması, şiddetle mücadelede önemli bir adımdır. Ancak kadına yönelik şiddetin yalnızca yasalar ile önlenmesi oldukça zordur çünkü bu beraberinde yalnızca cezai sonuçlar getirir. Oysa toplumsal uzlaşa için karşılıklı anlayışın iyileştirilmesi, alışkanlıkların değiştirilmesi, önyargıların aşılması, sevginin ve saygının pekişmesi gerekmektedir.

Toplumsal yaşamın her alanında eşitliğin sağlanması ve hoşgörünün artırılması ilişkilerin iyileşmesine ve daha sağlıklı iletişim kurulabilmesine yardımcı olması bakımından önemlidir. Aynı zamanda yasal düzenlemelerin planlı ve programlı çalışmalarla pratikte uygulanabilirliği desteklenmelidir. Bu çerçevede, kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin yapılan çalışmalar aynı zamanda toplumsal uzlaşa için ortaya konan çabaların bir göstergesi olması bakımından da önemlidir.

Her ne kadar “yoksulluk”, kadına yönelik şiddetin önemli hazırlayıcı bir faktörü ise de yaygın kanının aksine şiddet, sadece düşük gelir düzeyli, eğitimsiz ailelerde yaşanmamaktadır. Her gelir düzeyinden, her meslek grubundan ve her yaşta kadınlar da şiddete maruz kalmaktadır (Şenol-Yıldız, 2011: 430). Öncelikle bu gerçeğin farkında olmak ve kabul etmek şiddetle mücadelede atılması gereken önemli bir adımdır. Şiddet bir davranış biçimidir ve bu davranışın ifadesi fiziksel, sözlü, psikolojik, sosyal veya cinsel saldırganlık şeklinde olabilmektedir. Dolayısıyla, farklı nedenlerden dolayı fiziksel şiddete başvurmeyen veya vuramayan bir kişi sözlü veya psikolojik veya diğer şekillerdeki şiddet çeşitlerine başvurmaktadır. Altının çizilmesi gereken en önemli unsur, şiddetin toplumun her kademesinde yer almasıdır.

Öneriler

1) Disiplinlerarası İş Birliğinin Artırılması

Kadına Yönelik Şiddetle etkin bir mücadelede sonucun başarılı olabilmesi ancak kurumsal çerçevede ele alınacak eylem planları ve disiplinlerarası iş birliği ile gerçekleşebilir. Öncelikle yasal düzenlemeler çerçevesinde kadınların yardım alabilecekleri mekanizmaların oluşturulması ve işlevselliğinin artırılması için devlet kurumları arasında ve sivil toplum örgütleri ile koordineli çalışılması gerekmektedir. Özellikle, “Aile’nin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Yasası”nın yasal mevzuat içinde yer alması önemlidir.

2) Şiddete Yönelik Farkındalık Çalışmaları Artırılmalı

Bununla birlikte şiddet konusunda farkındalığı artırıcı eylem planlarının hazırlanması ve programlar halinde tüm yaş gruplarına yönelik olarak uygulanması bu konuda toplum bilincinin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Kadınların sosyal, ekonomik ve siyasi hayata katılımının artırılması için gerekli tedbirlerin alınmasının ve kadının statüsünün iyileştirilmesinin ve yükseltilmesinin sosyal politikaların bir parçası haline getirilmesi, toplumsal rol algıları üzerinde olumlu etkilerini artıracaktır. Şiddetin türlerini toplumun algılayabilmesi



veya kabullenmesi şiddetle mücadelede önemli bir eşittir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede fiziksel ve cinsel şiddet daha açık ve anlaşılır bir şiddet türüdür. Ancak psikolojik ve ekonomik şiddet zaman zaman mağdur kişi tarafından dahi anlaşılmayan veya geç anlaşılan şiddet türleridir. Bu iki şiddet türünün farkındalığı ile ilgili olarak orta ve uzun vadeli programlara ihtiyaç vardır.

3) Eğitim Programlarında Duygusal Zekâ Çalışmalarına Yer Verilmesi

Gerek aile içinde gerekse sosyal ortamlarda kişilerarasındaki ilişkilerin temelini empati, hoşgörü ve iyi niyet oluşturmaktadır. Bu duygu ve düşüncelerin gelişmesini sağlayacak toplumsal bir yapıya ulaşabilmek için küçük yaştan itibaren iletişim ve empati becerilerini geliştiren eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Aile içinde şiddete maruz kalmış veya şahit olan bir çocuğun şiddet eğilimini görerek öğrenmesi hatta ileriki yaşamında uygulaması ya da kabullenmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle okul müfredatlarında duygusal zekânın¹ geliştirilmesine yönelik programların yer alması daha sonraki nesillerin dönüşümü için önemli adımlar olacaktır.

¹ Duygusal Zekâ; kişilerin iletişim becerilerini doğrudan etkileyen ve sosyal ilişkilerini düzenleyen zekâlarıdır. Duygusal zekâ, kişinin doğuştan itibaren geliştirebilecekleri zekâlarıdır ve hayat başarısının ve iyi ilişkilerin temelini oluşturur. Duygusal zekânın beş temel bileşeni vardır: Kendini iyi tanıma (öz farkındalık), özgüven, empati, duygularını kontrol edebilme ve kişisel motivasyon. Duygusal zekâda önemli olan bu bileşenlerin her birinin gelişimini sağlamak ve onları uyumlu bir biçimde hayatımıza adapte edebilmemizdir. Duygusal zekâsı güçlü kişiler stresle daha kolay başa çıkabilir, dinleme ve empati kurma becerileri gelişir, kendi duygularını daha iyi tanır ve yönetir, motivasyonları daha yüksek olur ve hayattan daha fazla doyum alırlar. Kendi benliklerindeki bu olumlu gelişmeler, ilişkilerine de pozitif yönde etki eder.

Kaynakça

- Atman, Ü. (2003). "Kadına Yönelik Şiddet; Cinsel Taciz/İrza Geçme", STED, 12(9), s.333
- Backman, C. W. ve Secord, P. F. (1914). "Social Psychology". 2nd Ed. McGraw-Hill, Tokyo
- Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1949
- Birleşmiş Milletler, Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge, 1993
- Dolunay, Ş. ve Yıldız, S. (2013). "Kadına Yönelik Şiddet Algısı – Kadın ve Erkek Bakış Açılırlarıyla", Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, Ankara
- Duyan, G. Ç. (2011). "Kadın Yoksulluğu", Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları
- Ergil, D. (2001). "Şiddetin Kültürel Boyutları", Bilim ve Teknik. Sayı 399. Şubat. S.40-41
- Harcar, T., Çakır, Ö., Sürgevil, O. ve Budak, G. (2008). "Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu"
- Mc.Closkey, L.A. (1996). "Socioeconomic and Coercive Power Within the Family", Gender and Society, 10 (4), August, pp.449-463
- Özerkmen, N. (2012). Akademik Bakış Dergisi, "Toplumsal Bir Olgun Olarak Şiddet", Sayı:28
- Tezcan, M. (1996). "Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul", Cogito, Sayı 6-7, Kış-Bahar. S.105-108
- Uçar, A. (2016). "İstatistik Verilerle Ulusal Basında Kadına Karşı Şiddet", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı: 2.
- UNICEF: Domestic Violence Against Women and Girls. Italy, 2000
- World Health Organization

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET FARKINDALIĞI

Doç. Dr. Ceyda Kuloğlu

*Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü
Başkent Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi (TOCAM) Müdür Yardımcısı*

Giriş - “Kadınlar Vardır, Kadınlar Her Yerde”

Kadına yönelik şiddet, üzerine çokça araştırma yapılan, sebepleri, sonuçları, nasıl mücadele edilebileceği, vs. çok tartışılan bir olgudur. 1980’lerden beri, Türkiye’de kadın hareketinin en öncelikli, hatta ilk konularından biri kadına yönelik şiddetle mücadeledir. Fakat toplumda hala egemen olan anlayış “kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin” anlayışıdır. Başka bir yerde (Kuloğlu, 2017a) bahsedildiği gibi, kadına yönelik şiddet Türkiye’deki kadınlar için “bitmeyen bir kabusa” dönüşmüş duruma gelmiştir. Bu çalışmada ele alınacak birkaç önemli husus enikonu tartışılmadığı ve açıklığa kavuşturulmadığı sürece de kâbus gibi varlığını sürdürmesi muhtemeldir.

Şiddet ve toplumsal cinsiyet normları el ele gitmektedir. Şiddet en çok kadınları, çocukları ve LGBT gibi toplumda “ötekileştirilmiş” bireyleri etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile doğrudan ilişkili olan şiddetin sebepleri ise cinsiyet eşitsizliği dışında her şeyde biraz aranmaktadır. Toplumun her kesiminden, eğitilmiş ya da eğitimsiz, gelir seviyesi yüksek ya da düşük, kadın ya da erkek bireylerin iliklerine kadar içselleştirdiği ve vazgeçmemekte ısrar ettiği ataerkil sistemin, şiddetin devamı konusundaki etkisi yadsınamaz. Akrabalarımızın doğrusu anlatıldığı halde ısrarla kadın yerine “bayan” deme takıntısından, arkadaşlarımızın “ama erkeğe yönelik şiddet de var” bakış açılarından ve kadınların rujunun rengine ya da kahkahasına karışılmasına kadar yaygın ataerkil söylem, kadına, çocuğa ve diğer heteronormatif değerler dışında kalan bireylere¹ karşı şiddeti derinden derine beslemekte ve her fırsatta yeniden üretmektedir.

Şiddet gücünün güçsüze uyguladığı tahakküm yönetimidir. Moroğlu’na (2012: 359) göre, “genellikle erkekler tarafından kadınlar üzerinde egemenlik kurmaya yönelik bir güç kullanma şekli olan şiddet; hakaret, tehdit, aşağılama, dayak, cinsel taciz, tecavüz, yaralama, öldürme şeklinde görülmektedir”. Şiddet, ceza vermek, “yola getirmek” veya kontrol etmek için kullanılır. Bu bağlamda, fiziksel üstünlüğü olan erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddetin sistematik olduğunu ve kadınları kontrol etmek amacıyla kullanıldığını söylemek yanlış olmaz. Bu açıdan bakıldığında kadına yönelik şiddetin erkeğe yönelik şiddetten farklılaştığını ve her alanda cinsiyet eşitliğinin önleyicisi olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye’deki duruma baktığımızda, durumun ne kadar acil önlem alınması gereken bir mesele olduğunu fark etmemek mümkün değildir. 2010 yılından beri 2534 kadın, cinayet kurbanı olmuştur (URL 1). Bu yazı kaleme alınırken, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Plat-

¹ Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bakınız; Kuloğlu (2017b).

formu 2022 Mart ayında 24 kadın cinayeti ve 19 şüpheli kadın ölümü olduğunu duyurmuştur (URL 2). Bunların sadece medyaya yansıyan rakamlar olduğunu da göz ardı etmemek gereklidir. Site yazarları, kadın cinayetlerinin artmasının ardında yatan sebepleri şu şekilde açıklamaktadır: “kadın düşmanı açıklamaların artması; şiddete karşı gerçekçi çözümler yerine, modern olmayan hadım ve idamın gündem edilmesi; kadına ve çocuklara yönelik şiddet konulu davalarda indirim uygulanması; kamuoyunun talepleri yerine oyalayıcı açıklamalarda bulunulması kadına yönelik şiddetin artmasında etkili oldu” (URL 3).

Tablo böyle vahim olunca, bu kadar yazılıp çizilmesine, tartışılmasına, üzerine düşünülmesine ya da protesto edilmesine rağmen neden hala kadına yönelik şiddetin son bulmadığı düşündürücü bir mesele olmaktadır. Bu amaçla kaleme alınan bu çalışma birkaç mesele üzerine ayrıntılı olarak durmayı hedeflemektedir. Bunlardan ilki, terminolojiktir; “kadına yönelik şiddet” mi, “aile içi şiddet” mi yoksa “erkek şiddeti” kavramı mı meseleyi tam olarak karşılamaktadır? İkinci husus, yıllardır süregelen özel hayat, kamusal hayat tartışmalarının sona ermesi ve “özel olanın politik olduğu” gerçeğinin toplumda yaygınlaştırılarak kadının insan hakları ile doğrudan bağlantısının kurulmasıdır. Üçüncü mesele, yasalardaki eksiklikler giderildiği ve yeni yasalara sahip olduğumuz halde, uygulamada “geleneksel aklın” hala egemen olduğu gerçeğidir. Son olarak ise, değişen zamana ve toplumsal konuma göre dönüşüm geçiren kadına yönelik şiddet türlerinin mutlaka hesaba katılması gerekliliğidir.

Bu çalışmada gerek kavramsal tartışmalarla gerekse tarihsel arka planla bu meselelere değinilecektir. Bölüm başlıklarında, Türkiye’deki kadın hareketinin emeğini onurlandırmak amacıyla, 8 Mart mitinglerinden sloganlar kullanılmıştır.

Terminolojik Mesele - “Aile Değil Kadınıız, Feminist İsyandayız”

Kadına yönelik şiddet meselesi gündeme girdiğinden beri terminolojik düzlemde bir tartışma vardır. Bu tartışma, “kadına yönelik şiddet”, “aile içi şiddet”, “toplumsal cinsiyet temelli şiddet” ya da “erkek şiddeti” kavramları etrafında dönmektedir. Her birini savunanların ayrı gerekçeleri olmasına rağmen, asıl mesele aslında zihniyet meselesidir. Bütün kanunların “aile içi şiddeti önleme” ya da “ailenin korunması” başlığı ile çıkmasının altında yatan sebep, açıkçası, kadınların evlenmeden erkeklerle herhangi bir münasebete giremeyeceği eksininde ve dahası kadının birey olarak herhangi bir önemi olmadığı, esas önemli olan kurumun aile kurumu olduğu ve aile kurumunun korunması gerekliliği tartışması, perdenin arkasındaki gerçektir. Şener’e (2012) göre, “şiddetle mücadelenin ‘ailenin korunması’ çerçevesinde ele alınması bireyin haklarını ikincil kılmaktadır”.

Kadına yönelik şiddete başka bir isim verildiği zaman aslında yapılan şey esas meselenin görünürlüğü’nün kaybolmasıdır. Ertürk’ün (2015: 39) belirttiği üzere, “kadına yönelik şiddet genel bir şiddet paketi içinde kendi özgül niteliğinden arındırılacağından, sorunla mücadelede etkili stratejilerin geliştirilmesi zorlaşmaktadır. Kadına şiddet olgusunun temelinde tüm kurumları biçimlendiren köklü ve etkili ataerkil güç yapısının ve kadını yerinde tutma amacının yattığı unutulmamalıdır”.

Aile içi şiddet, şiddet eylemlerinin “aile içinde gerçekleşmesidir. Aile içi şiddet, büyük oranda kadın ve çocuklara nadiren de yaşlılara yönelik olmaktadır” (Mavili-Aktaş, 2006: 13). Kadın örgütlerinin çoğu, kadına yönelik şiddetin genellikle tanıdık erkekler tarafın-

dan uygulandığını yani failin eş olduğu ve kadınların en güvensiz oldukları mekânın “ev içi” olduğunu belirtmektedir (Altınay ve Arat, 2008: 16). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, kadına yönelik aile içi şiddetten bahsettiğimiz zaman aslında “evli” olan kadınlardan bahsetmekteyiz. Bu bağlamda da diğer kadınları göz ardı ettiğimizi söylemek yanlış olmaz. Fakat gerçekleri ele aldığımız vakit, flört ilişkilerinde de kadınların şiddete maruz kaldıklarını ya da kadınların beraber yaşadıkları erkeklerden de şiddet görebileceklerini bilmekteyiz. Dahası, son zamanlarda medyada sıklıkla karşılaştığımız erkeklerin kamusal alanlarda tanımadıkları kadınlara uyguladıkları şiddet vakaları da dikkat çekicidir. Cinsel taciz ya da tecavüz dışında kalan bu şiddet türleri için genellikle erkeklerin kendi kafalarındaki “kadın imgesine” uymayan kadınlara bir nevi “ders verme” ya da onları “cezalandırma” davranışı denilebilir. Zaten şiddet uygulayan bu erkeklerin verdikleri ifadelerden de bu sonucu çıkarmak mümkündür. Başka bir yerde (Kuloğlu, 2017a) ayrıntılı olarak bahsedildiği gibi, otobüste şort giyen bir kadına tekme atan erkek, ramazan ayında kadının “açık saçık giyindiğini” öne sürmüştür. Bu şiddet faillerinin arkalarını yasladıkları gücün hâkim ataerkil söylem olduğunu belirtmek yanlış olmaz. Berktaş (2018) da benzer şekilde bir röportajında, kadına yönelik artan şiddetin “cinsiyetçi, ataerkil değerlerin açığa vurularak pekiştirilmesinden” kaynaklandığını belirtir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, kadına yönelik şiddetin diğer şiddet türlerinden ayrılan tarafı, kadınların toplumun yarısını oluşturan ve erkeklerle aynı insan haklarına sahip olan nüfus olmasına rağmen, erkekler tarafından sistematik olarak ikincil görülmesi ve ceza vermek ya da kontrol etmek amacıyla erkeklerden şiddet görmeleridir. Bu bağlamda, herhangi başka bir isimle adlandırılması mücadele yöntemlerinin de genel kalıplar içinde yer almasına sebep olur ve aslında sorun odaklı çözüm oluşturulmasını engelleyen bir durum ortaya çıkarabilir. Kadına yönelik şiddet cinsiyetçi bir suçtur ve buna göre cezalandırılması gerekmektedir.

Hegemonik erkeklik² ile “toplumsal cinsiyet temelli şiddet” arasındaki ilişki yadsınamaz. Kadınların güç ilişkileri içinde maruz kaldıkları şiddet, heteronormatif değerler dışında kalan erkeklerin de karşı karşıya kaldıkları bir durumdur (Ertürk, 2015: 40). Bu minval üzere, burada savunulan mesele, aile içi şiddete maruz kalan kadınların ihtiyaçlarının önemsiz olduğu ya da kavramların kullanım açısından yanlış olduğunu söylemek değildir. Öne sürülen sav, mücadele ve çözüm odaklı düşündüğümüz zaman erkek şiddetinin hedefini birbirinden farklılaştırmanın, çözüm stratejilerinin somutlaşması ve uygulanabilirliği açısından gerekli olduğudur. Her bir şiddet türünü – gerek kadına yönelik şiddet olsun gerek çocuğa yönelik şiddet olsun gerek LGBT bireylere yönelik şiddet olsun – toplumsal cinsiyet eşitsizliği odaklı düşünmek elzemdir fakat mücadele stratejileri belirlerken bunların ayrı ayrı ele alınıp irdelenmesi gerektiği görünürdür. Ancak bu sayede şiddete maruz kalan grupların ihtiyaçları belirlenebilir ve bu gruplara yönelik özel önlemler geliştirilebilir.

² “Hegemonik erkeklik” ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız: Connell, R. W. ve Messerschmidt, J. W. (2005).

Özel Alan /Kamusal Alan İkilemi ve Kadının İnsan Hakları Meselesi - “Kadın Cinayetleri Politikadır”

Gündelik hayatın bir kamusal bir de özel bölümü vardır. Bu başlıca ikili bir ayırmaştırmaya işaret eder ki bunlar ev alanı ve ev dışı alandır. Yani ev, aile ve mahrem hayat özel olarak tanımlanır. İki farklı alan, iki farklı kurallar bütünü demektir ve bu durum da iki farklı iktidarı ortaya çıkarır. İlkinde devlet iktidardır, ikincisinde ise baba. Bu bağlamda aslında kastedilen, kamusal alanın, devlet alanı, üretim ve siyaset alanı nam-ı diğer erkeklerin hüküm sürdüğü alan olarak özelleştiği ve özel alanın ise yeniden üretim, aile ve bunlarla toplumsal cinsiyet rolleri gereği haşır neşir olan kadınların var olduğu alan olduğu fikri süregelmektedir (Bora, 1998).

Kadına yönelik şiddet cinsiyete dayalı bir ayrımcılıktır. “Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi” (1948), akabinde gelen uluslararası sözleşmelere temel oluşturma özelliğine sahiptir. Özellikle son 30-40 yılda, aslında soğuk savaş sonrasında, yükselen bir trend olarak varlık kazanmıştır. Birçok toplumsal hareket çıkış noktası olarak “Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi”ni kullanmış ve ülkeler de birçok insan hakları temelli sözleşmeye taraf olmuştur (Acar ve Ertürk, 2011: 281-282).

Ertürk (2015: 27), uluslararası arenada, insan hakları hukukunun “erkeklerin ‘kamusal’ alanda yaşadıkları hiyerarşik ilişkilere odaklandığını” belirtmiştir ve bu durum ev içindeki şiddet olaylarının “mahrem” sayılmasına ve normalleşmesine yol açmıştır. “Kol kırılır yen içinde kalır” aslında aile kurumunun “mahremiyetini” en güzel anlatan deyimlerden biridir. Uluslararası hukuktaki özel alan / kamusal alan ikilemi kadına yönelik şiddetin önlenmesinin önündeki en büyük engellerden biri olagelmıştır (Ertürk, 2015: 158-159). Kadınların ev içinde yaşadıkları şiddet olayları işkence olarak algılanmamış ve problem bir tür “toplumsal sorun” ya da en fazla “insan hakları sorunu” olarak tanımlanmış ama “insan hakları ihlali” olarak değerlendirilmemiştir. Kadın hareketinin uzun uğraşları sonucunda, kadına yönelik şiddetin bir “insan hakları ihlali” olarak sayılması son derece yeni bir fikirdir. “Kadına Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nde (CEDAW) “özel bir mesele” olarak değerlendirilip yer almayan kadına yönelik şiddet olgusu nihayet 1992 yılında 19 no’lu Genel Tavsiye ile sözleşmede yer alabilmiştir (Acar ve Ertürk, 2011: 289-290) ve kadına yönelik şiddet “kadınlara, kadın oldukları için yöneltilen ve/veya kadınları orantısız olarak etkileyen şiddet” olarak tanımlanmıştır.

19 no’lu Genel Tavsiye’nin kabulünden hemen sonraki sene 1993 yılında Birleşmiş Milletler tarafından “Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge” kabul edilmiştir ve bu bildirmede kadına yönelik şiddet, “ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi” (URL 4) olarak tanımlanır.

Kadına yönelik şiddetin bir insan hakları ihlali olduğunu ve başlı başına bir suç teşkil ettiğini uluslararası arenaya taşıyan kadın hareketinin bizzat kendisidir. Fakat halen günümüzde “aile ideolojisi özel alana nüfuzun önünde bir kalkan vazifesi görmeye devam” etmektedir (Ertürk, 2015: 159). Özellikle bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde, gelenekler ve kültür

son derece önemli olgulardır. Geleneklere karşı çıkmak, örf ve adetleri küçümsemek toplumdaki dışlanma ve ötekileştirilme sebepleridir. Geleneklerimiz arasında aile kurumunu yüceltmek ve hatta “kutsallaştırmak” vardır ve bu durum toplumun geneli tarafından da kabul gören bir uygulamadır. Günümüzde polis ve jandarmanın davranışları kendilerine verilen eğitimler sonucu törpülenmiş olsa da geçmiş yıllarda polisin gözü önünde 50 küsur yerinden bıçaklanan Ayşegül Porsuk vakasını (URL 5) ve karakola başvurduğu halde “aile içinde olur böyle şeyler” diyerek evine gönderilip kocası tarafından öldürülen onlarca kadını kolayca unutmak pek de mümkün değildir.

Uluslararası ve ulusal düzeydeki kadın hareketi uğraşlarının ortaya koymaya çalıştığı ve bunun için uzunca seneler boyunca çabaladığı durum aslında oldukça açık ve seçiktir; özel alan meselesi olarak görülen kadına yönelik şiddet meselesi bir insan hakları ihlalidir ve suçtur. Bu bağlamda, çözüm bulunması gereken bir sorundur ve sadece maruz kalan kadınları değil, toplumun tamamını ilgilendiren politik bir problemdir. Devletin bu soruna yönelik olarak ihtiyaçlar doğrultusunda sürekli yeni çözümler üretmesi ve politikalar belirlemesi beklenmektedir. 1990’lardan beri çaba sarf edilen bu problemin takipçisi kadın hareketidir ve günümüzde hala maalesef “kültür, töre, gelenek, din gibi nedenlere sığınarak” (Ertürk, 2015: 121) kadına yönelik şiddetin devam ettiği gözlenmektedir.

Yasal Çerçeve – “Kimsenin Namusu Olmayacağız”

Yasal çerçeve, kanunlar, uluslararası sözleşmeler, açılan müdürlükler, vb. sayesinde 1990’lardan beri kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda çok büyük bir mesafe kat edilmiştir. Ama yukarıda bahsedildiği gibi Kadın Cinayetlerini Önleyeceğiz Platformu’nun son açıklaması şu soruyu akla getirmektedir: Madem bu kadar çok yol kat edildi, o zaman neden hala öldürülüyoruz? Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda nereden nereye gelindi kısaca bakacak olursak, tartışmanın 1980’lerde başladığını söylemek yanlış olmaz.

Türkiye’deki kadın hareketi 1980’lerde kamusal alanda sesini duyurmaya başlamıştır. Konu ile ilgilenen Sivil Toplum Kuruluşları (STK) oluşmaya başlamış ve devlet düzeyinde kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları gelişmeye başlamıştır. “Bilinç yükseltme grupları” kadın hareketinin kurumsallaşmasının bu bağlamda ilk adımını oluşturmaktadır. Yukarıda bahsedilen “kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin” kararı³ sonrasında düzenlenen 17 Mayıs 1987 tarihindeki “Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü” kadınların özel hayatta yaşadıkları şiddeti kamusal alana, yani sokağa, taşınmaları açısından önemli bir yürüyüştür (Altınay ve Arat, 2008: 17-18). Paköz ve Coşkun’a (2014: 210) göre, “şehirlerin inşası, mekanların kurulumu, düzeni, mimarisi eril bakış açısı sunar. Eril bakış açısı ya da eril kültür ise sadece kadınları değil, kendisi gibi olmayan herkesi dışlar”. Bu bağlamda, bu kadar “özel” ya da “mahrem” olarak görülen bir meselenin kamusal hayata yani sokaklara kolektif olarak taşınması sonrasında Türkiye’de kadın hareketi durdurulamayacak bir aşamaya ulaşmıştır.

³ 1987 yılında eşinden sürekli şiddet gören hamile bir kadının açtığı davada hâkim Mustafa Durmuş, boşanmayı gerçekleştirmediği ve daha da ileri giderek kararını “kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin” atasözüne dayandırmıştır. Bunun üzerine Çankırı’da 8 avukat protesto başlatmış, bu protesto İstanbul’da kampanyaya dönüşmüş ve Ankara ve başka illere de yayılmıştır (Işık, 2002: 45-46).

1980'lerde başlayan kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki son gelişmelerden biri, "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesine İlişkin Yeni Avrupa Konseyi Sözleşmesidir (İstanbul Sözleşmesi)". Sözleşme, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırımı olan ilk uluslararası sözleşme niteliğine sahiptir ve dünyada ilk olarak Türkiye tarafından onaylanmıştır. En önemli özelliklerinden biri medeni haline bakılmaksızın, tüm kadınların şiddetten korunmasına yöneliktir ve cinsel kimlik ve cinsel yönelim de dahil olmak üzere kesinlikle ayrımcılık yapılmamasını garantilemeye yöneliktir. Sözleşmenin tanımlar bölümünde ayrıntılı olarak kadına yönelik şiddet "ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı ve ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu eylemlerle tehdit etme anlamına geldiği; bir insan hakları ihlali olduğu ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi" şeklinde tanımlanmıştır (Moroğlu, 2012: 366-367). Sözleşmenin kadına yönelik şiddet tanımından da görülebileceği üzere, oldukça kapsamlı, kadınların birey olduğunu vurgulayan, özel alan kamusal alan ayrımı yapmayan ve hatta kadına yönelik şiddetin cinsiyet eşitliği önündeki insan hakları ihlali olduğunu vurgulayan bir tanımlama yapılmıştır. Bu anlamda sözleşme, şimdiye kadar kadın hareketi özneleri tarafından eleştirilen her durumu ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.

İstanbul Sözleşmesi 20 Mart 2021 tarihinde 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı sonucunda feshedilmiştir (URL 6), fakat sözleşmenin ulusal hukuki sonucu olarak 1998 yılından beri uygulanmakta olan 4320 Sayılı Kanun değiştirilmiş yerine 6284 Sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa" getirilmiştir ve bu yasa halen yürürlüktedir. Yasanın amacı, "fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi için alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemesidir" (URL 7). Bu yeni yasa hem aile içi hem de kadına yönelik şiddet mağdurlarını koruması açısından daha kapsayıcıdır. Ayrıca getirdiği en önemli yeniliklerden biri, mağdura geçici maddi yardım desteği sağlanmasını olanaklı kılmasıdır (Moroğlu, 2012: 374). Özellikle mağdura yapılacak maddi yardım çok önemli görülmektedir çünkü bilinmektedir ki, 4320 Sayılı Kanun'la evden uzaklaştırılan koca aslında kadına bir tür ceza gibi olmuştur. Geçimini sağlayamayan kadınlar ve çocukları şiddetten sonra bir de ekonomik sıkıntılarla boğuşmuş ve bir kez daha mağdur olmuşlardır. Bu bağlamda, geçici süreliğine de olsa şiddet mağdurlarına verilecek olan maddi yardım onları ve çocuklarını en azından kendi ayakları üzerinde durana kadar idare edebilir. 6284 Sayılı Kanun aynı zamanda hükümetin aileyi merkeze koyan anlayışından bir parça olsun uzaklaşması ve aile kadar kadının da merkezi paylaşmasının önemini göstermesi açısından kıymetlidir.

İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi kadına yönelik şiddetle mücadele yöntemlerinden vazgeçildiği anlamını taşımamaktadır. Sözleşmenin feshedilmesi üzerinden bir yıl geçtikten sonra yasal anlamda sevindirici bir gelişme yaşanmıştır. T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından "İl Valiliklerine Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı" çerçevesinde bir genelge gönderilmiştir. Buna göre, kadın konukevi sayısı artırılacak, riskli vakalar takip edilecek, beş milyon erkeğe eğitim verilecek, gizlilik kararları anında uygulanacak, elektronik kelepçede kapasite artırılacak, büro amirliği sayısı artırılacak, 110 bin kolluk personeline eğitim verilecek, kadına yönelik şiddet vakalarına müdahale el kitapçığı oluşturulacak ve eğitim ve bilgilendirme çalışmalarına önem verilecektir (URL 8).

Yeni yasanın bu kadar kapsayıcı olmasına ve hukuki çerçeve nispeten gelişmiş olmasına rağmen neden hala kadına yönelik şiddet, tecavüz ve kadın cinayeti haberlerinin ardı arkası kesilmemektedir sorusu geçerliliğini korumaktadır. Demek ki sorun kanunlarda değil, kanun uygulayıcıların toplumun genelinde yaygın olan erkek egemen gelenekleri uyguluyor olmasındadır. İyi hal indirimleri bu ülkede günümüze kadar çoklukla kullanılmıştır. Tecavüz ettiği kadın bakire olmadığı için, bağırmadığı için, fail kadının “cilve yaptığını” sandığı için ya da sadece takım elbise ile mahkemeye geldiği için (URL 9) bu ülkede tecavüz faillerinin iyi hal indirimi almış oldukları bilinmektedir. Bu gibi durumlarda var olan hukuki düzenlemeleri değil, kanun uygulayıcıları suçlamak gerekmektedir. Ama yine de karamsar olmamak ve kanun uygulayıcıları da erkek egemen zihniyete sahipler diye genellemek gerekir. Yakın bir geçmişte, kendisine gönderdiği çıplak fotoğraflarla cinsel tacizde bulunan çocuk istismarcısı faillere şimdiye kadar verilmemiş uzunlukta, 132 yıl, hapis cezası verilmiştir (URL 10). Yine sevindirici bir gelişme olarak, TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Araştırılması Komisyonu “İyi Hal İndiriminin” kaldırılmasına yönelik çalışmalar başlatmıştır (URL 11).

Bunun yanı sıra, kadın hareketinin uğraşları sonucunda bir kadın aktivist tarafından açılan dava sonucunda mahkeme Türk Dil Kurumu’nun sözlüğünden “oynak”, “taze”, “müsaıt” gibi kadına yönelik şiddeti artıran ve kadını aşağılayan ifadelerin çıkarılmasına karar vermiştir (URL 12). Bu kelimelerin sözlükten çıkarılması aslında bir bağlamda, namus adına işlenen cinayetlerin de önüne geçilebilmesi için bir fırsat olabilir. Kadınlar için aşağılayıcı olan bu kelimeler aslında tam da kadınların namusu ile ilgili yargıları içermektedir. Bilindiği üzere, namus, kadınlar için dayatılan ve erkekler tarafından korunması gereken bir olgudur. Kocamüminler’e (2018) göre, namus algısı küçük yaşlardan beri kadına öğretilen ve hatta dikte edilen erkekler tarafından yaratılmış ve erkekler tarafından kontrol edilen bir algıdır. Namus konusunda en önemli meselelerden biri bekaret meselesidir. Bir kadın bekaretini kaybettiği anda aslında bütün saflığını, temizliğini ve masumiyetini de kaybetmiş sayılmaktadır.⁴ Bunu, üzerine cinayet işlenecek kadar önemli bir mesele haline getiren erkek egemen zihniyetin kendisidir ve bu uğurda maalesef hala kadınların canı yanmakta, gelecek kadınlar hayatını kaybetmektedir.

Kadına Yönelik Şiddet Türleri ve Mağdurların Mücadele Stratejileri – “Öldüren Sevgi İstemiyoruz”

KA.DER (2004) kadına yönelik şiddet türlerinin altıya ayrıldığını belirtmiştir. Bunlar, fiziksel şiddet, sözel şiddet, ekonomik şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve sosyal şiddettir. Buna göre;

a) Fiziksel Şiddet: Tokat atmak, dövme, vurmak, itmek, ısırarak, kemiklerini kırmak, duvara vurmak, saç çekmek, tekmelemek, bıçak çekmek, yaralamak, yakın mesafede el kol hareketleri yapmak, özel eşyalara zarar vermek, ev/iş eşyalarına zarar vermek, vs.

b) Sözel Şiddet: Aşağılayıcı sözler söylemek, zaafı ile alay etmek, aşırı genellemeler yapmak (sen hep böylesin, bunu her zaman yaparsın gibi), suçlamak, küfretmek, küçük düşürmek, hakaret etmek, bağırarak, eşi (kadını) çelişki içinde bırakmak, eşin (kadının) öz güvenini yitirmesini sağlamak, vs.

⁴ Bekaretin önemi hakkında daha fazla bilgi için bakınız Aytemiz, P. (2015).

c) *Ekonomik Şiddet*: Evin masraflarını karşılamamak, aile bireylerine gerekli harçlığı vermemek, eşin (kadının) çalışmasına izin vermemek, çalışan eşin (kadının parasını elinden almak, kadının mal/mülkünü kontrol etmek, kadının nereye para harcadığını kontrol etmek, para yönetimi konusunda eleştirmek ve suçlamak (müsrif kadın gibi), vs.

d) *Cinsel Şiddet*: Tecavüz etmek, eşi (kadını) kabul edemeyeceği şekilde cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel içerikli imalar yapmak, cinsel içerikli sözcükler söylemek, el atmak, parmak atmak, cimciklemek, vs.

e) *Psikolojik Şiddet*: Eşle (kadınla) doğrudan iletişimi kesmek, onunla konuşmamak, surat asmak, eşin (kadının) kendisini ifade etmesini, görüş ve düşüncelerini açıklamasını engellemek, zaaflarıyla alay etmek, duygusal sömürü yapmak, imalı konuşarak yanlış anlamlara meydan vermek, eşin (kadının) kendisine güvenini ve saygısını yitirmesini sağlamak, eşin (kadının) karar verme sürecinde şüphe etmesini sağlamak, kadının sosyal hayatını katı kurallarla sınırlamak, eşin (kadının) mantık sürecinden şüphe etmesini sağlamak, kadını sürekli eleştirmek, kadının çevresiyle bağlarını koparmak, kadının hareket özgürlüğünü kısıtlamak, eşini kıskançlık bahanesiyle sürekli kontrol altında tutmak, ailesiyle ve arkadaşlarıyla görüşmesini engellemek, vs.

f) *Sosyal Şiddet*: Kadını başkaları önünde sürekli küçük düşürmek, başkaları önünde kadının zaaflarıyla alay etmek, başkalarının önünde kıskançlık gösterilerinde bulunmak suretiyle kadının davranışlarını kontrol etmek, kadının evden çıkmasına izin vermemek, sosyal ilişkilerini kısıtlayarak yalnız/desteksiz bırakmak, aşırı kontrol etmek, katı kurallar koyarak baskı kurmak, vs.

Bu şiddet türleri zaman zaman bir arada da vuku bulabilmektedir. Bazen birini diğerinden de ayırmak pek mümkün olmayabilir. Şiddet eninde sonunda zaten başkasının incinmesine yol açıyor olması bakımından, türü fark etmeksizin, yasak olması gereken bir davranıştır. Bu bağlamda, şiddet örnekleri maalesef çoğaltılabilir. Yukarıdaki şiddet türlerini kapsayan ve onlarla bağlantılı olan bir diğer şiddet türü de yeni yeni literatürümüze giren ve üzerine çalışmalar yapılan evli olmayan kadınları ve erkekleri hedef alan “flört şiddetidir”. Literatüre yeni girmiş olması bakımından diğerlerinden farklı olarak biraz daha geniş açıklamakta fayda vardır. Buna göre;

g) *Flört Şiddeti*: Flört şiddeti araştırmaları yaklaşık yirmi yıldır yapılmaktadır. Yeni bir kavram olmasının yanı sıra bir tanımını yapmak gerekirse, evlilik öncesi ilişkilerde çiftlerden birinin diğerine veya her ikisinin de birbirlerine karşı vurma, tokat, tekme, itme vb. şekilde olan fiziksel; kıskanma, küsme, gözle taciz etme vb. şekilde psikolojik olarak uygulamış oldukları şiddet şeklidir (Yumuşak, 2013). Flört şiddeti “ilişkide fiziksel güç kullanımı veya tehdidi olarak algılanabildiği gibi acıya neden olabilecek, kişileri duygusal açıdan incitmek niyetiyle uygulanan baskı olarak tanımlanır. Fiziksel şiddetin yanı sıra cinsel ve psikolojik baskı da flört şiddeti kapsamında incelenmelidir” (Mıhçıokur ve Akın, 2015: 10). Flört şiddeti, çiftlerin birbirinin özel hayatına fiziksel, psikolojik ya da cinsel şiddet türlerini kullanarak müdahale etmesi ve birbirlerine kısıtlamalar getirmesidir (Aslan vd., 2008).

Flört şiddeti genellikle gençleri etkilemektedir ve kişiler partnerlerinin davranışlarını normal kabul ettikleri için müdahalesi zor, kişilerin kendi kendilerine çözmeye çalıştıkları ve



çoğunlukla gizledikleri bir olgudur (Aslan vd., 2008). Gençler normal olarak kabul ettikleri flört şiddeti sonucunda ileriki yaşlarda aile içi şiddetin faili ya da mağduru olabilmektedirler (Rosen ve Bezold, 1996).

Aslan ve diğerlerine (2008) göre, flört şiddetinin en önemli sebebi toplumdaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Erkeğin kadından daha üstün görülmesi ve kadınlık ve erkeklik konularında süregiden kalıp yargılar sonucunda flört şiddeti içerisindeki davranışlar olağan kabul edilmektedir. Kadınlar ve erkekler için kabul edilen kalıp yargılar sonucunda (Kaçar, 2007) bazı davranışlar flört döneminde olağan ve hatta sevgi göstergesi olarak kabul edilmekte ve ileriki yaşantıda daha büyük problemlere yol açmaktadır. Örnek vermek gerekirse, partnerlerin birbirlerine ne yapması gerektiğini söylemesi, partnerlerin birbirlerine haber vermeden dışarı çıkmamaları, partnerlerin birbirlerine küfretmeleri ya da tokat atmaları, partnerlerin birbirlerine sosyal medya hesaplarındaki hareketleri konusunda bilgi vermesi ve/veya sosyal medya hesaplarının şifrelerini vermesi gençler arasında kabul edilebilir davranışlardır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve kalıplaşmış kadın ve erkek davranışlarının flört şiddetini uygulama ve kabul etme üzerindeki etkisi yadsınamaz ve bu bağlamda çiftler birbirlerine fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet uygular duruma gelebilirler (Aslan vd., 2008).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 2015 yılında yapılan “Türkiye Aile İçi Şiddet Araştırması” sonucuna göre, Türkiye’deki kadınların %44’ü yaşamlarının bir döneminde psikolojik şiddete, %36’sı fiziksel şiddete, %12’si cinsel şiddete maruz kalmıştır (URL 13). Altınay ve Arat (2008), Türkiye’de her üç kadından birinin fiziksel şiddet gördüğünü belirtmiş ve şiddet gören grubun yalnızlığından bahsetmiştir. Yalnızlıktan kastedilen “şiddeti anlatmaktan utanma, kendilerini suçlama, kocalarını korumak istemeleri ve destek bulamamaktan korkmayı” kapsamaktadır. Aynı araştırmada erkeklerin şiddet uygulama sebepleri kadının sadakatsizliği, ekonomik problemler, eşler arası geçimsizlik, psikolojik sorunlar olarak belirtilmiştir. Buna karşın her on kadından dokuzunun fikri, kadına yönelik şiddetin hiçbir mazereti olamayacağı yönündedir.

Kadına yönelik şiddetle ilgili bahsedilmesi gereken bir konu da “nefsi müdafaa” meselesidir. Bu şiddet türü genellikle, erkeğe yönelik şiddet ile bir tutulmaktadır. Kadına yönelik şiddetle ilgili meseleler konuşulurken, erkeğe yönelik şiddetin mevzu bahsedilmesi bile yersiz ve yanlıştır. Yukarıda anlatıldığı üzere, kadına yönelik erkek şiddeti kadını kontrol etme amacı taşıyan, kadın üzerinde tahakküm kurmak üzere sistematik biçimde yapılan bir insan hakları ihhalidir. Kadınların erkeklere yönelik olan şiddeti ise genellikle nefsi müdafaa⁵ ve “karşı tarafın şiddetinden kendisini korumaya yönelik şiddete karşı koyma davranışını ifade eder” (Johnson ve Ferraro’dan akt. Harcar vd., 2008: 59). Davalarda bu durum dikkate alınarak karar verilmelidir. İndirimden faydalanılacak bir durum varsa, nefsi müdafaa sonucu erkeğe şiddet uygulayan ya da onu öldüren kadınlara ceza indirimi uygulanması gerekmektedir.

⁵ Bu konuda en güzel örneklerden biri Çilem Doğan vakasıdır. Ayrıntılı bilgi için (URL 14).

Sonuç Yerine – “Bağır Herkes Duysun, Erkek Şiddeti Son Bulsun”

Bu çalışma, yıllardır süregelen kadına yönelik şiddet konusunda merkezi konumda yer alan meseleleri tartışmayı ve açıklığa kavuşturmayı amaçlamıştır. Bu meseleler özet olarak, kadına yönelik şiddet konusundaki terminoloji, kadına yönelik şiddetin sadece özel alana ait bir mesele olarak konumlandırılmaması gerektiği, kadına yönelik şiddet konusundaki yasal çerçeve ve kadına yönelik şiddet türleridir.

1990’lardan beri kadın hareketi için aktif bir biçimde mücadele alanı olan kadına yönelik şiddet ülkemizin en önemli politik meselelerinden biridir. Hem yasaların yeni ve etkili olması hem de kadın hareketinin bitmeyen çabasına rağmen süregelen kadına yönelik şiddet probleminin en öncelikli sebebi ataerkil zihniyettir. Kadını hala ikincil planda gören erkek egemen zihniyet yüzünden dünyanın en modern, en acımasız, en katı yasalarına da sahip olsak yasaları kullananların zihniyeti değişmediği sürece kadına yönelik şiddetin de önüne geçilemeyeceği artık gün gibi ortadadır.

Bu bağlamda, alınması gereken başlıca önlem, toplum genelinde, gencinden yaşlısına, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmesidir. Hala üniversitelerin bazı bölümlerinde toplumsal cinsiyet ya da kadın çalışmaları dersleri olmadığı hesaba katıldığında, bu eğitim meselesinin ne kadar gerçekçi olacağı tartışılır. Öncelikli olarak bu durum Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve onun bağlı olduğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın sorumluluğundadır. Son dönemlerdeki sevindirici gelişmeler haricinde mesele STK’ların sorumluluğuna kalmıştır ama onların da gücü politika yapma aşamasına yetmemektedir. Küçük çaplı yardımlar ve eğitimler dışında şiddet mağduru kadınlara temas etmeleri mümkün değildir. STK’ların yaptıklarını azımsamak mümkün değildir fakat burada söz konusu olan daha büyük ve önleyici tedbirler ve politikalar.

Öyle ya da böyle, kadına yönelik şiddet iddia edildiği gibi “daha görünür” hale gelmemiştir. Kadına yönelik şiddet toplumumuzda artmıştır. Ve bu da yaygın ataerkil zihniyetin bir neticesidir. Modern toplumların özelliği olan caydırıcı cezalar (idam ya da hadım etmek gibi ilkel yöntemler asla değil) ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri ile bu meselenin üstesinden ancak gelinebilir. Ama bunun için toplumun bütün kurumlarının topyekün bir arada çalışması gerekmektedir. En baştaki siyasetçiden başlayarak halkın bütün kesimlerinin öncelikle kadına yönelik kullanılan ayrımcı dilden kurtulması gerekmektedir. Çünkü kullanılan dil bütün zihniyetimizi apaçık ortalığa sermektedir. Bazı erkeklerin yaygın olarak kullanılan bu dilden cesaret alarak başlattığı kadın katliamına son vermenin ilk aşaması, belki de ayrımcı dilin elimine edilmesinden geçmektedir.

Bağır herkes duysun, erkek şiddeti son bulsun!

*Canım hocam Prof. Dr. Yakın ERTÜRK’e
saygı, sevgi ve teşekkürlerimle...*

Kaynakça

Acar, F. ve Ertürk, Y. (2011). “Kadının İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Kazanımlar, Sorunlar” içinde Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar. Sancar, S. (Ed.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. 281-303.

Altınay, A. ve Arat, Y. (2008). Türkiye’de kadına Yönelik Şiddet. İstanbul: Punto Baskı Çözümleri.

Aslan, D., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T. ve Temel, F. (2008). Ankara’da İki Hemşirelik Yüksekokulunun Birinci ve Dördüncü Sınıflarından Okuyan Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma, Flört İlişkilerinde Şiddet Uygulama Durumlarının ve Bu Konudaki Görüşlerinin Saptanması Araştırması. *Kadın Sorunları Araştırma Merkezi, Hacettepe Üniversitesi*.

Aytemiz, P. (2015). “Lost and Found Virginty: A Critical Look to the ‘Reappearing Hymen’ in Consumer Culture”. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi İleti-ş-im Dergisi*, 23. 97-112.

Berktaş, F. (2018). “Kadına Şiddetin Artmasının Nedeni ‘Erkeklik Krizi’”. 20 Şubat 2018. *Gazete Karınca*. <http://gazetekarınca.com/2018/02/berktay-kadina-siddetin-artmasinin-nedeni-erkeklik-krizi/> (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018).

Bora, A. (1998). “Kamusal Alan / Özel Alan: Mahrumiyet-Özgürleşme İkileminin Ötesinde” O. Çitci (Ed.). 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek içinde Ankara: TODAİ Yayınları. 63-69.

Connell, R. W. ve Messerschmidt, J. W. (2005). “Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept”. *Gender and Society*. 19(6). 826-859.

Ertürk, Y. (2015). Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Yönelik Şiddet Olgusu. İstanbul: Metis Yayınları.

Harcar, T., Çakır, Ö., Surgevil, O. ve Budak, G. (2008). “Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu”. *Toplum ve Demokrasi*. 2(4). 51-70.

Işık, N. (2002). “1990’larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler” A. Bora ve A. Günal (Ed.). 90’larda Türkiye’de Feminizm içinde İstanbul: İletişim Yayınları. 41-72.

Kaçar, Ö. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye’de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KA-DER (2004). “Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı” İstanbul.

Kocamüminler, A. (2018). “Namus Algısının Beden Sosyolojisi Açısından İncelenmesi”. 14. Geleneksel ODTÜ Sosyoloji Günleri. 12-14 Mart 2018. ODTÜ. Ankara.

Kuloğlu, C. (2017a). "Never Ending Nightmare: Violence Against Women in Turkey". *International Journal of Multidisciplinary Thought*. 06(01). 213-220.

Kuloğlu, C. (2017b). "Bir Suç Olarak LGBTİ Olmak ve Toplumsal Özür" A. Onur (Ed.). *Direnç, Onur ve Dahası: Disiplinlerarası Bakışla LGBTİ. içinde Ankara: FİSA Yayınları. 33-48.*

Mavili Aktaş, A. (2006). *Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması*. Ankara: Elma Yayınevi.

Mihçioğur, S. ve Akın, A. (2015). "Flört Şiddeti – 'Şiddet'li Sevgi". *Sağlık ve Toplum*. Yıl: 25. Sayı: 2. Mayıs-Ağustos. 9-15.

Moroğlu, N. (2012). "Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 99, 357-380.

Paköz, A. ve Coşkun, Ç. (2014). "Erendiz Atasü Romanlarında Şehir ve Kadın" G. Sönmez İşçi (Ed.). *Erendiz Atasü Edebiyatı*. İstanbul: Can Yayınları. 209-222.

Rosen, K. H. ve Bezold, A. (1996). Dating Violence Prevention: A Didactic Support Group For Young Women. *Journal of Counseling Development*, 74, 521-525.

Şener, Ü. (2012). "6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?". Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. Değerlendirme Raporu. http://www.tepav.org.tr/upload/files/1333026809-1.6284_Sayili_Ailenin_Korunmasi_ve_Kadina_Yonelik_Siddetin_Onlenmesine_Dair_Kanun_Ne_Getiriyor.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2018).

Yumuşak, A. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumları, Toplumsal Cinsiyetçilik ve Narsisistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

URL 1: kadincinayetleri.org

URL 2: <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net>

URL 3: <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2849/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-subat-2018-veri-raporu>

URL 4: https://www.tbmm.gov.tr/komiyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/kadina_karsi_siddet/BM%20Kadına%20Karşı%20Şiddetin%20Ortadan%20Kaldırılmasına%20Dair%20Bildirgesi%2020.12.1993.pdf

URL 5: <http://arsiv.sabah.com.tr/2003/12/10/gnd101.html>

URL 6: https://tr.wikipedia.org/wiki/İstanbul_Sözleşmesi

URL 7: <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/siddete-maruz-kaldiginda>



URL 8: <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-2022-faaliyet-plani-genelgesi-gonderildi>

URL 9: <http://www.sozcu.com.tr/hayetim/yasam-haberleri/cinsel-istismar-davalarinda-10-dehset-verici-indirim-sebebi/>

URL 10: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/929331/Cocuk_istismarcisi_santajcilara_rekor_ceza..._Karari_duyunca_bayildi.html

URL 11: <https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/bloombergtenden-dikkat-cekten-turkiye-ayrintisi-rusya-140-milyar-dolarlik-altin-rezervini-satabilir-mi-1916552>

URL 12: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201802261032395921-tdk-kadin-hakaret-ifadeler-cikariliyor/>

URL 13: <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>

URL 14: <http://www.aksam.com.tr/guncel/cilem-dogan-kimdir-nereli-kac-yasinda-haber-526948>





TOPLUMSAL BİR OLGU OLARAK KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE EĞİTİMİN ETKİSİ

Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan

Girne Amerikan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölüm Başkanı

Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu

Girne Amerikan Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Giriş

İnsanoğlu sorunlarını çözebilmek için yüzyıllardır şiddete başvurmaktadır. Bunun nedeni insanın şiddete yatkın olması mı? yoksa sorunlarını çözmede şiddete güvenmesi mi? diye sorduğumuzda, cevabı her ikisinin de olabileceği şeklindedir. Bu soruların cevabı insanın şiddeti bir yöntem olarak kullanmakta olduğunu göstermektedir. Oysa şiddet bir yöntemden ziyade bir hastalıktır ve maalesef her geçen gün artarak varlığını sürdürmektedir.

Şiddet toplumsal bir olgudur ve bütün toplumlarda da görülmektedir. Şiddet, karmaşık olmasından dolayı ve farklı nedenlere bağlı olarak açıklanabildiği için farklı bilim alanlarının konusudur. Sosyal bilimciler açısından şiddet “olgu” olarak sosyolojinin, “kavram” olarak felsefenin, “davranış biçimi” olarak da psikolojinin konusudur. Şiddet kendisini karmaşık biçimlerde sunar. Dolayısıyla farklı şiddet türleri ve buna bağlı olarak da farklı şiddet tanımları karşımıza çıkmaktadır.

Şiddet, günümüz toplumsal yaşamında sıkça karşılaştığımız bir kavramdır. Bugün medyada hangi televizyon kanalını açsak mutlaka bir şekilde şiddete maruz kalmış insanların özellikle de kadınların katıldıkları programlar karşımıza çıkmaktadır. Şiddet geniş kapsamlı bir kelimedir ve negatif anlamda kullanılmaktadır. Her ne kadar şiddet herkes tarafından kınansa da hangi davranışların bu kategoriye girdikleri oldukça belirsizdir. Yani şiddet tanımları üzerinde veya şiddet kavramının içine giren eylemler konusunda tam bir uzlaşım yoktur. Bu nedenle öncelikle şiddet kavramının açıklamalarına kısaca değinelim.

Şiddet

Şiddet: Düşmanlık ve öfke duygularının, kişilere veya nesnelere yönelik fiili, yıkıcı fiziksel zor yoluyla dile getirilmesi. Bu haliyle her türlü çatışma ilişkisinde (ailede, okulda, gruplar, ırklar vb. arasında) rastlanan şiddet, saldırganlığın özgürlüğü, insan iradesini hiçe sayan en ileri, en aşırı boyutudur (Budak, 2000: 716).

Violence: Şiddet, zorlama, tecavüz. Fiziksel saldırı: Bir kişi veya grubun bir diğer kişiye fiziksel zarar vermesidir. Şiddet, patlayıcı ani niteliği ve diğerlerini yaralamak, yok etmek amacı ile saldırganlık eriminin öteki ucudur. Saldırganlık bir kişinin karşı koymasını çözümlenmek için fiziksel olması gerekmeyen bir kuvvet kullanılmasını içerir (Arkonaç, 1999: 591).

En genel anlamıyla şiddeti, kişinin bir başka kişiye zarar vermesi olarak nitelendirebiliriz. Bu zarar verme davranışı içinde yaralama, vurma gibi fiziksel boyutun yanında aşağılama, tehdit etme gibi psikolojik boyut da yer almaktadır. “Daha etiksel olarak şiddet, istenmeyen, kötü, yanlış veya adil olmayan sonuçların arkasındaki nedendir” (Gronow ve Hilppö, 1970: 312).

Şiddet kavramını tanımlamanın oldukça karmaşık ve güç olduğunu belirtmiştik. Ancak aşağıda sıralanmış olan davranışların şiddet eylemlerinin içine girdiklerini söyleyebiliriz:

- Kişisel yaralanmayla ya da mülke zarar vermeyle sonuçlanan davranış,
- Birinin başkasına zarar verme amacı güden davranışı,
- Kasıtlı zarar verme,
- Savaş esnasında zarar verme
- Kurallı biçimde (boks maçı) zarar verme,
- Fiziksel yaralama,
- Psikolojik zarar verme,
- Kendine zarar verme (intihar).

Şiddet kelimesi, genellikle yapılmaması gereken şey, olumsuz bir şey olarak nitelendirilmektedir. Ancak şiddetin sadece fiziksel şiddetle sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağı da tartışma konusudur. Çünkü bazılarının göre şiddet yalnızca fiziksel zor kullanmayla ilişkili iken, bazılarının göre ise psikolojik zarar verme de bir şiddet türüdür. Ancak şiddet tanımlarına baktığımızda genelde fiziksel zor kullanma ile şiddet özdeşleştirilmiş durumdadır. Psikolojik şiddetin etkileri daha ağır olmasına rağmen, bu çoğu zaman şiddet olarak görülmemektedir. TDK Sözlüğü de şiddeti “karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma” olarak açıklamaktadır.

“Violence, Peace and Peace Research” adlı makalesinde Galtung, farklı kriterleri kullanarak şiddetin çeşitli boyutlarını analiz eder. Galtung (1969: 169-172) 6 farklı şiddet boyutu belirler. İlk ayırım, fiziksel ve psikolojik şiddet arasındaki ayırımdır. Bu ayırım bilinen ama önemli bir ayırımdır. Çünkü şiddet tanımları sadece fiziksel şiddeti içermektedir. Fiziksel şiddet bedene uygulanırken, psikolojik şiddetin ise ruha yönelik olduğunu söyleyebiliriz. Yalanlar, tehditler, beyin yıkamalar vb. tarz şiddet eylemleri psikolojik şiddet olarak nitelenebilir. Galtung, bu ilk şiddet boyutu içerisinde bir ayırım daha yapar; biyolojik şiddet ve fiziksel şiddet ayırımı. Biyolojik şiddet, bedensel kapasiteyi düşürürken, fiziksel şiddetin sonucunda daha ağır yaralanmalar ve ölümler söz konusu olduğundan, bu tarz şiddet uygulayan kişi hapis cezası tarzında cezalar alabilmektedir. Galtung’un yapmış olduğu bu biyolojik ve fiziksel şiddet ayırımı tartışmalı bir konudur. Çünkü kendisi de bu ayırımı yeterince temellendirmemiş ve böyle bir ayırma neden gereksinim duyduğunu açıklamamıştır. Biyolojik şiddet ve fiziksel şiddet arasındaki ayırımın fiziksel şiddet ve psikolojik şiddet arasındaki ayırım kadar önemli olmadığını kendisi de belirtmiştir.

İkinci ayırım etkiye karşı negatif ve pozitif yaklaşım arasındaki ayırımdır. Burada ceza ya da ödül verme söz konusudur. Ancak Galtung’un bu ayırımı hangi amaçla yaptığı açık değildir ve şiddetin diğer boyutları kadar önemli değildir.

Üçüncü ayırım nesne üzerinde yapılmaktadır, yaralanan bir obje olup olmadığı durumlar. “Yaralanan fiziksel veya biyolojik bir nesne olmadığı zaman şiddetten bahsedebilir miyiz?”,



Galtung bu soruyu sorar. Ona göre, bu eylemler sonucu her ne kadar yaralanan biri olmasa da bu tarz eylemler fiziksel şiddet tehdidi ve dolaylı olarak zihinsel şiddet tehdidini içerdiği için psikolojik şiddet içerisinde ele alınabilir. Örneğin, nükleer savaş tehdidi Galtung'a göre bir şiddet eylemidir. Galtung ayrıca "Eşyaları tahrip etmek şiddet midir?" diye sorar. Bu soruya cevabı evettir çünkü bu da insanları ruhsal yönden etkilediği için psikolojik şiddettir.

Dördüncü ayırım en önemli ayırımdır ve özne temelinde yapılan bir ayırımdır. Eylemde bulunan bir özne olup olmadığı durumlar. Eğer hiç kimse doğrudan şiddet eylemi uygulamıyorsa şiddetten söz edebilir miyiz? Burada Galtung iki tür şiddetten söz eder: kişisel (*personal*) veya doğrudan (*direct*) şiddet eylemi uygulayan bir aktör olduğu durumlar ve böyle bir aktörün yer almadığı yapısal (*structural*) veya dolaylı (*indirect*) olarak uygulanan şiddet. Galtung yapısal şiddetten bahsederken açıkça onun etiksel doğasını da kabul eder. Yapısal şiddeti sosyal adaletsizlik (*social injustice*) ile özdeş görmektedir. Galtung, sosyal adaletsizliği, gücün eşit biçimde dağıtılmaması olarak tanımlıyor. Bu adaletsiz dağılım sonucunda insanların eğitim, sağlık ve gelirleri düşük olmaktadır, bütün bunlar da şiddeti doğurmaktadır. Diğer bir ifadeyle söyleysek, Galtung'un yapısal şiddet olarak adlandırdığı şiddette, şiddet yapı içerisinde kuruluyor ve güçlerin eşitsiz bir dağılımı sergileniyor. Bunun sonucunda da insanların eşit olmayan yaşam standartlarına sahip oluyorlar, bu da şiddeti tetikliyor. Kişisel-doğrudan veya yapısal-dolaylı şiddet durumlarının her ikisinde de bireyler öldürülüyor, yaralanıyor, yani zarar görüyorlar. Kişisel şiddette şiddet eylemini uygulayan somut bir insan karşımıza çıkmasına rağmen, yapısal şiddette yapı içerisinde diğer bir insana doğrudan zarar veren herhangi bir kişi yok. Yapısal şiddetin doğrudan özneye etkisi yoktur ve objesiz bir şiddeti de mümkün görmektedir.

Beşinci ayırım, şiddetin planlı yapılabildiği yapılmadığı konusu üzerinde yapılan bir ayırımdır. Bunu kasıtlı (*intended*) ve kasıtsız (*unintended*) şiddet olarak nitelendirebiliriz. Bu ayırım da önemli bir ayırımdır, çünkü etik olarak bakarsak suç niyetle bağdaştırılmaktadır. Eğer bir insan planlı şekilde bir şiddet eyleminde bulunuyorsa bu bariz bir suçtur. Ancak bir insan istemeden başka bir insana zarar vermişse bunun suç olup olmadığı da tartışılabilir.

Galtung'un yaptığı altıncı ve son ayırım, belirgin/belli (*manifest*) ve örtülü (*latent*) şiddet ayırımıdır. Belirgin şiddet gözlenebilir olan şiddettir. Örtülü şiddet ortada yoktur ancak her an kolaylıkla ortaya çıkabilecek olan şiddettir.

Galtung'un yapmış olduğu bu ayırlardan en önemlisi hiç kuşkusuz yapısal şiddet ve kişisel şiddet ayırımıdır. Onun yapmış olduğu bu ayırım oldukça tartışma yaratmıştır. Hatta yapısal şiddetin kabul edilmesinin birçok sorunu da beraberinde getireceği ileri sürülmüştür. Gerçekten de sosyal yapı ve şiddet açıklamasındaki sıkı bağ, Galtung'un şiddet tanımında problemlere yol açmıştır. Galtung'a göre, eğer bir insan 18. yüzyılda tüberkülozdan ölüyorsa, o dönemde bu kaçınılmaz olduğu için bunu şiddet olarak niteleyemeyiz. Ancak günümüz koşullarında bir insan tüberkülozdan ölüyorsa, bugünkü tıbbi imkanlara rağmen bu bir şiddettir. Aynı şekilde günümüzde depremler kaçınılmazdır ve bunun sonucunda insanlar ölmektedirler ancak gelecekte eğer depremlerden kaçınma imkânı olduğu halde insanlar bu yüzden ölürse, bu tarz ölümleri şiddetin bir sonucu olarak görebiliriz (Galtung, 1969: 168). Galtung'a göre bunlar yapısal şiddete birer örnektirler. Ancak örneklerden de anlaşılacağı üzere yapısal şiddet, bir anlamda durumdan veya koşuldan kaynaklanan şiddettir. Bu tarz şiddette şiddet eylemini gerçekleştiren ve şiddete doğrudan maruz kalan tek tek bireyler yoktur. Negatif ve pozitif ayırımının ise önemsiz olduğunu kendisi de vurgular.

Şiddetin Nedenleri

Şiddetin nedenlerini tek bir başlık altında toplamak neredeyse imkansızdır çünkü şiddetin çeşitli nedenleri vardır. Ancak şiddetin nedenlerini ailevi nedenler, bireysel nedenler ve çevresel ya da toplumsal nedenler olmak üzere belki üç temel başlık altında toplayabiliriz.

İnsanların kendi türlerine karşı neden şiddet uyguladıkları psikoloji açısından oldukça tartışılmış ve bununla ilgili olarak çeşitli kuramlar öne sürülmüştür. Kimilerine göre şiddet içgüdüseldir, kimilerine göre ise şiddet öğrenme sonucu oluşur. Yani şiddet biyolojik ve sosyal boyut olmak üzere iki farklı boyutta ele alınıp, tartışılabilir. Biyolojik açıklamalara göre, saldırganlık doğuştandır, içgüdüseldir. Bununla ilgili olarak da üç kuram öne sürülmüştür:

Psikodinamik Kuram: Freud (1930), insan saldırganlığının “yaşam içgüdü” *Erosa* karşıt olan “ölüm içgüdü”nden, *Thanatos*, kaynaklandığını öne sürüyordu.

Etolojik Kuram: İnsan saldırganlığının içgüdüsel temellerini hayvan davranışlarıyla kıyaslayarak açıklamaya çalışır.

Evrimsel Sosyal Psikoloji: Saldırganlık için genetik bir temel varsaymakla yetinmeyip tüm sosyal davranışın biyolojik bir temele sahip olduğunu ileri sürer (Hogg ve Vaughan, 2007).

Bütün bu üç biyolojik sav, şiddetin insan doğasının bir parçası olduğunu ileri sürer.

Şimdi gelelim biyolojik açıklamaların tam tersini ileri süren sosyal ve biyo-sosyal açıklamalara. Bu kuramlara göre şiddet öğrenmeye dayanır. Yani toplumsal yaşam insanı kötü etmiştir, bozmuştur. Bu tarz kuramları şöyle sıralayabiliriz:

Engellenme ve Saldırganlık: Saldırganlık bir engellenme sonucu ortaya çıkar.

Heyecan Transferi: Saldırganlığın (şiddetin) ifadesi 3 faktörlü bir fonksiyondur: a) öğrenilmiş saldırgan davranış, b) bir başka kaynak tarafından uyarılma ya da heyecanlanma, c) kişinin bu uyarılma durumunu saldırgan bir tepkinin uygun olduğu biçiminde yorumlaması (Hogg ve Vaughan, 2007: 492).

Nefret Suçları: Şiddet önyargılarla ilgilidir.

Saldırganlık Öğrenilebilir: Davranış edinilir, özendirilir ve sürdürülür.

Model alma, davranışların öğrenilmesinde oldukça etkilidir. Özellikle çocuklar gözlem yoluyla şiddeti öğrenirler, ebeveynlerini taklit ederler. Psikolojik açıdan bakarsak, saldırgan davranma eğilimi yaşamın ilk dönemlerinde gelişir ve sabit bir davranış örüntüsü halini alır. Aile içinde şiddetle yaşayan çocuk ileriki yaşlarda kendisi de şiddet uygulayıcı haline gelir.

Toplumda erkekler kızlara göre daha saldırgan yetiştirilir. Cinsiyet, engellenme, kışkırtma, alkol, ketlenme¹ (bastırılmış duyguların ortaya çıkması), fiziksel çevre (sıcaklık, kalaba-

¹ Ketleme (*inhibition*): En genel anlamıyla bir dürtünün, itkinin, işlevin veya tepkinin kısıtlanması, engellenmesi veya bastırılmasıdır (Budak, 2000: 447).

lık), kültürel varyasyon vb. etkiler şiddeti tetikleyen faktörler olarak sıralanabilir.

Bunun yanı sıra, görsel medyada yer alan şiddet içerikli filmler de şiddet eylemlerini körüklemektedir. İnsanlar gördüklerinin aynısını yapma eğilimindedirler. Ayrıca şiddet içeren bilgisayar oyunları ile de sanki şiddetin zararsız, cezasız bir eylem olduğu ortaya çıkmaktadır. Çizgi filmlerde de oldukça şiddet içerikli eylemlerle karşılaşmaktayız. Bu tür şeyleri izlemek insandaki saldırganlığı arttırmakta ve şiddet sahneleri de şiddetin sonuçlarına karşı insanları duyarsızlaştırmaktadır. Bununla ilgili olarak çeşitli çalışmalar yapılmış ve televizyonla şiddet arasında doğrudan bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki şemada izlenen film türü ve davranış arasındaki ilişki gösterilmiştir.

<i>Uyaran Yapısı</i>		<i>Harekete Geçen Düşünceler</i>		<i>Artan Olasılık</i>
Şiddet içerikli film izleme	→	(Düşünceler Duygular	→	Saldırganca Davranış
Yardım içerikli film izleme	→	Eylem Eğilimleri)	→	Toplum Yanlısı Davranış

Şekil 1: Medyanın “Bilinçsiz” Etkileri: Yeni-İlişkilselci Bir Çözümleme (Hogg ve Vaughan, 2007: 512)

Yukarıda değindiğimiz psikolojik yaklaşımlarda şiddetin öğrenilen bir davranış olduğu daha ağır basmaktadır. Ancak diğer taraftan şiddetin içgüdüsel bir davranış olduğunu ileri süren savları da göz ardı etmemek gerekir. İnsanlarda içgüdüsel olarak kendini savunma mekanizması vardır, bu da etkiye tepki verme şeklinde kendini gösterir. Şiddetin insan doğasının bir parçası olduğunu ileri süren biyolojik savlardan, insan davranışlarındaki saldırganlığın temellerini hayvan davranışlarıyla kıyaslayarak açıklamaya çalışan etolojik kuram daha makul görülmektedir. Çünkü hayvanlarda olduğu gibi insanlarda da kendini koruma içgüdüğü ağır basmaktadır. Toplum yaşamı dışında yaşayan, mesela ıssız bir adada tek başına yaşayan bir insan kendisine karşı bir saldırıda bulunulduğunda kendini korumak için şiddete başvuracaktır. Buradaki ilkel insanın davranışının öğrenme sonucu olmadığı, içgüdüsel olduğu açıktır. Felsefe tarihinde de filozofların insan doğasına ilişkin tartışmaları oldukça önemlidir. Saldırganlığın insanın doğasında bulunduğuyla ilişkin olarak ünlü filozof Thomas Hobbes’un “insan insanın kurdudur” sözü dikkate değerdir. Hobbes’a göre, toplum yaşamından önce insanlar birbirlerine karşı savaş halinde yaşıyorlardı. Yani Hobbes açısından bakarsak, şiddet toplumda öğrenilen bir davranış değildir. Diğer taraftan, insan doğasının toplum yaşamıyla birlikte bozulduğunu ileri süren filozoflar da vardır. Örneğin, Hare’a göre toplum düzeninden önceki yaşam, insanların altın çağı idi. Hare açısından bakarsak, şiddetin toplumda öğrenilen bir davranış olduğunu ileri sürmeliyiz.

Görüldüğü üzere toplumsal yaşamın insan doğası üzerindeki etkileri hem filozoflar hem de psikologlar tarafından sürekli olarak tartışılan bir konudur. Dolayısıyla, şiddetin içgüdüsel mi yoksa öğrenilmiş bir davranış mı olduğunu net olarak söyleyemsek de günümüz toplumsal yaşamında karşılaştığımız şiddet eylemlerinin içgüdüsel olmaktan ziyade öğrenmeye dayalı olduğunu söyleyebiliriz. Bu da şiddeti önlemede eğitimin oldukça önemli bir yer teşkil ettiğini gözler önüne sermektedir.

Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet, herhangi bir sosyo-ekonomik, bireysel veya kültürel bir ayrım gözetmeden kadınları etkilemektedir. Kadına yönelik şiddetin genel olarak kültür içerisinde inşa edilen bir olgu olduğu söylenebilir. Tarih boyunca da kadına yönelik şiddet kadınları erkeklerden daha değersiz, ikincil konumda bir varlık statüsüne yerleştirmiştir. Bu uygulamalara örnek olarak, Avrupa'da özellikle Orta Çağ'da karşımıza çıkan cadı avı uygulaması ve Hindistan'daki erkek eş öldüğünde karısının kocasının yanında yakıldığı "sati" uygulaması verilebilir.

Kadına yönelik şiddet bugün, ülkemizde ve dünyada farklı eğitim düzeylerine ve farklı ekonomik gelire sahip birçok kadının karşılaştığı ortak bir sorun haline gelmiştir. Kadına yönelik şiddet sadece özel alanda değil, toplumsal ve kamusal alanda da karşımıza çıkan bir olgudur. Kadına yönelik şiddet türlerini 6 başlık altında sıralayabiliriz:

Fiziksel Şiddet: Kadının bedenine zarar veren her türlü davranıştır.

Cinsel Şiddet: İstenmeyen her türlü cinsel içerikli davranıştır.

Psikolojik Şiddet: Nasıl giyineceğine, kimlerle görüşüleceğine karışılması vb. eylemlerdir.

Sözlü Şiddet: Bağırarak, hakaret etmek, aşağılamak vb. eylemlerdir.

Ekonomik Şiddet: Para vermemek, zorla çalıştırmak vb. eylemlerdir.

Tek Taraflı Israrlı Takip: İstenmeyen ve sürekli telefon aramaları yapmak, mesaj atmak, sosyal medya vasıtasıyla iletişim kurmaya çalışmak, gözetlemek, takip etmek vb. eylemlerdir (Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele El Kitabı, t.y.: 7-9).

Eğitim

Eğitim, yeni kuşakları toplumun ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerilerle donatmak, kişiliklerini geliştirmek ve topluma faydalı bireyler yetiştirmek adına yapılan etkinliklerin tümüdür. Eğitim insan davranışlarının hedeflenen davranışlara yönelik değişmesi ve bu davranışların kalıcı olmasını sağlamaktır. Bu anlamda eğitim, istedik davranışların edinilmesinde çok önemli bir etkidir.

Eğitimin esas olarak iki işlevi olduğunu söyleyebiliriz, bunlar bireysel ve toplumsal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireysel olarak işlevi; bireyin kendi kendini geliştirmesi, gerçekleştirmesi, kendine güven duyması ve sorumluluklarını bilen bir kişilik olarak kendini geliştirmesidir. Toplumsal işlevi de bireylerin kendilerine güven duymalarını, bilgi ve beceri kazandırma yanında toplum içerisinde bir yer edinmelerini ve ülkenin, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda kalkınmasına faydalı olmalarını sağlamaktır. Diğer bir deyişle, topluma faydalı bireyler yetiştirmektir.

Toplumun çıkarları aynı zamanda iyi eğitilmiş bireylerle doğru orantılıdır. Bu anlamda, iyi eğitilmiş bireyler yetiştirmek toplumun esas amaçları arasında olması gerekmektedir. Bu



nedenle eğitim programlarına yerleştirilecek iletişim dersleri aile içinde dolayısıyla toplum içinde yer alan şiddet eylemlerinin de azalmasını sağlayacaktır.

Şiddetin öğrenilen bir olgu olduğunu kabul edersek şiddeti ortadan kaldırmak için eğitim aklımıza gelmektedir. Ancak eğitim ile şiddet ortadan kaldırılma yoluna gidilebilir ve böylece aile içinde kadına uygulanan şiddetten uzaklaşılabilir. Başta aile içinde olmak üzere kadın her yerde şiddete uğramaktadır. Bu tür şiddet ve kaba tavırları daha medeni davranışlara dönüştürmek ancak eğitimle mümkün olabilmektedir. Bu anlamda, okullarda değerler eğitimi, eşitlik eğitimi ve iletişim becerileri konularında eğitim alınması ve okullarımızda ders olarak okutulması şiddetin önlenmesine önemli bir katkı sağlayacaktır.

İletişim insanın kendini ve çevresini daha iyi tanımasına yardımcı olmaktadır. Kişi iletişimi kullanarak psikolojik ve kültürel bir varlık olarak toplumsal ve kültürel çevreyi anlamlandırabilmekte ve kendini bu çevre içinde konumlandırabilmektedir. İletişim insanın dünya ile ilişkisini sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle iletişim, insanın ben de varım demesinin bir başka yoludur (Kaya, 2010). Bu bağlamda, iletişim alanında eğitim alan öğrencilerimiz hem kendi duygularını hem de karşı tarafın duygularını çok daha kolay anlayabilecekler hem kendileriyle hem de karşı tarafla daha barışçıl ilişkiler kurabileceklerdir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi dahil ilk ve orta eğitim ders programlarına iletişim ve kişilerarası ilişkilerin ders olarak eklenmesi daha sağlıklı ve kendiyi barışık bireyler yetiştirilmesi konusunda yardımcı olacaktır. Bunun yanında, okulların Millî Eğitim Bakanlığı desteğini de alarak ana-baba eğitimi ile hem okulun hem de ailelerin yakın çevresi olan bireylere sürekli eğitim merkezleri de devreye sokularak bu tür eğitimlerin verilmesi de yararlı olacaktır. Çünkü çocuğun yalnızca aileden değil yakın çevresinden de çok etkilendiğini bilmekteyiz; bu bağlamda, okul olarak verdiğimiz eğitimleri aynı zamanda ailelere ve yakın çevreye de sunmakla okul içerisinde istemediğimiz ve şiddete de yönelik olabilecek davranışları okul dışındaki aile ile yakın çevrede de dışlamak mümkün olacaktır.

Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim becerileri içerisinde yer alan empati, çatışma çözme ve duygusal zekâ konuları üzerinde durmanın şiddete karşı öğrenilmesi gereken, ilişkilerini kontrol edebilen ve duygu yükü taşımayan kendiyi barışık bireyler yetiştirmek adına olumlu gelişmelere yol açacağına inanmaktayız. Bu becerilere kısaca değinirsek, empati kurmak diğer kişinin dünyasını tam olarak anlayabilme deneyimidir (Gillon, 2007). Bunun da ötesinde empati, diğerinin duygularını, duygularının yoğunluğunu ve anlamını keşfetme yeteneğidir (Voltan-Acar, 1998; Mc.Whiter ve Voltan-Acar, 2000).

Empatik beceriler eğitimle artırılabilir (Kapıkıran ve Kapıkıran, 2000). Empatinin gelişmesiyle kişi benmerkezcilikten uzaklaşır ve kişinin perspektif alma becerisi gelişir. Perspektif alamayan kişiler hem duygusal yönden katıdırlar hem de başkasının duygusal durumuna tepki vermede eksiktirler. Perspektif alabilen kişilerin sempatik eğilimleri yüksek olurken kişisel gerilimleri düşüktür (Davis, 1983). Bu anlamda, perspektif alabilen kişilerin alamlara göre daha az şiddete meyilli olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü kişisel gerilim düzeyleri düşüktür.

Okulda verilmesini önerdiğimiz iletişim becerilerinden bir diğeri de çatışma çözmedir. Çatışma çözme “uzlaşma süreci” olarak da tanımlanmaktadır. Çatışma çözme süreci, yapıcı

bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Çatışma çözme davranışları bazı araştırmacılar tarafından beş ana başlık altında yer almaktadır (Blake ve Mouton, 1964; Hall, 1969; Rahim, 1983; Johnson ve Johnson, 1997):

Kavga-Zorlama (Forcing): Taraflardan birinin kendi isteklerini zorla diğerine kabul ettirme arzusunun bir sonucudur. Kavga esnasında tehdit, saldırganlık ve öfke içeren saldırgan davranışlar sergilenebilir. Burada bir tarafın zorlaması olması nedeniyle zorlayan tarafın kazanmasından söz edilebilir. Kazan-kaybet durumu oluşmaktadır.

Kaçınma (Avoidance): Taraflardan birinin diğerinin isteklerine karşı kayıtsız davranmasıdır. Birey karşı tarafla bir araya gelip bir çözüm bulmaya çalışmaz çünkü umutsuzdur. Çatışmadan kaçma bir kazan-kaybet yaklaşımıdır. Genelde birey karşı tarafın daha güçlü olduğunu düşündüğü için kaybetmeyi kabul eder. Bu durumda birey hem isteklerinden hem de ilişkisinden vazgeçmektedir. Bir gizil öfke vardır. Kaybet-kaybet taktiği geçerlidir.

Uyma (Accommodation): Taraflardan birinin kendi isteklerinden cayararak diğerinin isteklerini yerine getirmek için çaba sarfetmesidir. Bu davranışı seçen bireylerin kabul edilme gereksinimi olduğu söylenebilir. Bu davranışın sonucunda da kazan-kaybet durumu vardır.

Uzlaşma (Compromise): İki tarafın da isteklerinden vazgeçerek ortak yol bulma çabası göstermesidir. Amaç ve ilişki orta düzeyde önemlidir. Burada kazan-kazan durumu geçerlidir.

Problem Çözme-İş birliği (Collaboration): Çatışma yaşayan taraflar birbirlerine zarar vermeden ve birbirlerini suçlamadan sorunlarının üzerinde odaklanırlar, burada da iş birliği ön plandadır. Bu tür ilişkileri ön planda tutan kişiler empati kurabilme yetisine ve etkili dinleme becerisine sahiptirler. İş birliğinin oluşması için iletişim kurulmasının gerekliliği üzerinde durmaktadırlar, bu da sorunu çeşitli bakış açılarıyla görebilmelerini sağlamaktadır. Bu durumda her iki tarafın da kazanması söz konusudur.

Tarafların çatışma çözmede olumlu sonuç alabilmesi için iş birliği yapması bunun yanında çatışma çözme konularında beceriye sahip olması gerekmektedir. Bunun için de kişinin kendini ve karşı tarafı iyi tanıması, kendi duygu ve düşüncelerini anlaması yanında karşıdakinin duygularını anlaması, empati kurması ve etkili dinleme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Çatışma çözme becerisi kişilere farklılıkları barışçıl yolla çözme ve sorunları karşıdaki kişinin bakış açısıyla görebilme becerisi kazandırır. Bu beceriyi kazanmak, farklı kültürlerle ve farklı görüşlere saygı duyma yönünde birlikte yaşayabilmeyi kolaylaştırır. Bu da şiddetin azalmasına yardımcı olur.

Son olarak, okullarda verilmesini önerdiğimiz iletişim becerilerinden duygusal zekâ konusunu ele alalım. Duygusal zekâ zihinsel zekadan farklı bir zekâ türüdür. Akademik zekâ doğuştan gelmektedir ancak duygusal zekâ daha fazla sonradan geliştirilmektedir.

Duygusal zekâ sosyal yaşam içerisinde eğitimle geliştirilebilir. Bu eğitim ilkokuldan üniversite eğitimine kadar tüm eğitim kademeleri için geçerlidir. Duygusal zekanın gelişimi bilişsel zekâ gelişimini de olumlu yönde etkileyeceğinden aynı zamanda kişinin akademik başarısını da olumlu yönde etkileyecektir (Yaşarsoy, 2006).



Daniel Goleman'a göre duygusal zekâ; kişilerin kendilerinin ve başkalarının duygularını tanıyabilmesi, duygulara ilişkin bilgileri ve duyguların enerjisini günlük hayata yansıtabilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Mayer ve Salovey'e göre duygusal zekâ, duyguları anlama, ifade etme, kullanma ve kontrol etme yeteneğidir. Harrison tarafından ise duygusal zekâ insanların kendi duyguları bilme ve yönetme, bu anlamda güçlü duygularla insanları güdüleme, başkalarının yerine kendini koyabilme ve duygusal ilişkileri yönetme becerileri olarak tanımlanmıştır (Titrek, 2010).

İnsanlar aile içi kültürleri, yaşam koşulları, gereksinimleri ve genetik olarak farklı özelliklere sahiptirler. Eğer farklılıklarımızı yönetemezsek toplumsal barışımıza ve bütünlüğümüze zarar veririz. Duygusal zekâ eğitimi bu farklılıklarımızı anlamlandırabilme ve yönetebilme becerisi kazandıracaktır. Bu bağlamda yapılacak eğitim, öğrencilerin hem kendi duygularını hem de karşı tarafın duygularını anlamada yarar sağlayacaktır. Duygusal okuryazarlıkları gelişen bireylerin birbirlerine olan saygıları artacağından kişisel farklılıkları da daha iyi anlayabilecek ve akranları ile arasındaki uyumu da arttıracaktır. Birbirini daha iyi anlayabilen bireylerin arasında çatışmaların azalması da bunun doğal bir sonucu olacaktır. Ayrıca, bu bireylerin aile içindeki kültür farklılıklarını da anlayabilmelerine de yardımcı olacaktır.

Sonuç

Şiddet şiddeti doğurur. Her bilinçli birey bunun farkındadır. Şiddete karşı bir duyarlılık oluşturarak şiddetin önüne geçilebilir. Bu da şiddet bilincine sahip olmakla mümkündür. Gerçek anlamda da bilinçli bir birey olmanın temeli eğitimden geçmektedir. Bu anlamda eğitim olmadan şiddetten kurtulmak mümkün değildir.

İnsan ihtiyaçları farklıdır ve amaçlarına göre belirlenirler. Buradan da şiddetin çeşitli yollardan belirlenebileceğini söyleyebiliriz. Sonuç olarak hepimiz şiddetle kuşatılmış bir ortamda yaşıyoruz. Gazeteler, televizyon, sosyal medya vb. vasıtasıyla sürekli şiddet içeren olaylara tanıklık ediyoruz. Toplumdaki şiddet artışı doğrudan ya da dolaylı olarak insanları etkilemektedir. İnsanlar, özellikle de kadınlar korku içerisinde yaşamaya başlamakta ve güvensizlikleri de artmaktadır. Bunun sonucu olarak da toplumsal ilişkiler kopma noktasına gelmektedir. İyi ama şiddeti nasıl azaltabiliriz? Cevaplanması gereken önemli soru budur. Şiddetin altında yatan nedenlerin araştırılması ve bu faktörlerin en aza indirgenmesi veya ortadan kaldırılması şiddetin azaltılması için önemlidir. En temel faktörün yoksulluk olduğu düşünülürse, Galtung'un şiddet ve sosyal yapı arasında kurmuş olduğu bağ önem kazanır. Ancak kadının şiddete maruz kalmasının önüne ekonomik ve kültürel gelişme de geçmemektedir.

Böyle yaygın ve önemli bir sorunun çözümü için toplumun tüm kesimlerinin birlikte hareket etmesi gerekir. Aslında kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair yapılan çalışmalarda oldukça mesafe katedildiğini söylemek yanlış olmaz. Ancak her ne kadar kadına yönelik şiddete karşı yasal düzenlemeler yapılmış olsa da bu düzenlemeler ile ilgili farkındalık ve bilincin yeterince gelişmemesi bu çalışmaları sonuçsuz bırakmaktadır. Bu nedenle kadınların ve toplumun geri kalanının eğitim yoluyla farkındalığını ve bilincini geliştirmek gerekmektedir.

Şiddet bir sorun çözme yöntemi olarak kullanılmamalıdır. Bu konuda ailenin de sorumlulu-

ğu büyüktür. Şiddet içeren davranışları normalleştirmemek gerekir. “Çocuktur yapar” ya da “anne-babadır döver” şeklindeki yaklaşımlardan kaçınılmalıdır. Çocuklar da daha barışçıl yetiştirilebilir, bu konuda özellikle ailelere önemli görevler düşmektedir. Eşini ve çocuğunu döven bir babanın çocuğuna iyi bir model olamayacağı açıktır. Bu durumda çoğu insan “söylediğimi yap, yaptığımı yapma” gibi yanlış bir sözle kendilerini savunmaya çalışırlar. Ancak bunun bir geçerliliği yoktur. Hem kişilerarası düzeyde hem de toplumsal düzeyde şiddet eğitimle azaltılabilir.

Son olarak, şiddete uğrayan ve uğrama ihtimali bulunan kadınların başvurabilecekleri yerler aşağıda sıralanmıştır:

- a) Polis-jandarma
- b) Cumhuriyet Başsavcılıkları-Aile Mahkemesi Hakimlikleri
- c) Valilikler-kaymakamlıklar
- d) Belediyelerin kadın danışma merkezleri
- e) Baroların kadın danışma merkezleri
- f) Alo 183 telefon hattı
- g) KOZA-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı şiddet önleme ve izleme merkezleri. Kadın konukevleri de KOZA’ya bağlıdır. Maddi, hukuki, tıbbi, barınma desteği verir (Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele El Kitabı, t.y.: 12)
- h) KADES uygulaması

Unutmayalım: İnsanlar nasıl şiddeti öğrenmişlerse, aynı şekilde şiddetten uzak durmayı da öğrenebilirler. Şiddetsiz bir dünyada yaşamak bütün insanların hakkıdır.

Kaynakça

Arkonaç, O. (1999). *Açıklamalı Psikiyatri Sözlüğü İngilizce-Türkçe*, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

Blake, R. R. ve Mouton, J. S. (1964). *The Managerial Grid*. Houston: Gulf Publishing.

Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Davis, M. H. (1983). Measuring Individual Differences in Empathy: Evidence for Multidimensional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*.

Hall, J. (1969). *Conflict Management Survey*. Houston, Texas:Teleometrics

Hogg, M. A. ve Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal Psikoloji*, (çev. İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez) Ankara: Ütopya Yayınevi.

Johnson, D.W. ve Johnson, F. P. (1997). *Joining Together Group Theory and Group Skills*. Sixth ed. Allyn and Bacon.

Galtung, J. (1969). "Violence, Peace and Peace Research", *Journal of Peace Research* 6, no. 3,

Gillon, E. (2007). *Person-centered Counselling Psychology: An Introduction*. London: Sage.

Gronow, J. ve Hilppö, J. (1970). "Violence, Ethics and Politics", *Journal of Peace Research* 7, no. 4.

Kapıkıran, N. ve Kapıkıran, Ş. (2000). *İletişim Becerilerinin Anaokulu Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Empatik Becerileri Üzerindeki Etkileri*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.

Kaya, A. (2010). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. Ankara: Pegem.

Mc. Whiter, J. ve Voltan-Acar, N. (2000). *Ergen ve Çocukla İletişim*, Ankara: USA Yayıncılık.

Rahim, M. A. (1983). *A Measure of Styles of Handling Interpersonal Conflict*. Academy of Management Journal.

T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele El Kitabı*, s-7-9. <https://www.ilkadim.bel.tr/yerel-esitlik/8.pdf>- (Erişim tarihi: 2022)

Titrek, O. (2010). *IQ'dan EQ'ya:Duyguları Zekice Yönetme* (2. Basım), Ankara: Pegem Yayıncılık.

Yaşarsoy, E. (2006). *Duyusal Zekâ Gelişim Programının Eğitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin Davranış Problemleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Voltan-Acar, N. (1998). *Terapötik İletişim: Kişilerarası İlişkiler*. Ankara: Onur Ofset Ltd. Şti.



KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE VE HALKLA İLİŞKİLER: #SENDEANLAT KAMPANYASI ÜZERİNE BİR TARTIŞMA¹

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Akçay

Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Giriş

11 Şubat 2015 tarihinde, Özgecan Aslan'ın okuldan eve dönerken minibüs şoförü tarafından öldürülmesi toplumsal infial ortamı yaratmıştır. Oluşan infial ortamı, konuya ilişkin kitlesel protesto ve sosyal medya kampanyalarını tetiklemiştir. Kamusal alanda ses getiren sosyal medya kampanyalarından biri de Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesi olan İdil Elveriş tarafından Twitter'da 14 Şubat 2015'te başlatılan *#sendeanlat* kampanyasıdır. Kampanyanın amacı İdil Elveriş'in sözleriyle "kadınların dile gelmesini", "konuşmalarını", "bu konuşma üzerinden birbirleriyle dayanışmalarını" ve "onarımı sağlamaktı[r]" (URL 1). Bu amaçları gerçekleştirebilmek üzere, halkla ilişkiler taktiklerinden yararlanan kampanyanın, binlerce kadının taciz ve tecavüz hikâyesini anlatarak ülkede şiddetin ne kadar yaygın olduğunu gösterecek bir kamusalılık yarattığı söylenebilir. Bu çerçevede, kampanya 1980'lerdeki bilinç yükseltme gruplarının 2000'lerdeki dijital versiyonu olarak da konumlandırılabilir. *#sendeanlat* etiketi altında bir araya gelen kadınlar, bu dijital bilinç yükseltme grubunu konuşma ve dayanışma aracılığıyla kurmuşlardır. Dolayısıyla, bu çalışmada kampanya kadınların konuşma aracılığıyla kadın kamusallığını inşa edebileceğini (Köker, 2015: 702) gösteren bir halkla ilişkiler kampanyası olarak ele alınmaktadır. Çalışmada, halkla ilişkiler kampanyası "tanımlanmış bir amaca yönelik, belirli bir zaman dilimine yayılan, saptanmış bir konuya ilişkin iletişimsel amaçları ve hedefleri gerçekleştirmeye niyetlenmiş, planlı iletişim aktiviteleri dizisi" (Harrison, 2011: 324) olarak tanımlanmaktadır. Bir kadının başlattığı ve kadınların kitlesel olarak katıldığı *#sendeanlat* kampanyasının halkla ilişkiler kampanyası olarak tanımlamasını sağlayan unsurlar arasında ise; kampanyanın iletişimsel bir amaca yönelik olması, kadına yönelik şiddeti ve özellikle kadın cinayetlerini toplumsal bir sorun olarak işaretlemesi ve konuya ilişkin kamuoyu yaratmak için esnek, katılımcı ve yaratıcı halkla ilişkiler taktiklerinden yararlanması bulunmaktadır.

Bu çerçevede, çalışmada, halkla ilişkiler pratiği "ilişkilerin inşa edilmesi, geliştirilmesi, sürdürülmesi ve farklı tarafları da içine alacak biçimde genişletilmesi" olarak (Akçay, 2020: 96) tanımlanmaktadır. Bu açıdan çalışma, halkla ilişkileri ana akım literatürün aksine halkla ilişkilerin yalnızca kurumların gerçekleştirdiği bir pratik olarak değil, kamuların da toplumsal meseleler hakkında gündem oluşturmak için kullandıkları stratejik iletişim aracı olarak kavramsallaştırmaktadır. Kamuların halkla ilişkiler kampanyalarının bizatihi yürütücüleri olmalarını sağlayan en önemli unsur dijital platformlardır. Dijital platformlar kamuların içerikleri üzerinde "kontrol gücüne sahip" olmalarını (Downing vd., 2017: 257), aynı mekân ve

¹ Bu çalışma, Ebru Akçay'ın (2020) "Halkla İlişkilere Toplumsal Yaklaşım: Kadına Yönelik Şiddet Karşıtı Dijital Kampanyalar Üzerine Bir İnceleme" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

zamanı paylaşmasalar da eylem düzenlemelerini (Earl ve Kimport, 2011: 11), kampanya mesajlarının alımlayıcısı olmaktan öte kendi gündemlerini takip etmelerini ve mobilize olmalarını sağlamaktadır (Solis'ten akt. Motion, Heath ve Leitch, 2016: 5). Dolayısıyla, günümüzde kamuların kendi güçlerini ortaya koyduklarını söylemek mümkündür (Tench ve Yeomans, 2017: 541). Tüm bunların yanı sıra, dijital platformlar feminist kamuların kamusalılık elde etmelerini sağlayan bir mecra konumundadır (Sills vd., 2016: 937). Bu nedenle, kadınların dijital platformları kullanarak halkla ilişkiler kampanyaları gerçekleştirdiklerini söylemek mümkündür.

Halkla ilişkilerin bu şekilde kavramsallaştırılması, halkla ilişkiler pratiğinin “etkileşim mevki-leri” oluşturduğu (Edwards ve Hodges, 2011) savıyla da uyumluluk göstermektedir. Halkla ilişkiler günümüzde yalnızca, Grunig'in belirttiği gibi (2005: 15) “bir örgütle o örgütü ilgilendiren kamular arasındaki iletişimin yönetimi” olarak tanımlanmamakta, halkla ilişkiler kampanyalarının başlatıcısı ve yürütücüsü haline gelen kamuların iletişimsel faaliyetleri de halkla ilişkiler pratiği olarak tanımlanabilmektedir. Bu durumda, katılımcı bir doğaya sahip halkla ilişkiler kampanyalarında araştırma aşaması formel araştırmadan ziyade “kamuların kolektif hafızalarına, deneyimlerine ve sezgilerine dayanabilmekte”, planlama ve uygulama aşamaları sezgisel ve yaratıcı olarak ortaya çıkmakta ve değerlendirme aşaması “formel yöntemlerle değil kampanyaların toplumsal çıktılarıyla ilişkili olarak yapılabilmektedir” (Akçay, 2020: 93-94). Bu çerçeveden bakıldığında, *#sendeanlat* kampanyası kadınların bir araya gelerek sezgileri ve kolektif hafızalarıyla yaratıcı halkla ilişkiler taktikleri geliştirdikleri bir halkla ilişkiler kampanyası olarak tanımlanabilir.

Çalışmada halkla ilişkiler kampanyası olarak ele alınan *#sendeanlat* kampanyasının incelenmesi için vaka incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya konu olan kişi, olgu ya da olaylar hakkında detaylı bilgiler sunan vaka incelemesi, “araştırma stratejisi” olarak düşünülebilir (Yin, 2003). Yanı sıra, vaka incelemesi birden çok veri toplama tekniğini bir arada kullanmayı da mümkün kılar. Bu çalışmada da farklı veri toplama teknikleri bir arada kullanılmıştır. Çalışma için *#sendeanlat* kampanyasını başlatan İdil Elveriş ile görüşme yapılmış, çevrimiçi arşiv taraması (kampanyaya ilişkin televizyon programları, röportajlar ve haberler gibi dijital içerikler) gerçekleştirilmiş ve sosyal medya taraması (kampanyaya ilişkin web sayfaları ve sosyal medya hesapları) yapılmıştır.

Toplumsal İnfial Ortamı: Masumiyet Vurgusu ve Kitlesele Tepki

Özgecan Aslan cinayeti, *#sendeanlat* kampanyasının başlatılmasına neden olan tetikleyici unsur olarak tanımlanabilir. Ancak kampanyanın kitlesele bir kampanyaya dönüşmesi birtakım unsurlarla mümkün olabilmiştir. Bu unsurlar; Özgecan Aslan'ın kadına yönelik şiddet olaylarında artış yaşandığı bir dönemde öldürülmüş olması, haber medyasında Özgecan Aslan'ın “masum” olarak sunulması ve siyasal kamuoyunda söz konusu cinayetin ortak bir biçimde lanetlenmesi olarak sıralanabilir. Nitekim GREVIO'nun Türkiye'ye ilişkin ilk değerlendirme raporunda, *#sendeanlat* kampanyasına ve o dönem gerçekleştirilen diğer eylemlere de değinilerek söz konusu dönemin iklimi raporlaştırılmıştır:

GREVIO, kadına yönelik şiddetin durdurulması yönündeki çabalara rağmen, Türkiye'de kadına yönelik şiddetin devam ettiğini, bu durumun da yetkililerin özenli hareket etmedikleri konusunda ateşli tartışmalara neden

olduğunu belirtir. Uzun yıllardır, kadın hakları aktivistleri, mağdurlar ve genel olarak vatandaşların katılımıyla, sağlam olmadığı iddia edilen politikalar ve faillere yumuşak muameleye karşı çıkılması için sosyal medya ve sokaklarda birçok protesto düzenlenmiştir (GREVIO İlk Değerlendirme Raporu, 2018: 18).

Özgecan Aslan cinayetinin toplumsal infial yaratmasının ardında yatan en önemli unsur, yıllar içinde artış gösteren kadın cinayetlerine yönelik olarak birikmiş olan kolektif öfkedir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun verilerine göre 2013 yılında 237 kadın, 2014 yılında 294 kadın ve 2015 yılında ise 303 kadın öldürülmüştür (URL 2). Yıllar içinde artış gösteren kadın cinayetlerine bir yenisinin daha eklenmesi, kolektif tepkiyi doğurmuştur. Ayrıca, okuldan eve dönerken öldürülmesi, öldürüldüğü gün alkol kullanmamış olması ve tecavüzüne direndiği bir yabancı tarafından öldürülmesi gibi unsurlar, Özgecan Aslan'ın kamuoyunda ve medyada "masum" olarak sunulmasını beraberinde getirmiştir (Sarıtaş, 2015: 278). Nükhet Sirman da Özgecan Aslan'ın kamuoyunda sahiplenilmesinin, "masum" olarak kodlanmasına bağlamaktadır: "Neden Özgecan bu kadar infiale yol açtı? Niye başka kadınlar değil de Özgecan? Çünkü masumdu. Masum diye kodlandı" (URL 3). Medyada ve dolayısıyla kamusal tartışmada "masum" olarak kodlanan bir genç kızın, bir yabancı tarafından öldürülmesi toplumsal infiali yaratan en kritik unsurlar arasında sayılabilir. Bu durum, konunun yalnızca kamular tarafından değil, siyasal kamuoyu tarafından da sahiplenilmesini beraberinde getirmiştir. Böyle bir bağlamda, Özgecan Aslan cinayeti siyasal partilerin de gündemine girmiş, siyasal parti liderleri aileyi arayarak taziyelerini iletmış ve taziye mesajı yayınlamışlardır. Dahası, Change.org'da başlatılan "Özgecan Yasası" başlıklı imza kampanyası aracılığıyla, kadın cinayetlerinde uygulanan iyi hal indirimlerinin kaldırılmasına ilişkin yasa tasarısı meclis gündemine taşınmıştır (Aktaş ve Akçay, 2019). Böyle bir toplumsal infial ortamında, birçok sosyal medya kampanyası düzenlenmiş ve kamular kampanyalara kitlesel katılım göstermiştir. Özellikle, #ÖzgecanAslan etiketi altında 2 milyon 783 bin tweet atılmıştır (URL 4). Kampanyalara olan kitlesel katılımın, Özgecan Aslan cinayetinin sadece kamular tarafından değil, siyasal aktörler tarafından da lanetlenmiş olmasıyla ilişkisi bulunmaktadır.

Kampanyada Kullanılan Halkla İlişkiler Taktikleri

Böylesi bir toplumsal infial ortamda gerçekleştirilen #sendeanlat kampanyasında kullanılan halkla ilişkiler taktikleri arasında, İdil Elveriş'in kampanyanın temel mecrası olarak Twitter'ı seçmesi, kısa ve samimi slogan/etiket kullanması ve kampanya boyunca geri planda kalarak kampanyanın anonim görünmesini sağlaması bulunmaktadır. Bu taktikler, kampanyaya olan katılımı artırmış ve kadınların sosyal mecralarda kamusalılık yaratmasını mümkün kılmıştır.

İdil Elveriş'in 14 Şubat 2015 tarihinde Twitter hesabından yaptığı "#sendeanlat tagiyle 'kadın olduğum için' kalıbıyla başlayan ve sırf kadın olma kaynaklı yaşadıklarınızdan örnekleri yazar mısınız?", "Bu sayede kadınların sınıfsal vs fark gözetmeksizin yaşadığı ayrımcılık ve tacizi görünür kılabilir ve çözüm talep edebiliriz belki.", "Öneri benden geldiği için ilk ben başlayacağım. #sendeanlat tagiyle.", "Kadın olduğum için: Tokat-tekme yedim. Arzum hilafına ellendim. Park etmemle dalga geçildi. Fikrim sorulmadı. Kaçırılmaktan korktum. #sendeanlat" şeklindeki paylaşımlarının ardından, etiket altında 300 bin orijinal tweet atıl-

mıştır (URL 5). Kampanyayı bilinçli olarak Twitter’da başlatan İdil Elveriş, sosyal medyanın kadın cinayetleri gibi toplumsal konular hakkında konuşulmasını sağlama potansiyelini ve gücünü vurgulamaktadır:

(...) bunun zamanı gelmişti. Aracı bulunamamıştı. Aracı bulununca (yani medyatik aracını kastediyorum), zamanı gelmiş bir şeyin dile gelmesine aracı olduğunuz zaman, o zaman başka hiçbir şeye ihtiyaç duymaksızın kendi sesini duyuruyor. (...) Dolayısıyla siz zamanı gelmiş, kadınların kendi aralarında konuştuğu ama toplumun duymadığı, bilmediği bir şeyin akmasına yardımcı olan bir dil kurabildiğinizde, onu doğru zamanda dile getirebildiğinizde o kendi yolunu buluyor ve kendi gücüyle yürüyor zaten. Yani ne parayla ne tarihle yürüyor. Yani ben kime “hadi bunda yazmaya devam edin” diyorum ki? Ben böyle bir şey demememe rağmen, insanlar hala aradan dört yıl geçmiş, hala #sendeanlat’ın içine yazıyorlar. (İdil Elveriş, kişisel görüşme, 27 Mart 2019).

Kampanyanın gerçekleştirildiği mecra dışında, İdil Elveriş’in samimi ve hatırdan kalan slogan/etiket seçimi de kampanyanın halkla ilişkiler taktikleri arasında sayılabilir. #sendeanlat etiketinin yarattığı samimi dil, kadınların konuşmasını mümkün kılmıştır:

“sen” diyerek, anlatmaya teşvik ederek, kısa bir tag kullanarak bunu yapabileceğimi düşündüm. Kendimden başlamam gerektiğini düşündüm çünkü bunun samimi olması gerekiyordu. Ne yapmak istediğimi bir iki tweet ile özetlemeye çalıştım. Ondan sonra kendi yaşadığım şeylerden örnek verdim. Ama şunu da söylemek lazım. Benim için de kolay değildi, oraya yazdığım şeyleri yazmak. “Of şimdi bunları herkes okuyacak” dedim, “bana bunlarla ilgili soru soran olabilir” dedim ama eğer başkalarının konuşmasını istiyorsam benim susmamam gerekir diye düşündüm. (URL 1).

Kampanyanın sloganının samimi ve kadınları yüreklendirici tonu, kampanyanın etkisini de artırmıştır. Zira Atkin ve Rice’in (2013: 39) belirttiği gibi “ofansif, rahatsız edici, sıkıcı, batlamış, vaaz verir gibi, anlaşılması zor, sinir bozucu, yanlış yönlendirici, alakasız, bilgilendirmeyen, faydasız, inandırıcı olmayan ve ilham vermeyen” mesajlar etkisiz olmaktadır. İdil Elveriş’in kendi tecrübelerini samimi bir tonda yazarak kadınları konuşmaya ve kendi hikayelerini paylaşmaya çağırması, kampanyanın kiteselleşmesini sağlamıştır. Bu durum, kamuların başlattığı kampanyaların kurumların başlattığı kampanyalardan daha fazla kiteselleşmesini de açıklamaktadır. Zira kamular, kadın cinayetleri gibi toplumsal hassasiyetin olduğu konularda kurumlardan ziyade, kamuların başlattığı kampanyaları daha samimi ve gerçekçi bulmakta, bu da kampanyalara olan kitlesel katılımı açıklamaktadır.

Kampanya için kısa ve samimi bir slogan/etiket belirleyen İdil Elveriş’in kullandığı bir diğer taktik ise bilinçli olarak medyada yer almamayı tercih etmesidir. İdil Elveriş’e göre bu sayede kampanya anonim kalabilmiştir. Kampanyanın anonim kalması da kadınların kampanyaya katılımını artıran önemli bir taktik olarak değerlendirilebilir. Çünkü herhangi bir kuruma ya da siyasal bir ideolojiye angaje olmuş olan bir kampanyadan ziyade kadınların başlatmış olduğu düşünülen bir kampanyaya katılımın daha kolay olması beklenir. Ancak kampanyanın anonim kalması, kampanyanın bir liderinin olmadığı anlamına gelmemekte-

dir. Gerbaudo'nun (2012: 13) "gönülsüz lider" ya da "anti-lider" olarak nitelendirdiği toplumsal hareketlerin liderleri, lider olarak algılanmak istemeseler de söz konusu eylemlere insanların yaratıcı bir şekilde katılımını sağlama işlevi görürler. Kampanyanın "gönülsüz lideri" İdil Elveriş de *#sendeanlat* kampanyasını doğru zamanda, doğru yerde, doğru şekilde başlatarak ve yaratıcı taktikler kullanarak kadınların kampanyaya kitlesel katılımını sağlamıştır: "Kadınlar konuşmak ve kadınlar duyulmak istiyorlar. Benim burada yaptığım tek şey onlara bu platformun birazcık kapısını açabilmek oldu ama oradan geçip yürüyen onlar oldular" (URL 1). Bu nedenle, kampanyayı İdil Elveriş başlatmış olduğu halde, kampanyayı kitleselleştirenler kamular olmuştur.

Kampanyayı İdil Elveriş başlatmış olsa da kampanyaya katılan kamular kendi taktiklerini geliştirerek kampanyanın öznesi konumuna gelmişlerdir. Kampanyanın katılımcıları atılan tweetlerin çıktısını alıp duvarlara asmışlar, "sendeanlat" adıyla Twitter hesabı açmışlar, www.sendeanlat.com adresli bir web sitesi hazırlamışlar, afişler tasarlamışlar, Ekşi Sözlük ve Uludağ Sözlük gibi sitelerde *#sendeanlat* başlıkları açmışlardır. Ve asıl önemlisi, kadınlar kendi taciz ve tecavüz hikâyelerini yazarak kampanyaya daha çok kadının katılımını teşvik etmişler ve kadınların yaşadıklarının farkına varmalarını sağlamışlardır. *#sendeanlat* kampanyasına katılan 14 katılımcı ile yaptığı görüşmede Kesen (2017: 31) *#sendeanlat* kampanyasının kadınların kendi yaşadıklarının da taciz olarak tanımlanabileceğinin farkına varmalarını sağladığını belirtir. Erkek egemen ve cinsiyetçi söylemleri yeniden üretme riski taşısa da (Dede Özdemir, 2015), kadınlar sosyal mecralarda kendi taciz ve tecavüz hikâyelerini ve cinsel tacizle başa çıkma stratejilerini paylaşarak dayanışma göstermişlerdir:

Çantada biber gazı, çakı taşıma gerekliliği, toplu taşıma araçlarında sırtını cama dayamak zorunda olmak, taksiye binerken plaka almak ve plakanın alındığını şoföre belli etmek, kadınların yalnız kaldıkları araçlarda ve sokaklarda telefonla bazen aslında var olmayan ağabeylerini, babalarını arıyormuş gibi yaparak yüksek sesle konuşmaları, evde yalnızken kapıya gelen kurye, görevli gibi erkeklerin önünde evdeki hayali bir erkeğe seslenmek birçok kadının dile getirdiği önlemlerden sadece bazıları. (URL 4).

Dolayısıyla, *#sendeanlat* kampanyası kadınların sadece kendi hikâyelerini anlatmalarını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda birbirlerinin hikâyelerini okumalarını ve dayanışma geliştirmelerini de mümkün kılmıştır. Bu durum, kadınların yaşadıklarının şiddet olduğunun farkına varmalarına, kampanya sayesinde gelişen dayanışmanın gücünü ve kolektif mücadeleyi hissetmelerine de imkân tanımıştır.

Kampanyanın Sonuçları

Kampanyanın en önemli çıktılarında biri, halkla ilişkiler taktiklerinin kullanıldığı kampanyaya kadınların kitlesel olarak katılım göstermiş olmasıdır. Zira 18 Şubat 2015 tarihinde etiket altındaki tweet sayısı 1 milyon 17 bini aşmıştır (URL 6). Kitlesel katılımı sağlayabilen kampanya, ulusal ve uluslararası medyanın da dikkatini çekmiştir. The Guardian, BBCNews, The Huffington Post, Aljazeera.com, Dw.com, vocativ.com, middleeasteye.net ve mashable.com gibi uluslararası dijital medya platformları kampanyayı haberleştirmiştir. Milliyet.com ve BBC Türkiye ise kampanyayı haberleştiren ulusal haber siteleri arasındadır. Milliyet.com, kampanyanın yarattığı atmosfere eklenerek gazetede çalışan kadınların sesle-

rini duyurmuştur: “Biz de bu hashtag’i açan Elveriş’ten de izin alarak, kendi mecramızı, sayfalarımızı kullanmaya karar verdik, gazetedeki kadınlara ‘Sen de anlat’ dedik” (URL 7). BBC Türkçe ise *#sendeanlat* haber dizisi başlatmıştır: “Türkiye’de kadına yönelik taciz konusunda Batı’ya kıyasla neden daha az ses çıktığı ve üç yıl önceki kampanyanın neden eyleme dönüşemediği sorularından hareketle şiddet başta olmak üzere kadınların karşılaştığı sorunları mercek altına alan ve çözüm önerilerini tartışmaya açan bir haber dizisine başlıyoruz” (URL 8). Nevşin Mengü, Deniz Türkali, Gözde Akpınar, Şükran Moral, Rümeysa Çamdereli ve Eda Pera Küçük röportaj yapılan isimlerdir. Kanaat önderleri arasında sayılan kişilerin şiddet hikayelerini medyada paylaşmaları, hem kadınların kampanyaya katılımını teşvik etmiş hem de kadına yönelik şiddete ilişkin yaratılan diyalogu, dayanışmayı ve kamusalılığı genişletmiştir.

Kampanyanın medyanın ve dolayısıyla kamusal tartışmanın gündeminde yer alması kampanyanın diğer toplumsal sonuçlarını da etkilemiştir. Kampanya sayesinde, kadınlar yaşadıklarında yalnız olmadıklarını anlamışlardır. Diğer yandan, kampanya Türkiye’de taciz ve tecavüzün ne kadar yaygın olduğunu gözler önüne sermiş ve özel alana ait bir mesele olarak üstü kapatılan cinsel şiddet, kadınların hikâyeleri aracılığıyla su yüzüne çıkmıştır:

(...) bu hareket bize neyi gösterdi; cinsel tacizin, istismarın bizim zannettiğimizden de yaygın olduğunu, bütün kadınların bunu yaşadığını ve kadınlar için başvurulacak mekânlar, güvenli alanlar, politikalar, vs. geliştirilmesi gerektiğini ve toplumsal bir değişim, dönüşüme ihtiyaç olduğunu gösterdi. (İdil Elveriş, kişisel görüşme, 27 Mart 2019).

Kadınların kampanyaya katılım göstererek etiket altında yazılanların kamusal alanda tartışılmasını mümkün kılmaları, kadına yönelik şiddet konusunda toplumda uzun yıllardır hâkim olan “kol kırılır yen içinde kalır” anlayışının değişmekte olduğunu göstermiştir. Ancak kampanyaya katılanlar yalnızca kadınlar olmamıştır. Kampanyaya erkekler de destek vermiş, *#sendeanlat* ve *#utanıyorum* etiketleriyle paylaşımlar yapmıştır. İdil Elveriş erkeklerin kampanyaya katılmasının, Türkiye kadın hareketi açısından kritik öneme sahip olduğunu belirtmektedir:

(...) kadın hareketinin en başında erkekler istenmiyordu o kadar da gerçekten çünkü erkekler olunca kadınlar konuşmuyor, kadınlık konuları gündeme gelemiyordu. Ama şimdi gelinen noktada bence onların desteği de oldukça önemli. Onlar da belli bir farkındalık yaşıyorlar diye düşünüyorum. Belki biraz geç belki biraz yavaş. (...) Yeni bir kuşak da geliyor, haklarını isteyen, talep eden bunun mücadelesini veren. Erkekler de bunun parçası. Tabii ki seksen bin yıllık ataerki beş yılda geçecek değil ama bunun içerisinde erkeklerin olması da çok çok önemli bir şey. (İdil Elveriş, kişisel görüşme, 27 Mart 2019).

Kampanya aracılığıyla oluşturulan kamusalığa erkeklerin dâhil olması, bir yandan kadına yönelik şiddet meselesinin yalnızca kadınları ilgilendirmediğini göstermiş, diğer yandan kadına yönelik şiddetin üstünün örtülemeyeceğini kanıtlamıştır. Bu yönüyle kampanya, İdil Elveriş’e göre amacından daha fazlasını gerçekleştirmiştir:

Ben hepimizin yaşadığı kadına karşı şiddeti, ayrımcılığı, cinsiyet meselelerini görünür kılmak istemiştik. Bu anlamda bunu başardık. Yani benim umduğumun çok çok ötesinde bir şeyi başardık bence. Bu da Türkiye'nin gündemine kadınların yaşadığı ve bunun böyle sadece işte sokakta, kamu vasıtasında olan bir şey olarak değil, her yerde evde özel ders alırken de hasta yatağında yatarken hasta bakıcıdan da okulda da her yerde olabilen bir şey olduğunu göz önüne sermeyi ve ülkenin gündemine oturtmayı- ki o zamandan beri de zaten her gün bir şey duyuyoruz- başardık. Dolayısıyla amaç o anlamda bence hâsıl oldu. Ama onun dışında başka şeylere de gitti bence. Yani kadınlar bu hikâyeleri paylaşarak bir sorunun görünmesini sağladılar çünkü zaten sorunu kabul etmiyordu ki hiç kimse. (...) Ama onun dışında kadınlar aslında ne kadar güçlü olduklarını gördüler. Çünkü bu onların da kendilerini güçlendirmesinin bir aracı oldu yani “ben artık bir kurban değilim, ben yalnız değilim, benim gibi bir sürü kadın var hatta bu kadınlık halinin bir parçası”, bunu görmüş oldular. Bir başka şey de güçlerinin farkına vardılar, yani hem bunu paylaşarak kendilerinin yalnız olmadığını gördüler hem de toplumun gündemini değiştirebilmeyi başaracak güçte olduklarını gördüler. Dolayısıyla, problemi görünür olmakla yola çıkılmıştı, çok daha başka şeyler bunun üstüne konulabildi diye düşünüyorum. (İdil Elveriş, kişisel görüşme, 27 Mart 2019).

Kadınlar kampanyaya katılarak sadece kendi hikâyelerini paylaşmamışlar aynı zamanda Türkiye'deki erkek şiddeti ile mücadele etmek isteyen kurum ve aktörler için de veri havuzu oluşturmuşlardır. İdil Elveriş'e göre #sendeanlat etiketi altında yapılan paylaşımlar; erkek şiddetiyle ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılar, gazeteciler, kamu kurumları ve STK'lar için “dijital envanter” oluşturmuştur:

Bu ülkede hiçbir kadın kuruluşunun belki devletin sahaya gidip toplayamayacağı verileri oluşturduk ve biz oraya girsek belki de bunun atıyorum %20'sinin okullarda, %10'nun polisle, %30'unun sokakta, toplu taşımada gerçekleştiği gibi inanılmaz verilere ulaşabilecek bir duruma geldiğimizi görebiliriz. Bu da çok değerli bence. (URL 1).

Araştırmalar aracılığıyla toplanması uzun zaman alabilecek olan verilerin kısa bir sürede kolektif olarak bir etiket altında bir araya getirilmesini sağlayan #sendeanlat kampanyası, kadına yönelik şiddete ilişkin envanter yaratmasının yanı sıra, <https://sendeanlat.harassmap.org/tr> adresli bir platform oluşturulmasına da esin kaynağı olmuştur. “Kamusal alanda meydana gelen cinsel taciz ve cinsel saldırı olaylarının verisini tutarak bu sorunun görünürlüğünü arttırmaya ve savunuculuğu güçlendirmeye katkı sağlama” amacındaki platformun (URL 9) koordinatörü Gizem Dikmen, platformun kuruluşunu şu şekilde anlatmıştır:

Sen de Anlat platformu, Mısır'daki *HarassMap* adlı platformun Türkiye uzantısı. Geçtiğimiz Ekim ayında *HarassMap* ekibiyle tanıştıktan sonra Kadın Çalışmaları Derneği iş birliği ile İstasyon TEDÜ Sosyal İnovasyon Merkezi'nde platformu oluşturmak için çalışmaya başladık. Bu noktada Mısır'daki *HarassMap* ekibi de bizi teknik bilgileri ve birikimleri ile destekledi. Site geçtiğimiz hafta yayına girdi ve insanlara ulaşmaya başladık. (URL 10).

Fiziksel bir merkezden yoksun olan toplumsal hareketlerin İnternette sürdürülebilir olması (Kavada, 2010: 117) hareketlerin devamlılığı ve sürdürülebilirliği açısından önemlidir. *#sendeanlat* kampanyası da birkaç günlük bir kampanya olarak kalmamış, daha sonra gerçekleştirilecek olan sosyal medya kampanyaları için de bir örnek teşkil etmiştir.² İdil Elveriş de *#sendeanlat* kampanyasının yarattığı kamusal alanın hala canlı olduğunu belirtmektedir: “Yani biz bugün Türkiye’de 4 senedir sabah akşam cinsel şiddet, cinsel taciz konuşuyorsak, bu sayede konuşuyoruz ve bence kadınlar bu hareketle şeyi de öğrendiler, talep etmek durumundasın (...) yani bunu yarattığı devinim bitmiş değil bence” (İdil Elveriş, kişisel görüşme, 27 Mart 2019).

Dijital Bilinç Yükseltme Grubu Olarak *#sendeanlat*

Kampanya aracılığıyla, kadınların taciz ve tecavüz hikâyelerini anlatarak toplumda kadına yönelik şiddetin görünür olmasını ve kadınların dayanışma göstermesini hedefleyen İdil Elveriş, kampanyanın konuya ilişkin farkındalığı artırarak “ağıta” ve grup terapisine dönüşümünü belirtmektedir (URL 5). Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı gönüllüsü uzman psikolog Feride Yıldırım da kampanyanın “sanal destek terapi grubu” gibi işlediğini düşünmektedir (URL 11). *#sendeanlat* kampanyasını bilinç yükseltme gruplarına benzetebilmek için bell hooks’un bilinç yükseltme grupları için söylediklerine bakmak gerekir:

İncinmiş ve sömürülmüş birçok kadın, bilinç yükseltme grubunu bir terapi aracı olarak kullanıyordu. Burası onların mahrem yaralarının üzerindeki kabukları kaldırdıkları, bu yaraların derinliğini açığa çıkardıkları yer oluyordu. İtirafıta bulunma ve adeta günah çıkarma edimi üzerine temellenen bu boyut, bir sağaltım ritüeli atmosferi yaratıyordu. Bilinç yükseltme yoluyla, kadınlar işteki ve evdeki ataerkil güçlerle mücadele etme gücü kazanıyorlardı. (hooks, 2016: 20).

Kadınlar için bir “sağaltım” aracı olarak işlev gören bilinç yükseltme gruplarının temelinde “iletişim ve diyalog” bulunmaktadır (hooks, 2016: 20). *#sendeanlat* kampanyası da kadınların uğradıkları şiddet hakkında kamusal alanda konuşabilmelerini sağlamıştır. Köker’e göre (2015: 705) kadınların konuşabilmesi, kadın kamusal alanının oluşmasında önemlidir çünkü

Her kadının deneyiminin konuşulabildiği bilinç yükseltme toplantılarından kamusal konuşma becerilerinin geliştirilmesini amaçlayan çalışmalara kadar oldukça geniş bir yelpazede yer alan konuşabilirlik halinin esas alınması, politikanın bu çekici alanının kadın politikasının temelini yerleştirildiğini gösterir. Dayanışmanın kaynağı ortak tarihsel deneyimlere ve direnme tarzlarına dayandıran ortaklıkların dilini çözme, kadın kamusal alanı içinde konuşmanın anlamını ortaya çıkarmaktadır.

1980’lerdeki bağımsız kadın hareketinin ev içi şiddeti kamuoyu gündemine taşımaya başarması gibi, *#sendeanlat* kampanyasına katılan kadınlar, Türkiye’de tacizin ve tecavüzün yaygınlığını ortaya koymuştur. Bu açıdan, *#sendeanlat* kampanyası bir yandan yeni kavram-

² Bu noktada, *#sendeanlat* kampanyasının, tüm dünyada ses getiren *#metoo* hareketinden iki yıl önce gerçekleştirilmiş olduğunun da altının çizilmesi gerekmektedir.



sallaştırmaların geliştirildiği bir alan (Aykaç, 2016: 39), diğer yandan “şiddetin korkmadan anlatılmasının (...) mağduru failleştirci söylemlere karşı çıkmanın sahici yollarından biri” haline gelmiştir (Sarıtaş, 2015: 280). Bu durum, kadına yönelik şiddet olgusunun, kamusal alanda politik bir mesele olarak tartışılmasını da mümkün kılmıştır. Kadına yönelik şiddetin kamusal alanda konuşulmaya başlanması kadınların bu konu hakkında hak talep etmeye ve seslerini duyurmalarına da imkân tanımaktadır. İdil Elveriş’e göre *#sendeanlat* kampanyasına katılan kadınlar sadece cinsel şiddeti görünür kılmamış aynı zamanda bu konuya ilişkin haklarını da yüksek sesle talep etmeye başlamışlardır:

Kadınlar şiddet sorununu sadece görünür kılmakla kalmıyorlar, bir hukukçu ve belki bir siyaset bilimci olarak bunu da söylemem lazım, hak farkındalıkları inanılmaz artmış olduğu için bu sorunlara hukuk sistemi üzerinden çözüm de talep ediyorlar. Bunlar için sosyal medya kampanyaları da gerekirse düzenliyorlar. Dolayısıyla olay sadece “biz bunları dile getirdik, ee ne yapalım ağıtımızı yaktık, acılarımızı paylaştık” değil. (...) Bunlar da çok önemli ama bunlara hukuki yollardan hak farkındalığınız artmış olarak çare aramak da çok çok önemli çünkü kurumları zorluyorsunuz. Yani kurumları size cevap vermeye ki bunu içerisinde yargı da var, kolluk da var, size cevap verir olmaya, basın da var, yani basına da diyorsunuz ki “niye mağduru gösteriyorsun, faili göster”. Yani dolayısıyla birçok yönden baskı kurarak haklarınızı talep edebiliyorsunuz. Bence bu çok çok önemli bir şeydi. (URL 12).

Sonuç

Halkla ilişkilerde yönetsel yaklaşım, halkla ilişkiler pratiğini yalnızca kurumların gerçekleştirdiğini ileri sürerek kamuların halkla ilişkiler kampanyalarının başlatıcıları olduğu toplumsal örnekleri görmezden gelmektedir. Ancak 2000’li yıllardan itibaren, halkla ilişkiler literatüründe halkla ilişkilerin örgütü değil, toplumu etkin kılmaya yönelik bir pratik olduğuna yönelik (Heath, 2009) yaklaşım filizlenmeye başlamıştır. Bu çalışma, halkla ilişkiler kampanyalarının yürütücüsü olan kamuların, halkla ilişkiler taktiklerini ne şekilde kullandıklarını kadına yönelik şiddet konusu özelinde incelemiştir.

#sendeanlat kampanyası üzerine yapılan analiz sonucunda, kadınların kadına yönelik şiddet gibi toplumsal bir mesele hakkında kamusal tartışmayı başlatırken halkla ilişkiler taktiklerini kullandıklarını ortaya koymuştur. *#sendeanlat* kampanyasının lideri İdil Elveriş, toplumsal gündemi yakalayabilmiş, samimi ve hatırdaki kalan slogan/etiket kullanmış, kampanyanın anonim kalmasını dolayısıyla kampanyanın kitleleşmesini sağlamış ve tüm bunları kadın hareketinin deneyim repertuarından yararlanarak yapmıştır. Bu taktikler sayesinde, kadınlar *#sendeanlat* kampanyasına kendi deneyimlerini anlatarak katılmış ve kamuoyunda kadına yönelik şiddete ilişkin gündem yaratılabilmektedir. Türkiye’de kadına yönelik şiddetin ne kadar yaygın olduğunu ortaya koyan kampanya, kampanyaya katılan kadınların hikâyelerini okuyan kadınların da dayanışma geliştirmesini mümkün kılmıştır. Kampanya aynı zamanda kadına yönelik şiddetin özel alana ait bir mesele değil, politik ve kamusal bir mesele olduğunu ortaya koymuştur.

Kadına yönelik şiddete ilişkin kamusal tartışmayı başlatan kampanya, kadınların şiddete

yönelik farkındalıklarını artıran, kadın dayanışmasına güçlendiren ve kadınların yaşadıklarını şiddet olarak tanımlayabileceklerini fark etmelerini sağlayan bir kadın kamusalılığı yaratmıştır. Bu nedenle, kampanyayı 1980’lerde İstanbul’da ve Ankara’da bağımsız feminist kadınların gerçekleştirdiği bilinç yükseltme gruplarının dijital versiyonu olarak konumlandırmak mümkündür. Kampanya aracılığıyla kurulan kadın kamusalılığı, paylaşım, diyalog ve dayanışma ile mümkün olabilmıştır.

#sendeanlat kampanyası, halkla ilişkiler pratiğinin dönüşüm halinde olduğunu da ortaya koymuştur. Öncelikle, kampanya halkla ilişkiler kampanyalarının sadece kurumlar tarafından değil kamular tarafından da başlatılabileceğinin güncel bir örneği konumundadır. Aynı zamanda, kampanya kamuların kaynak ve güç bakımından kurumlardan daha pasif bir konumda olduğu yönündeki yaklaşımın günümüz kamularını anlamakta yeterli olmadığını göstermiştir. Bu bakımdan, kampanya halkla ilişkiler kampanyalarını başlatan “kadınların egemen değerleri alkışlayan ve seyreden bir *onay mercii* olarak değil, ataerkil düzeni eleştiriye tabii tutan ve mizojinik yapılar/pratiklere direnen bir *eleştirel mercii*” (Akçay, 2020: 278) olabildiğini ortaya koymuştur.

#sendeanlat kampanyası, aynı zamanda, halkla ilişkiler pratiğinin “toplumsal konular hakkında kamusalılığın inşa edildiği, kamuoyunun/kamuoyu baskısının yaratıldığı ve kamusal alana farklı kamuların katılımının” sağlandığı “etkileşim mevkileri” oluşturabildiğini göstermektedir (Akçay, 2020: 292). Zira kadınlar, halkla ilişkiler taktikleri aracılığıyla kendi deneyimlerini anlatarak dayanışma göstermiş ve kadına yönelik şiddeti kamusal tartışmada toplumsal ve politik bir sorun olarak işaretleyebilmiştir.

Kaynakça

Akçay, E., (2020), "Halkla İlişkilere Toplumsal Yaklaşım: Kadına Yönelik Şiddet Karşısı Dijital Kampanyalar Üzerine Bir İnceleme," Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Aktaş, M., ve Akçay, E., (2019), "Dijital Savunuculuk Örneği Olarak 'Özgecan Yasası' Change.Org İmza Kampanyası", Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, C. 6, S. 2, s. 305-336. doi: <https://doi.org/10.17572//mj2019.2.305336>

Atkin, C. K., ve Rice, R. E., (2013), "Theory and Principles of Public Communication Campaigns", R. E. Rice ve C. K. Atkin (ed.) içinde, Public Communication Campaigns, California: SAGE, s.16-50.

Aykaç, Ç., (2016), "Open Space: 'You Tell It Too'", Feminist Review, C. 112, S.1, s. 92-94. doi: <https://doi.org/10.1057/fr.2015.59>

Dede Özdemir, Y., (2015), "Taciz Anlatılarında Cinsiyetçi Söylemlerin Yeniden İnşası: #sendeanlat", Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Araştırmalar Dergisi, C. 2, S. 2, s. 80-103. doi: <https://doi.org/10.17572/mj2015.2.80103>

Downing, J. D. H., Villarreal Ford, T., Gil, G., ve Stein, L., (2017), Radikal Medya: İsyancıların İletişimi ve Toplumsal Hareketler, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Earl, J., ve Kimport, K., (2011), Digitally Enabled Social Change: Activism in the Internet Age, Cambridge, MA: MIT Press.

Edwards, L., ve Hodges, C. E. M., (2011), "Introduction: Implications Of A (Radical) Socio-Cultural 'Turn' in Public Relations Scholarship", L. Edwards ve C. E. M. Hodges (ed.) içinde, Public Relations, Society and Culture: Theoretical and Empirical Explorations, New York: Routledge, s.1-14.

Gerbaudo, P., (2012), Tweets and the Streets: Social Media and Contemporary Activism, London: Pluto Press.

GREVIO İlk Değerlendirme Raporu Türkiye (2018), <https://ailevecalisma.gov.tr/media/3825/grevio-rapor-turkce5bd99d7dbb799.pdf>, Erişim tarihi: 26.10.2019.

Grunig, J. E., (2005), "İletişim, Halkla İlişkiler ve Etkin Örgütler: Kitaba Genel Bir Bakış", J. E. Grunig (ed.) içinde, Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik, İstanbul: Rota Yayınları, s. 11-40.

Harrison, K., (2011), Strategic Public Relations: A Practical Guide to Success, South Yarra: Palgrave Macmillan.

hooks, b., (2016), Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika, İstanbul: bgst Yayınları.

Kavada, A., (2010), "Activism Transforms Digital: The Social Movement Perspective", M. Joyce (ed.) içinde, Digital Activism Decoded: the New Mechanics of Change, New York: International Debate Education Association, s. 101-118.

Kesen, B., (2017), *Affective and Emotional: Turkish Women's Engagement with #sendeanlat*, Yüksek Lisans Tezi, Lund: Lund University Media and Communication Studies.

Köker, E., (2015), "Saklı Konuşmalar", M. Özbek (ed.) içinde, *Kamusal Alan*, İstanbul: Hil Yayın, s. 695-706.

Motion, J., Heath, R. L., ve Leitch, S., (2016), *Social Media and Public Relations: Fake Friends and Powerful Publics*, New York: Routledge.

Sarıtaş, E., (2015), "Özgecan Aslan Eylemleri ve Feminist Hareket Üzerine Düşündürdükleri", *Mülkiye Dergisi*, C. 39, S. 2, s. 273-281.

Sills, S., Pickens, C., Beach, K., Jones, L., Calder-Dawe, O., Benton-Greig, P., ve Gavey, N., (2016), "Rape Culture and Social Media: Young Critics and a Feminist Counterpublic", *Feminist Media Studies*, C.16, S. 6, s. 935-951. doi: 10.1080/14680777.2015.1137962

Tench, R., ve Yeomans, L., (2017), "What Next? Future Issues for Public Relations", R. Tench ve L. Yeomans (ed.) içinde, *Exploring Public Relations: Global Strategic Communication*, Harlow: Pearson, s. 538-560.

Yin, R. K., (2003), *Case Study Research: Design and Methods*, California: Sage.

URL 1: <https://www.youtube.com/watch?v=RtF8-340bao>

URL 2: <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2551/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2015-yili-raporu>

URL 3: <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/toplum-bu-insanlari-uretiyor>

URL 4: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiye-ozgecanaslani-konusuyor>

URL 5: https://www.youtube.com/watch?v=DLW5ZmvQX_Q

URL 6: <http://www.diken.com.tr/sendeanlat-su-itibariyle-tweet-sayisi-515-bin-611/>

URL 7: <http://www.milliyet.com.tr/-biz-de-anlattik/pazar/haberdetay/22.02.2015/2017412/default.htm>

URL 8: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42666440>

URL 9: <https://sendeanlat.harassmap.org/tr/biz-kimiz>

URL 10: <https://journo.com.tr/sen-de-anlat-yayinda-faillerin-cesaretlenmesinin-onun-gecilecegine-inaniyoruz>

URL 11: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/02/150216_sendeanlat

URL 12: <https://www.youtube.com/watch?v=jZqsDpr5nss>

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN RUH SAĞLIĞI BOYUTU

Uzman Psikolog Şenay Ölmez

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları

Giriş

İnsanın içinde yaşadığı ailenin, çevrenin ve toplumun; ruh sağlığı açısından önemli bir yeri vardır. Olumlu yaşam olayları sağlamlığı, olumsuz yaşam olayları da sağlıksızlığı başlatır. Doğal afetler gibi kontrol edilemeyen olumsuz yaşam olayları engellenemez. Önemli olan, insanın kendi eliyle yarattığı olumsuz yaşam olaylarının önüne geçilebilmesidir. Bunlardan en önemlisi engellenebilir olanı “şiddettir”.

Önlenebilir olmasına rağmen yaşamın birçok alanında şiddet davranışlarını görmek mümkündür:

- Kişinin kendine yönelik uyguladığı şiddet
- Kadına yönelik şiddet
- Çocuğa yönelik şiddet
- Aile içi şiddet
- Kişilerarası şiddet
- Trafikte şiddet
- Mobbing
- Sağlık personeline yönelik şiddet
- Sporda şiddet
- Akran zorbalığı
- Flört şiddeti

Şiddeti genel olarak, “kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik zarar görmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün engellenmesini içeren toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen zarar verici her tür tutum ve davranış” şeklinde tanımlanabilir. Şiddet, kişinin kendine, bir başkasına veya bir gruba karşı yaralama, psikolojik zarar ve yoksunlukla hatta ölümle sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı yüksek olan kasıtlı güç kullanma ya da kullanma tehdidi şeklinde de tanımlanabilir (WHO, 2002).

Dünyada 1960'lerden itibaren etkili hale gelmeye başlayan kadın hareketinin çabalarıyla kadına yönelik aile içi şiddet, toplumların gündemine girmeye başlamış ve son 30 yılda en önemli insan hakları ihlallerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Nitekim, Dünya Sağlık Örgütü 2002 yılında “şiddet ve sağlık” üzerine kapsamlı bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda, küresel boyutta şiddet olgusu üzerinde farkındalık artırılmaya çalışılmış ve bir halk sağlığı sorunu vurgusu yapılmıştır. Türkiye’de ise kadına yönelik aile içi şiddet, 1980’li yılların sonunda etkin olmaya başlayan kadın hareketinin çabalarıyla gündeme gelmiştir.

Kadına yönelik şiddet diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de sorun olan en temel konulardandır. Ülke genelinde mücadele edilmesi gereken temel sosyal sorunlardandır. Kadına yönelik şiddet insan hakları ihlalidir. 1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, "Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirisi"nde "Kadına karşı şiddet ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir şiddet eylemi veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" olarak tanımlanmıştır.

Kadına yönelik şiddet kadınlara kadın oldukları için uygulanan, insan hakları ihlaline yol açan ve şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı kapsar. Kadına yönelik şiddete, yaşadığı ortamda maruz kalması ise aile içi şiddeti içerir. Aile içi şiddet, eş ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti içerir. Her 20 saniyede bir aile içi şiddetin gerçekleştiği ve bu olayların %70'inin yaralanmayla sonuçlandığı düşünüldüğünde aile içi şiddetin yaşamı zorlaştıracak düzeye olduğu acı bir gerçektir.

Özellikle yaşadığı şiddeti kimseye anlatamayan kadınların oranının %48,5 olması, acil önlemler almamızı gerekli kılmaktadır (KSGM, 2008). Aile içi şiddeti diğer şiddetlerden ayıran bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bunun en önemli nedeni birlikte yaşanan tüm bireyleri etkilemesidir. *Özellikle çocukların kişilik gelişiminde travmalara neden olmasıdır. Çocuğun sorun çözme yöntemi olarak şiddeti uygulaması, yani öğrenmesidir.* Böylece şiddet kuşaklara aktarılabilir. Bir diğer özelliği, tekrarlanma olasılığının yüksek olması ve yaralanma hatta ölümlerle sonuçlanabilmesidir.

Şiddetin çözümünde aile içi şiddet öncelikle ele alınmalıdır. Şiddetin, ailede öğrenme ve rol model alma ile davranışa yansıdığı ve bir çözüm yöntemi olarak kullanıldığı düşünüldüğünde konunun önemi daha da artmaktadır. Bu bağlamda, ailede ve çocukluk yaşantılarında şiddetle ilgili tutum ve davranışlar önemsiz olarak gündemde tutulmalıdır. Aile, çocuğun ruhen ve bedenen sağlıklı, mutlu, huzurlu ve kendini güvende hissettiği bir ortam olması gerekirken şiddetin yaşandığı yer olmaktadır. Oysa aile, sevgi ihtiyacının karşılandığı ve kadının ve çocuğun korunduğu bir ilişki ağıdır. Ancak bu şekilde kendine güvenen ve kendini ifade eden bireyler yetişir. Çocukluk döneminde aile içinde istismar yaşayan bireyler ruhsal sorunlar açısından risk altındadır. Bu bireyler kurdukları ilişkilerde kendini ifade etmekte zorlanan, kendini koruma çabaları sergileyen, kızgın ve öfkeli olabilmektedirler. O halde öncelikle sağlıklı aile, sağlıklı çocuk yetiştirme, sağlıklı birey, sağlıklı kadın, erkek... Tüm bunlar aile içi şiddetin öncelikle ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Aile içi şiddet baba, erkek kardeş gibi birçok kişi tarafından uygulanabildiği gibi en çok da eş tarafından uygulanmaktadır (Yıldırım, 1996). Bu bağlamda, eş şiddeti; şimdiki eşler ya da önceki eşler arasında geçmişte yaşanmış ya da yaşanmakta olan duygusal, fiziksel veya cinsel istismar şeklinde tanımlanabilir (Goodman, 1995). Eşler arasında yaşansa da, biliyoruz ki, bu duruma şahit olan çocuklar, psikolojik şiddetle baş başa kalmaktadır. Kaygıları ve korkuları artmaktadır. Annenin yaşadığı şiddete şahit olmak yıkıcı, ezici ve ciddi bir üzüntü kaynağı olarak devam edecektir. Okul öncesi çocuklar, gelişimsel süreçte zorluklar yaşamakta, kabus görebilmekte ya da uyku sorunları yaşamaktadırlar. Okul çağındaki çocuklar ise depresyon, kaygı, korku gibi farklı psikolojik problemler göstermektedirler.

Şiddete maruz kalan ya da şahit olan çocuklar özellikle ergenlik döneminde akranlarına

karşı şiddet kullanabilmektedirler. Şiddet görerek büyüyen çocuklar, davranışlarını ve duygularını kontrol etmekte zorlanmaktadır. Karşılaştıkları engellenmeler, uyum sorunlarını artırmakta ve yoğun ilişki sorunları ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Aile ortamında hissedemedikleri “derinlerdeki sevgi ve ilgi ihtiyaçları” yanlış kararlar almalarına neden olabilmektedir. Nitekim, “sokak çocuklarının çoğunluğunun evde yaşanan şiddetten kaçtığı” düşünüldüğünde şiddetin sonuçları kuşaklara miras kalmaktadır. Ne yazık ki, bu çocukların birçoğu madde bağımlılığı gibi önemli sorunların içinde ötekileştirilmektedir.

Şiddetin nedeni ve kaynağı ne olursa olsun eş şiddeti kadına yönelik bir dolu istismarı beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı ortaya çıkan ayrımcılık, kadının kültürel değersizleştirilmesi ve kimliksizleştirilmesi, ev içinden başlayan ve tüm topluma yayılan kadına yönelik şiddet eğilimlerini artırmaktadır. Kadın, kendini huzurlu hissetmesi gereken evinde, güvende hissetmesi gereken eşinden şiddet görmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın üzerinde hak iddia eden, erkek egemen toplum temelli bir anlayış ve bu anlayışla şekillenen davranış modelleri, gelecekte şiddeti artıran en önemli faktör olarak karşımızda durmaktadır. Ülke, sınıf, eğitim gözetmeksizin gerçekleşen eş şiddetini artıran bazı faktörler vardır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Toplumsal düzeyde erkek egemen toplum,
- Şiddeti normal karşılama eğilimi,
- Çatışma çözümünde şiddetin genel kabul görmesi,
- Çocukluk yaşantısında şiddetin olması,
- Şiddetin normalleştirilmesi.

Tüm bunların sonucunda bireysel düzeyde kadınların şiddetin varlığını baştan kabulü, kadına olan şiddeti meşrulaştırmakta kadının da kendini koruma davranışlarını ve arayışını engellemektedir.

Eş şiddetini dört ana başlık altında inceleyebiliriz:

Fiziksel Şiddet: Yumruklama, tokat atma, vurma, ısırma, çimdikleme, tekmeleme, saç çekme, itip kakma, yakma, boğazını sıkma, bir aletle vurma.

Ekonomik şiddet: Ekonomik özgürlüğü kısıtlama, eve para bırakmama veya çok az bırakma, sürekli hesap sorma, parayı kullanarak aşağılamaya çalışma.

Psikolojik Şiddet: Toplum içinde küçük düşürme, küsme, baskı uygulama, intihar etme tehdit etme, çocukları uzaklaştırma, yalanlar söyleme, görmezden gelme, önemsememe, aile görüşmelerini sınırlandırma, engelleme, güven kırıcı davranışlar sergileme, bilgi saklama, kıskançlık, gözdağı verme, tehdit etme.

Cinsel Şiddet: İstenmeyen cinsel davranışları yapmaya zorlama, istenmediği halde cinsel ilişkiye zorlama, cinsel yönelimine bağlı davranışları değersizleştirme, taciz etme, cinsel ilişki sırasında güç kullanma.

Günümüzde, fiziksel şiddet; kadını sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlamak, cinsel şiddet; çocuk doğurmaya zorlamak, psikolojik şiddet; kadının gelişime engel olmak, ekonomik şiddet; çalışmasına, üretmesine engel olmak şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

Şiddetin döngüsü ne yazık ki önlemler alınmaz ise devam etmektedir. Bu döngü, kadın için önemli bir stres kaynağıdır. Bu nedenle, yaşananları hem fiziksel hem de psikolojik olumsuz etkileri nedeniyle bir ev içi şiddeti, travma olarak değerlendirilebiliriz. Eş şiddetini travma olarak ele alışın önemli bir nedeni, doğal afet ya da bir yabancıdan değil, kadının en yakınından, eşinden kaynaklanmasıdır. Kadının evlendiği, güvendiği, çocuk sahibi olduğu eşinden şiddet görmesidir. Özellikle maddi bağımsızlığı olmayan kadınlar için durum son derece karmaşık hale gelmekte ve başa çıkma zorlaşmaktadır (Subaşı ve Akın, 2003).

Travma yaşantıları ruh sağlığı sorunlarının en önemli nedenlerindedir. Kişinin ruhsal dengesini bozmakta ve dayanıklılığını azaltarak psikiyatrik rahatsızlıklara yatkın hale getirebilmektedir. Bu nedenle, eş şiddeti psikolojik bir travma kaynağıdır. Kişiyi çok korkutan, dehşet içinde bırakan, çaresizlik duyguları yaratan olaylar, uzun süren ruhsal sorunlara yol açmaktadır. Ruhsal travmalardan sonra sık görülen rahatsızlıklardan biri depresyondur.

Depresyonun en sık görülen belirtileri aşağıdaki gibidir:

- a) İsteksizlik
- b) Halsizlik
- c) Moral bozukluğu
- d) Uyku ve iştah bozukluğu
- e) Hayattan zevk alamama

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB)

Travma yaşayan kişilerde, kaygı bozuklukları ve depresif sorunların yanı sıra en sık karşılaşılan kaygı sorunu Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), bir psikiyatrik sendromdur (DSM-IV, 1994). TSSB’da uykusuzluk, kâbuslar, olaylar ilgili anıların rahatsız edici biçimde sık sık hatırlanması, sürekli olarak olayın tekrarlanacağı korkusu ve bu nedenle diken üstünde hissetme, kolay irkilme, çabuk sinirlenme, gelecekle ilgili plan yapamama, yabancılaşma (başkaları beni veya yaşadıklarımı anlamıyor hissi) ve olayı hatırlatan durumlarda huzursuz olma davranışları görülür.

Bu belirtiler çoğu kişide travmayı izleyen günlerde görülür ve genellikle birkaç hafta içinde kendiliğinden düzelir ancak bazı kişilerde aylarca hatta yıllarca sürebilir. TSSB, uzun yıllar sürebilen ve ciddi işgücü kaybına yol açabilen bir hastalıktır. TSSB, diğer ruhsal hastalıklarla birlikte görülebilir. Şiddet olmamış gibi davranan, unutmaya çalışan kişilerde, hastalığın iyileşmesi gecikirken, sorunlar için yardım arayan, sorunlarını başkalarıyla paylaşan, hakkını arayan kişilerin daha çabuk iyileştiği dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda, şiddet görmezden gelinemez, çözüm arayışı için çaba gösterilmelidir. Kişinin elde edebildiği sosyal destek (aile ve kurum desteği) travma sonrasında iyileşmeye olumlu etkide bulunmaktadır. Oysa sosyal destek az ise özellikle depresyon belirtilerini kadın daha fazla yaşamaktadır. TSSB’da etkilenen her 5-6 kişiden birinde belirtilerin düzelmesi uzun sürebilmekte, bazen yıllarca devam edebilmektedir. İyileşme önündeki en temel engeller; *yardım aramaya çekinme, umutsuzluk, olayı hatırlamaktan kaçınma ve insanlara güvenini kaybetmedir.*

Yaşanan Travmalara Karşı Verilen Tepkiler

Yaşanan travmaya kadın bazı tepkiler verir; yorgunluk, baş ağrısı, çarpıntı, göğüs ağrısı, baş dönmesi gibi fiziksel tepkiler; üzüntü, mutsuzluk, korku, suçluluk, hayal kırıklıkları gibi duygusal tepkiler; dikkat sorunları, bellek sorunları ve algı sorunları gibi bilişsel tepkiler; içe kapanma, ani davranış değişiklikleri, yeme sorunları gibi davranışsal tepkiler ve kişilere-rası ilişkilerden uzaklaşma ve iletişim sorunları gibi sosyal tepkiler (Subaşı ve Akın, 2003). Uyku bozuklukları yaşar ve kendine güveni büyük ölçüde zarar görür.

Özellikle cinsel şiddet yaşayan kadının yaşadığı depresyon dirençli özellik sergiler. Çünkü kadın kendini suçlar... Cinsel şiddetin fiziksel ve psikolojik şiddete eşlik ettiği durumlarda ise yoğun umutsuzluk ve çaresizlik duyguları, depresyon ve anksiyete yaşama düzeyini yükseltmektedir. Bu yakınmalar sağlık yardım arayışını artırır. Hastane başvuruları sağlık kaygıları nedeniyle artar. Oysa bu başvuruların altında yaşanan, istismar olabilir. Kadın, öğrenilmiş çaresizlik yaşamaktadır. Söz edilen bilgiler aile içi şiddetin sadece o an ile sınırlı bir olay olmadığını, yıllarca sürebilecek ruhsal sıkıntılara neden olduğunu düşündürmektedir.

Bastırılan Duygular, Daha Şiddetli Şekilde Geri Dönebilir

Kadın tüm yaşananlara rağmen ayakta kalmak için inkâr, bastırma gibi nitelikli savunma mekanizmalarına başvurmaktadır. Ancak unutulmamalı ki bastırılan duygular daha şiddetli şekliyle geri dönebilir. Özellikle farklı şiddet türlerinin bir arada yaşanması intihar eğilimini artırabilmektedir. Nitekim eşinden ya da birlikte olduğu kişiden yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddet gören kadınlar arasında yaşamının herhangi bir döneminde hayatına son vermeyi düşünme oranı (%13,3), şiddet yaşamamış kadınlardan (%3,7) 3 kat fazladır. Hayatına son vermeyi deneme ise ülke genelinde şiddet yaşamış kadınlar (%12) arasında, şiddet yaşamayanlara (%3) göre 4 kat daha yaygındır (TÜİK, 2011). Kadının kendine yönelik zarar verme davranışı yani “kendini yok etme” davranışı, yaşadığı çaresizliğin kendisidir.

Şiddet Bir Halk Sağlığı Sorunudur

Şiddet karşısında çaresiz hissedebilmekte ve yalnız kalmaktadır. Bu sorunu bireysel ya da aile sorunu olarak ele almak şiddetin devamlılığına neden olur. Oysa şiddet bireysel olduğu kadar toplumsaldır ve bugün olduğu kadar geleceği de ilgilendiren bir halk sağlığı sorunudur. Her 3 kadından 1'inin evde kocasının ya da sevgilisinin fiziksel şiddetine maruz kaldığını bilmek ve bu gerçeğe rağmen topyekün mücadelede yaşanan sorunlar ayrı bir üzüntü kaynağı olmaktadır.

Psikiyatri polikliniğine ilk kez başvuru yapan kadın hastalar ile yapılan bir çalışmada %63'ünün çocukluğunda, %62'sinin evliliğinde, %51'inin ise çocuğuna fiziksel şiddet uyguladığı bildirilmiştir (Akyüz vd., 2002). Bu bulgular, şiddetin dünü, bugünü ve yarını bağlamında, koruyucu ruh sağlığı açısından ele alınması gereken bir sorun olduğunu bir kez daha hatırlatmaktadır.

Aile içinde yaşanan şiddetin, kadınlar kadar çocukları da etkilediği unutulmamalıdır. Aile içi şiddete tanık olan ve hatta maruz kalan çocuklar çaresizlik yaşamakta, kendine olan güveni azalmakta, travma ile büyümektedirler. Bu çocuklarda kaygı bozuklukları, yeme ve uyku bozuklukları, konuşma bozuklukları ve psikosomatik belirtilerin görülme olasılığı yüksektir.

Yaşadığımız yüzyılda insan kendi eliyle yarattığı sorunlara karşı mücadele vermektedir. İnsan duygularını henüz yeterince evrimleştiremediğinden ne yazık ki düşünsel değişim, evimiz ve arabamız kadar değişemedi. Çağımız bilişim çağı ancak psikolojik gelişimde ve ilişkilerde aynı hızla gelişim gösteremedik. Bu nedenle kadına yönelik şiddetin önüne geçilebilmesi için psikoloji, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, sosyoloji, hukuk, güvenlik, siyaset, sivil toplum kuruluşları ve medya alanlarını kapsayan geniş ve bütüncül bir bakış açısının hâkim olduğu bir politikaya ihtiyaç duyulmaktadır. Önlemeye yönelik duyarlılık artırılırken kültürel özellikler ihmal edilmeden yeni modeller oluşturmak çözüm için gereklidir. *Oluşturulacak model; öncelikle sağlıklı aile ilişkileri temelli, sürekliliği olan, devamlılığı kurumsal düzeyde de desteklenen multidisipliner ve interdisipliner yaklaşım anlayışında özellikler taşınmalıdır.*

Özellikle eğitim düzeyinin yükseltilmesi hedeflenmelidir. Eğitim düzeyinin yüksekliğinin psikolojik sağlık açısından koruyucu olduğu unutulmamalıdır. Eğitim düzeyindeki yükselme, özdenetimli ve kendine güvenen kadın kimliğini desteklemektedir. Böylece ilişki sürecinde daha etkin baş etme yöntemleri bulma, etkin destek arayışı, öfke kontrolü ve stresle baş etme becerilerine olumlu katkılar sağlayacaktır. Tüm bu olumlu gelişimler kadın erkek ilişkilerinde algı düzeyinde olumlu gelişimlere neden olacaktır.

Kadın bir insandır...

Şiddeti engellemeye yönelik en temel hareket noktamız “insan insana iletişim” olmalıdır.

Lütfen dikkat: Şiddet bildirimini yapılması gereken bir halk sağlığı sorunudur. Görmezden gelerek suça ortak olabilirsiniz. Bu sorumluluğu hisseden profesyoneller bilgilendirme yapmalıdır. Erken müdahale hayat kurtarır.



Kaynakça

Akyüz G, Kuğu N, Doğan O, Özdemir L.(2002). “Bir Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Evli Kadın Hastalarda Aile İçi Şiddet, Evlilik Sorunları, Başvuru Yakınması ve Psikiyatrik Tanı”. Yeni Symposium, 40(2): 41-48.

DSM IV(1994). Amerikan Psikiyatri Birliği, Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El kitabı, Dördüncü baskı.

Goodman L.A., Dutton M.A., Harris M.(1995). “Episodically Homeless Women With Serious Mental Illness: Prevalance Of Physizal And Sexual Assault”, Am J. Orthopsychiatry, 65: 468.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM 2008).Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008–2013.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı www.morcati.org.tr

Subaşı N, Akın A. (2003). Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları. Editör: Akın A Toplumsal cinsiyet, sağlık ve kadın. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.231–47

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK 2011). İntihar İstatistikleri. Yayın No: 3695.

Türkiye Psikiyatri Derneği - www.psikiyatri.org.tr

Türk Psikologlar Derneği - <https://www.psikolog.org.tr>

World Health Organization (WHO 2002). World Report or Violence and Health. April 21, 2001.

Yıldırım G. F. (1996). “Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet. Evdeki Terör”. Mor Çatı Yayınları, İstanbul.





YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Ayşe N. Akın

Tıp Doktoru, Kadın Hastalıkları ve Doğum ve Halk Sağlığı uzmanı olup halen Başkent Üniversitesi Kadın-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü ve Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı öğretim üyesidir. Prof. Dr. Ayşe N. Akın Türkiye'nin sağlık sisteminin her basamağında çalışmış olup sağlık ocağı hekimliği, başhekimlik, Genel Müdürlük gibi görevler yapmıştır. Prof. Dr. Ayşe N. Akın 42 yıl Hacettepe Üniversitesi'nde akademisyen olarak çalışmıştır.

Yurt dışı deneyimi oldukça fazla olan Prof. Dr. Ayşe N. Akın, 4 yıl boyunca İngiltere-Southampton Üniversitesi ve London School of Hygiene'de ileri eğitim almıştır. Dünya Sağlık Örgütü Cenevre Merkez ve Avrupa Bölgesinin, yönetim ve çeşitli danışma kurullarında uzun yıllar yer almış olan Prof. Dr. Ayşe N. Akın, dünyanın pek çok ülkesine uluslararası danışman olarak hizmet sunmuştur. Halen de Cenevre-Dünya Sağlık Örgütü'nün "Toplumsal Cinsiyet Danışma Kurulu" Başkanı'dır.

Prof. Dr. Ayşe N. Akın'ın temel ilgi alanı "Kadın Sağlığı/Üreme Sağlığı ve Toplumsal Cinsiyet Ayırmacılığı (Gender)" konuları olup Dünya Sağlık Örgütü iş birliğinde kadın sağlığı ve aile planlaması konularında yürüttüğü çalışmaları Türkiye'nin sağlık politikalarına yön vermede etkili olmuştur. Örneğin, kadın sağlığı ile ilgili son derece önemli bir yasa olan 2827 sayılı "Nüfus Planlaması Yasası"nın pek çok maddesine Prof. Dr. Ayşe N. Akın ve ekibinin gerçekleştirdiği bilimsel araştırmalar temel teşkil etmiş ve yasa maddelerinde yer almıştır. Bu yasanın ileri yıllardaki etkisi ile anne ölüm nedenleri arasında %50'lerde olan sağlıksız düşüklerin payı %2'ye düşmüştür. Prof. Dr. Ayşe N. Akın benzer çalışmalarını halen sürdürmektedir. Prof. Dr. Ayşe N. Akın'ın "Kadın Sağlığı/Üreme Sağlığı/Aile Planlaması, Toplumsal Cinsiyet Ayırmacılığı ve Kadına Yönelik Şiddet" konularında çeşitli araştırma ve eserleri mevcuttur.

Prof. Dr. Nermin Yeniköse

1990 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nde Lisans, 1995 yılında Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Kurumları Yönetimi Programı'nda Yüksek Lisans, 2001 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Programı'nda Doktora eğitimini tamamlamıştır. 1993-1998 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksekokulu'nda Araştırma Görevlisi olarak görev yaptıktan sonra, 1998 yılında Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmaya başlamış ve tüm akademik unvanlarını Başkent Üniversitesi'nde almıştır.

Prof. Dr. Nermin Yeniköse 2010-2012 yılları arasında Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Yardımcılığı görevini yürütürken, 2012 yılında Başkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı olarak atanmıştır ve bu görevini yapmaya devam etmektedir. Prof. Dr. Nermin

Yeniköse, 2019 yılında Başkent Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi'nin kurulması çalışmalarını koordine etmiş ve Kurucu Müdür görevini üstlenmiştir. Ayrıca, Başkent Üniversitesi Yapay Zekâ Araştırma Merkezi'nin Müdür Yardımcısı ve Yapay Zekâ Derneği Başkan Yardımcısı olarak da görev yapmaktadır. Prof. Dr. Nermin Yeniköse bu görevlerinin yanı sıra, 2013 yılında Başkent Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Merkezi'nde KOBİ'ler için Akıllı Finansal Erken Uyarı Sistemi (AFEUS) geliştiren İZEUS Yazılım Ltd. Şirketini kurarak kadın girişimci olmuştur.

Uzmanlık alanı finans olan Prof. Dr. Nermin Yeniköse, Finansal Yönetim, Finansal Analiz, Maliyet Analizi, Risk Yönetimi gibi konularda dersler vermektedir. Prof. Dr. Nermin Yeniköse'nin araştırmaları KOBİ'ler ile sağlık sektörü üzerine odaklanmaktadır ve bu alanlarda birçok ulusal ve uluslararası projede yönetici olarak görev aldığı gibi makaleler ve kitaplar da yayımlamıştır. Prof. Dr. Nermin Yeniköse'nin ulusal ve uluslararası yayın evleri tarafından yayınlanmış kitapları ve kitap bölümleri arasında ilk baskı yıllarına göre; Sağlık Kurumlarında Maliyet Yönetimi (2002), Data Mining Applications for Empowering Knowledge Societies (2008), Sağlık İşletmelerinde Finansal Yapı ve Planlaması (2008), Sağlık Kurumlarında Finansal Yönetim (2009), Surveillance Technologies and Early Warning Systems (2010), Antakya Mobilya ve Ayakkabıcılık Sektörel Araştırması (2011), Sağlık Kurumlarında Maliyet Yönetimi (2013), Technology and Financial Crisis: Economical and Analytical Views (2013), Sağlık Sektöründe Hizmet ve Hastalık Maliyet Analizi (2014), Systems and Systems Thinking (2020) ve Girişimciliği Temelleri (2020) yer almaktadır.

Prof. Dr. G. Senem Gençtürk Hızal

1998 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı'ndan 2002 yılında yüksek lisans, 2008 yılında doktora derecesi aldı. 1999 yılında araştırma görevlisi olarak başladığı akademik hayatını Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde İletişim ve Tasarımı Bölümü'nde öğretim üyesi olarak sürdürmektedir. Halkla ilişkiler, reklam ve iletişim tarihi akademik ilgi ve çalışma alanlarıdır. Ulusal ve uluslararası çok sayıda projesi, makalesi, bildirisi, kitap bölümü olan Prof. Dr. G. Senem Gençtürk Hızal'ın "Türkiye'de Modernleşmeyi Reklam Metinlerinden Okumak 1928-1950" ve Melike Aktaş Yamanoğlu ve B. Pınar Özdemir ile birlikte "Halkla İlişkiler Tarihi: "Kurumsallaşma Yılları 1960-1980" isimli kitapları da bulunmaktadır. Prof. Dr. G. Senem Gençtürk Hızal, Halkla İlişkilere Giriş, Reklama Giriş, Marka Yaratma, Reklamcılık Uygulamaları lisans derslerini; İletişim ve Halkla İlişkiler, Halkla İlişkilerde Uygulama Örnekleri, Reklam ve İletişim yüksek lisans derslerini yürütmektedir.

Prof. Dr. G. Senem Gençtürk Hızal, Başkent Üniversitesi'nde Rektör Danışmanlığı, İletişim ve Tasarımı Bölüm Başkanlığı, Kurumsal İletişim Koordinatörlüğü Danışmanlığı, Yaratıcı Kültür Endüstrileri Merkezi Danışma Kurulu Üyeliği ile Ankara Üniversitesi İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Danışma Kurulu Üyeliği görevlerini de sürdürmektedir.

Doç. Dr. Münevver Çağın

17 Aralık 1967 tarihinde Lefkoşa'da doğdu. 1989 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1991 yılında Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü'nde Yüksek Lisans, 1998 yılında Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Anabilim Dalı'nda Doktora eğitimini tamamladı. 2009 yılında Halkla İlişkiler Anabilim Dalı'nda Doçent unvanını aldı.

Cumhurbaşkanlığı Dairesi'nde çalışan ve Müzakere Heyeti, Danışma Kurulu ve Teknik Komitelerde görev alan Doç. Dr. Münevver Çağın, Kıbrıs konusundaki teknik bilgilere sahiptir. 2020-2021 yıllarında Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü ve İki Taraflı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi'nin Türk Başkanı görevlerini yürütmüştür.

1992-1993 yıllarında İzmir Yeni Asır Gazetesi'nde Dış Haberler servisinde çalışan Doç. Dr. Münevver Çağın, 2007-2009 yılları arasında İzmir Yenigün Gazetesi'nde köşe yazarlığı yaptı. 1994-1996 yılları arasında Bayrak Radyo Televizyon Kurumu (BRTK) Halkla İlişkiler ve Reklam Bölümü sorumluluğunu yürüten Doç. Dr. Münevver Çağın, 1997-1999 yılları arasında Yakın Doğu Üniversitesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümlerinin kurucu Başkanlığını yaptı.

Bürokratik yaşamı ve akademik çalışmalarını birlikte yürüten Doç. Dr. Münevver Çağın, 2006-2010 yılları arasında Cumhuriyet Meclisi tarafından dört yıl görev yapmak üzere YÖDAK (Yüksek Öğretim Planlama, Denetleme, Akreditasyon ve Koordinasyon) Kurulu üyeliğine seçildi. Doç. Dr. Münevver Çağın, iki yıl boyunca ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) toplantılarında YÖDAK'ı temsil etti.

Doç. Dr. Münevver Çağın, 2010-2012 yıllarında Lefke Avrupa Üniversitesi'nde Tanıtımdan Sorumlu Rektör Yardımcısı olarak görev yapmıştır. Üniversite'nin yurtdışı tanıtım programları yanı sıra Spor Birimi, Kütüphane, Yaşam Boyu Eğitim Merkezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Öğrenci Dekanlığının sorumluluğunu yürütmüştür. Görevi süresince medya kurumları ve sivil toplum örgütleri ile ilişkileri geliştirme ve birçok iş birliği çalışmalarında bulunmuştur. Aynı zamanda çevre okulları ve Üniversite iş birliğiyle çocuklar ve gençler için spor faaliyetleri, sivil toplum örgütleri ile eğitim ve sosyal dayanışma ve kadın örgütlerinin güçlendirilmesi gibi birçok sosyal sorumluluk projesinin yürütülmesinde öncülük yapmıştır.

Akademik çalışmaları çerçevesinde, yurt dışında ve Türkiye'de birçok uluslararası konferansa katılarak bildiriler sunan Doç. Dr. Münevver Çağın'ın; siyasal iletişim, propaganda, kamuoyu oluşturmada medyanın rolü, kurumsallaşma, etkili iletişim, sosyal sorumluluk projeleri ve itibar yönetimi, kamu yönetiminde ve özel sektörde halkla ilişkilerin yeri ve önemi üzerine makaleleri bulunmaktadır. Doç. Dr. Münevver Çağın, Kişilerarası Etkili İletişim, Takım Çalışması, Problem Çözme, Stres ve Öfke Kontrolü, Kurum Kimliği, Kurumsal Aidiyet ve Zaman Yönetimi konularında seminerler vermektedir. Çağın'ın, "Kurumsal İletişim" ve "Cenevre'de İki Devlet" olmak üzere yayınlanmış iki kitabı bulunmaktadır. İki derecede İngilizce bilen Doç. Dr. Münevver Çağın, iki çocuk annesidir.

Doç. Dr. Ceyda Kuloğlu

2001 Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji mezunudur. ODTÜ Sosyoloji ve Kara Harp Okulu Suç Araştırmaları bölümlerinde yüksek lisansları bulunmaktadır. ODTÜ'deki yüksek lisansı esnasında Prof. Dr. Yakın Ertürk'ün BM Kadına Yönelik Şiddet Raportörlüğü görevi kapsamında 3 yıl özel asistanlığını yapmıştır. 2007 yılında Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'ne Araştırma Görevlisi olarak girmiş ve aynı üniversitede Sosyoloji Bölümü'ne 2013 yılında Doktor Öğretim Üyesi olarak atanmıştır. 2020 yılında Doçent kadrosuna atanan Ceyda Kuloğlu, 2021 yılından beri Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Uzmanlık alanları, toplumsal cinsiyet çalışmaları, insan hakları, dezavantajlı gruplar ve ordu sosyolojisidir.

Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan

1976 Ankara doğumlu olan Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü lisans mezunudur. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji ve Psikoloji alanlarındaki eğitimlerini tamamlayarak sertifikalarını almıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) Felsefe alanında doktora derecesini alan Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan, 2017 yılında Dicle Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Burada çalıştığı sırada ATAUM, Konrad-Adenauer-Stiftung tarafından düzenlenen Avrupa Birliği Eğitim Sertifikasını aldı. Dicle Üniversitesi'nde Erasmus ve Farabi Değişim Programı Bölüm Koordinatörlüğü görevlerini de yürütmüştür. 2009 yılında, Kastamonu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde Yardımcı Doçent olarak çalışmaya başladı. Kastamonu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı ve Fakülte Yayın Komisyon Başkanlığı görevlerini de yürütmüştür. 2011 yılında Girne Amerikan Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi'nde, ardından Eğitim Fakültesi'nde çalışmaya başladı. 2014 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden, 2015 yılında da Türkiye Üniversiteler Arası Kurul'dan (ÜAK) Doçentlik unvanını almaya hak kazandı. Ardından, Girne Amerikan Üniversitesi Lisansüstü Araştırma Enstitü Yönetim Kurulu üyeliği, Üniversite Kalite Komisyon Kurulu üyeliği ve Fakülte Etik Kurul üyeliği görevlerinde bulunmuştur.

2016 yılından bu yana Girne Amerikan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölüm Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan, İspanya Universitat Ramon Lull Esade Business School'da uluslararası doktora tez jürisi üyeliği yapmış, 2019 yılında da Türkiye Özel Okullar Derneği tarafından düzenlenen 18. Geleneksel Antalya Eğitim Sempozyumu'nda davetli konuşmacı olarak yer almıştır. Ayrıca çeşitli Türkçe ve yabancı dildeki akademik dergi, kongre ve sempozyumlarda bilim ve hakem kurulunda yer almıştır. Birçok ulusal ve uluslararası kongrelere ve panellere konuşmacı olarak katılmış olan Doç. Dr. Nur Yeliz Gülcan'ın Türkçe ve İngilizce dillerinde yayınlanmış makaleleri, tam metin bildirileri ve kitap bölümleri vardır. Doktora tezi de yurtdışındaki bir yayınevi tarafından kitap olarak basılmıştır. Araştırma ve ilgi alanları felsefe, etik, uygulamalı etik, bilim tarihi ve eğitimidir.

Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu

1963 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti doğumlu Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü lisans mezunudur. Aynı yıl KKTC Sayıştay Başkanlığı'nda Sayıştay denetçisi olarak göreve başlamıştır. 1997 yılında MBA alanında lisansüstü eğitimini Lefke Avrupa Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Sayıştay denetçiliği görevine devam etmiştir. Yakın Doğu Üniversitesinde Eğitim Yönetimi, Denetimi, Ekonomisi ve Planlaması alanında doktora derecesini alan Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu, 2014 yılında Girne Amerikan Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2015 yılında Eğitim Yönetimi Denetimi, Ekonomisi ve Planlaması Yardımcı Doçent unvanını almaya hak kazandı. 2016 yılında, Kıbrıs Amerikan Üniversitesinde Rektör Yardımcısı olarak çalışmaya başladı ardından 2017 yılında çalışmakta olduğu Kıbrıs Amerikan Üniversitesinde doçentlik unvanını almaya hak kazandı. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sayıştay Başkanlığında 20 yıl süreyle sayıştay denetçisi olarak görev yapan Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu çeşitli kamu organlarının denetimini yaparak, mali konularda raporlar düzenlemiştir. Çeşitli sivil toplum örgütlerinde çalışmış ve başkanlık görevlerinde bulunmuştur.

Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu halen Lefkoşa Başkent Lions kulübü üyesi olarak çalışmaya devam etmektedir. Topluma birçok alanda sağlamakta olduğu katkılarıyla bilinen ve özellikle eğitim alanında birçok sosyal sorumluluk projelerine imza atan Lefkoşa Başkent Lions Kulübünün kurucu üyesi olan Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu 2011-2012 yılında Lefkoşa Başkent Lions Kulübünün başkanlık görevini yürütmüştür. 1999-2004 yıllarında ve 2016-2018 yıllarında, topluma özellikle sağlık ve eğitim alanlarında katkı sağlayan ve çeşitli okullara yapmış olduğu katkılarla bilinen, DİMED'e (Dışişleri Bakanlığı Mensupları ve Eşleri Derneği) başkanlık yapmıştır. DİMED başkanlığını sürdürürken "Kadın Hakları: Aile İçinde ve İş Hayatında Ayrımcılık" konulu bir de panel düzenlemiştir. 2020 Aralık ayı itibarıyla yeniden DİMED başkanlığı görevine gelen Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu eğitime ve özel öğrencilere katkı yapmaya devam etmektedir. Diğer yandan, 2021 Eylül ayı itibarıyla Rektör Yardımcısı olarak Girne Amerikan Üniversitesinde göreve başlamış ve halen bu göreve devam etmektedir. Akademik çalışmalarını yönetim, yöneticilik ve liderlik alanlarında yapmış olan Doç. Dr. Oya Ertuğruloğlu'nun eğitimin önemini vurgulayan makaleleri ile özel eğitim ve etik (meslek etiği) alanlarında da çalışmaları bulunmaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Akçay

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nden 2013 yılında mezun oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı'nda yaptığı yüksek lisansını 2015 yılında tamamladı. 2020 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı'ndan doktora derecesi aldı. Halen Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

Uzman Psikolog Şenay Ölmez

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölüm mezunudur. Ankara Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda 30 yıllık deneyimi bulunmaktadır. Uzmanlık eğitiminin ardından psikolojik testler, bireysel ve grup psikoterapi hizmetlerini sürdürmektedir. Şizofreni, affektif bozukluklar ve dikkat eksikliği hiperaktivite alanlarında çalışmaları bulunmaktadır. Sağlık Psikolojisi, Kişilerarası İletişim ve asistan eğitimi kapsamında Psikolojik Testler derslerini vermektedir. 2018 yılı içinde sağlık personelinde tükenmişlik, madde bağımlılığı, şizofrenide nöropsikolojik değerlendirmeler ve şiddet başlıklı sunumlarını gerçekleştirmiştir. Son dönemlerde şiddetin ruh sağlığına etkileri ve hasta ailelerine yönelik çalışmalarına hız vermiştir. Dikkat eksikliği hiperaktivite hastalarının değerlendirilmesine yönelik Wender Utah Değerlendirme Ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışmasına katılmıştır. Çocuk, ergen ve yetişkin zekâ değerlendirmesi, nöropsikolojik değerlendirme ve kişilik değerlendirmeleri yapmaktadır. Bireysel ve grup psikoterapi çalışmalarını sürdürmektedir.

Depresyon, stresle başetme, sınav kaygısı, tükenmişlik, cinsel işlev bozuklukları, aile danışmanlığı, madde bağımlılığı, dikkat eksikliği hiperaktivite, yaygın gelişimsel bozukluk, affektif bozukluklar ve şizofrenide destekleyici psikoterapi, psiko-onkoloji alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir. Ruh sağlığı hastalıklarının oluşumunda psikolojik travmaların etkisi ve aile ilişkileri, koruyucu ruh sağlığı açısından son dönem çalışmalarının büyük bölümünü kapsamaktadır.



